

**KULLANICI MÜDAHALELERİYLE, DEĞİŞİKLİĞE UĞRAMIŞ
MÜSTAKİL TOPLU KONUT CEPHELERİNİN, FARKLI EĞİTİM
GRUPLARI TARAFINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ:
BEĞENİ, KARMAŞA VE ETKİLENME**

Önder KILIÇOĞLU

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**OCAK 2007
ANKARA**

Önder KILIÇOĞLU tarafından hazırlanan “KULLANICI MÜDAHALELERİYLE, DEĞİŞİKLİĞE UĞRAMIŞ MÜSTAKİL TOPLU KONUT CEPHELERİNİN, FARKLI EĞİTİM GRUPLARI TARAFINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: BEĞENİ, KARMAŞA VE ETKİLENME” adlı bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Aysu AKALIN BAŞKAYA
Tez Yöneticisi

Bu çalışma, jürimiz tarafından oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile Mimarlık Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Zeynep ULUDAĞ _____

Üye : Doç. Dr. Aysu AKALIN BAŞKAYA _____

Üye : Yrd. Doç. Dr. Pınar DİNÇ _____

Üye : Yrd. Doç. Dr. Kemal YILDIRIM _____

Üye : Yrd. Doç. Dr. Nuray BAYRAKTAR _____

Tarih : 26 / 01 / 2007

Bu tez, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygundur.

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Önder KILIÇOĞLU

**KULLANICI MÜDAHALELERİYLE, DEĞİŞİKLİĞE UĞRAMIŞ MÜSTAKİL
TOPLU KONUT CEPHELERİNİN, FARKLI EĞİTİM GRUPLARI
TARAFINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ:
BEĞENİ, KARMAŞA VE ETKİLENME
(Yüksek Lisans Tezi)**

Önder KILIÇOĞLU

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Ocak 2007**

ÖZET

Bu çalışmada, kullanım sürecinde, kullanıcısı tarafından müdahaleye uğrayarak, ilk halinden uzaklaşan, müstakil konut örneklerinin, ‘*beğeni-karmaşa*’ ve ‘*etkilenme*’ durumu, farklı denek grupları tarafından test edilmiştir. Ankara’nın kent ucu yerleşimlerinden, orta-üst gelir grubuna hitab eden, 8 adet müstakil konut sitesi seçilerek, her siteden 3 örnek (en az değişmiş, orta değişmiş ve en fazla değişmiş) çalışmaya dahil edilmiştir. Bu konutlar ilk yapıldıklarında aynı görüntüde iken, kullanıcıları tarafından her biri farklı görüntüye dönüştürülmüşlerdir. Çalışmada, Gazi Üniversitesi’nin Tasarım ve Mühendislik bölümlerinde öğrenim gören toplam 100 öğrenciye (41 tasarım + 59 mühendislik) 8 siteden 24 adet konut fotoğrafı sunulmuş, denekler bu konut fotoğraflarını, “*Beğeni*”, “*Karmaşa*” ve “*Etkilenme*” başlıklarında gruplanan 5 ölçekli anlamsal farklılaşma skalaları yardımıyla değerlendirmişlerdir (*Beğeni*: güzel - çirkin, sıcak - soğuk, nitelikli - niteliksiz, *Karmaşa*: mütevazı - gösterişli, sade - karmaşık, *Etkilenme*: etkileyici-etkileyici değil).

Çalışmadaki ana hipotez; her iki grup için de ters 'U' ilişkisinin varlığını göstererek, beğenin orta derecede değişmiş konutlar için daha yüksek olacağını ortaya koymaktır. Çalışmanın diğer hipotezi ise; müdahalelerin çok fazla olduğu durumda, aynı siteye dahil örneklerin birbirlerini hatırlatacak ipuçlarının yok olacağı ve dolayısıyla konutun tanınamayacağıdır. Bu durum kimliksizlik olarak nitelendirilip çalışma içerisinde incelenmiştir. Sonuçlar, karmaşa ve beğeni arasında ters 'U' ilişkisinin varlığını göstermiştir. Bir başka deyişle orta karmaşadaki bir cephe, çok karmaşık ve az karmaşık olana kıyasla daha fazla tercih edilmiştir. Her iki temel hipotezin irdelenmesine dönük anket uygulamasına verilen yanıtlarda, denek grupları arasında farklılıklar olacağı varsayılmıştır. Tasarımcılar, tasarımcı olmayan diğer gruba kıyasla daha eleştirel yaklaşarak, gördüklerini daha negatif yorumlamışlardır. Her iki grup için de değişmiş site örneklerini tanıyarak gruplayabilme yüzdesi oldukça düşük olmakla birlikte, tasarımcı grup, tasarımcı olmayanlara kıyasla kendilerine sunulan örnekleri çok az farkla da olsa, bulup çıkarmışlar ve daha fazla site örneğini gruplayabilmişlerdir.

Bilim Kodu : 802 1.099
Anahtar kelimeler : Beğeni, Karmaşıklık, Düzen, Aşinalık, Mimarlar, Mimar olmayanlar, Toplu Konut
Sayfa Adedi :131
Tez Yöneticisi : Doç. Dr. Aysu AKALIN BAŞKAYA

**EVALUATIONS OF ALTERED SINGLE-FAMILY HOUSE FACADES
THROUGH DIFFERENT EDUCATION GROUPS:
LIKING, COMPLEXITY AND IMPRESSION
(M.Sc. Thesis)**

Önder KILIÇOĞLU

**GAZİ UNIVERSITY
INSTITUTE OF SCIENCES AND TECHNOLOGY
Ocak 2007**

ABSTRACT

In this study, “*liking, complexity*” and “*impression*” states of single-family houses, which were altered by their users, are surveyed by a questionnaire over different respondent groups. In the scope of the study, 8 different suburban upper-middle income-housing sites have been selected from Ankara and from each housing site, 3 houses were chosen according to their state of alteration (low, intermediate and high). Although these 3 houses in the same housing site have the same appearance when they were first built, their facades have been altered during their life-time by their owners. A questionnaire was given to a totally 100 undergraduate students of Design and Engineering departments of Gazi University (41 from design and 59 from engineering). These students were asked to rate totally 24 photographs from 8 housing sites with the help of five-point semantic differential scales under three headings namely “Liking”, “Complexity”, and “Impression”. (*Liking*: beautiful-ugly, warm-cold, qualified-lacking quality, *Complexity*: poor looking-imposing, plain-complicated, *Impression*: impressive-unimpressive)

The main hypothesis of this study is to reveal that liking rates will be high for intermediately altered houses by showing the existence of inverse 'U' shaped relation for both respondent groups. The other hypothesis of this study is to show that for highly altered houses, the clues of resemblance will disappear in the same housing site and consequently the houses will not be recognized. This situation is described as the loss of identity and examined in this study. The results have proved the existence of inversed 'U' shaped relation between complexity and liking criteria. In other words, an intermediately complex façade is preferred rather than the high and low complex ones. In terms of the two basic hypotheses, it has been assumed that there will be a difference in the ratings of different respondent groups. According to the results, architects have replied in a more critical way than the non-architect group and they criticized what they saw in a negative way. Although the percentage of differentiating altered houses and grouping the houses according to their housing site is highly low for both groups, architecture students were slightly more successful in differentiating the houses and grouping them.

Science Code : 802 1.099
Key Words : Liking, Complexity, Order, Familiarity, Architects, Laypersons, Mass Housing
Number of Pages : 131
Adviser : Assoc. Prof. Dr. Aysu AKALIN BAŞKAYA

TEŞEKKÜR

Bu çalışma, kolay olmayan zorlu bir süreçten geçerek son haline ulaştı. Ancak itiraf etmeliyim ki tüm çalışma sürem boyunca, uğraştığım hiçbir konu, bu sayfanın yazımı kadar zor olmadı. Güzeli anlatmak her zaman zordur ve biliyorum ki; bu sayfanın, istediğim gibi bitmesi hiçbir zaman mümkün olmayacak, anlatacaklarım tamamlanmayacak ve bu kısmın bir yanı eksik kalacak. Bu yüzden sözcüklerin, anlamından uzaklaşmasına ve anlatıldıkça eksilmesine engel olarak;

Bilgi birikimi, deneyimi, bitmek bilmeyen enerjisi, yol göstericiliği ve en önemlisi insancıl karakteriyle hep yanımda olan; çok kıymetli vaktini en dar zaman aralıklarında bile, bu çalışma için kullanan, üzerimdeki emeğini hiçbir zaman yadsıyamayacağım, değerli hocam Doç. Dr. Aysu AKALIN BAŞKAYA 'ya, gönülden teşekkürlerimi, sevgi ve saygılarımı sunarım. Titizliğinizi ve yardımsever özelliğinizi, hayat boyu hep örnek alacağımı bilmenizi isterim.

Bu çalışmanın sonlandırılması noktasındaki emeğini ve katkılarını belirtmeden geçemeyeceğim; sorunları çözümlene yeteneği, bilimsel ifadedeki akademik tavrı ve mesleki donanımı, adına çok şey öğrendiğim değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Kemal YILDIRIM ' a, babacan kişiliği, hoşgörüsü ve sabrından ötürü teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Ayrıca her koşulda yanımda olan, maddi ve manevi destekleriyle, en ufak sıkıntıda bile hiçbir zaman eksikliklerini hissettirmeyen Aile'me büyük teşekkürler ederim. Bunun yanında çalışmamın anket uygulaması kısmında özverileri, emekleri ve çok değerli zamanlarıyla yanımda olan kardeşim Gülistan KILIÇOĞLU'na, arkadaşlarım Serap Ünal ve Ayşe KARAKAYA' ya; yarattıkları esnek mesai saatleri için patronlarıma ve yardımlarından dolayı tüm mesai arkadaşlarıma gönülden teşekkürler...

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZETiv
ABSTRACT.....	.vi
TEŞEKKÜR.....	viii
İÇİNDEKİLERix
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	xiv
RESİMLERİN LİSTESİxvi
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xvii
1. GİRİŞ.....	..1
2. CEPHENİN ELEŞTİREL YORUMLANMASINA İLİŞKİN LİTERATÜR ARAŞTIRMASI.....	13
2.1. Estetik Değerler : Biçimsel Estetik & Sembolik Estetik	13
2.2. Stil	18
2.3. Karmaşıklık ve Düzen	22
2.4. Mimar Olanlar ve Mimar Olmayanlar	29
2.5. Bölüm Değerlendirmesi	34
3. ALAN ÇALIŞMASI VE ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRMESİ	37
3.1. Araştırma Yöntemi ve Sınırları.....	37
3.2. Anket Çalışmasında Kullanılan Sitelerin Fotoğrafları.....	40
3.3. Katılımcılar İle İlgili Bulgular.....	43

Sayfa

3.3.1. Katılımcıların öğrenim gördükleri bölümler.....	43
3.3.2. Cinsiyet.....	44
3.3.3. Katılımcıların en uzun süre yaşadıkları konut tipi.....	44
3.3.4. En uzun süre yaşanan il.....	45
3.4. Katılımcıların Algısal Değerlendirmeleri.....	46
3.4.1. Anlamsal farklılaşma ölçeği ve sıfat çiftleri.....	46
3.4.2. Sıfat çiftlerinin güvenilirliği	47
3.4.3. Katılımcıların müstakil konut sitelerini değerlendirmeleri.....	48
3.5. Sitelerin gruplandırılabilmesi.....	66
3.6. Katılımcıların Konutlarla İlgili Tercihleri.....	70
3.6.1. Katılımcıların 'beğeni' tercihleri.....	70
3.6.2. Katılımcıların 'sıcaklık' tercihleri.....	76
3.6.3. Katılımcıların 'soğukluk' (sıcak bulunmayan konut) tercihleri.....	77
3.6.4. Katılımcıların 'statü' tercihleri.....	79
3.7. Bağımlı İle Bağımsız Değişkenler Arası İlişkiler.....	82
3.8. Bölüm Değerlendirmesi.....	90
4.SONUÇLAR & TARTIŞMA	95
KAYNAKLAR.....	100
EKLER.....	112
EK-1 Kimlik	113
EK-2 Anket Formu.....	126
ÖZGEÇMİŞ.....	131

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 3.1. Anket katılımcılarının öğrenim gördüğü bölümler.....	44
Çizelge 3.2. Anket katılımcılarının okudukları bölüm ve cinsiyet bilgileri.....	44
Çizelge 3.3. Anket katılımcılarının en uzun süre yaşadıkları konut tipi.....	45
Çizelge 3.4. Anket katılımcılarının en uzun süre yaşadıkları il.....	45
Çizelge 3.5. Katılımcılarının en uzun süre yaşadıkları il ve konut tipi.....	46
Çizelge 3.6. Sıfat çiftlerinin değerlendirildikleri üst başlıklar.....	47
Çizelge 3.7. Sıfat çiftleri ve ölçeğin güvenilirliğinin değerlendirilmesi.....	48
Çizelge 3.8. Uyum Sitesi'nin üç adet konutun, sıfat çiftlerinin ortalama değerleri.....	50
Çizelge 3.9. Barış Sitesi'nin üç adet konutunun sıfat çiftlerinin ortalama değerleri.....	52
Çizelge 3.10. Irmakkent Sitesi'nin konutların sıfat çiftlerinin ortalama değerleri	54
Çizelge 3.11. Erdemkent Sitesi konutlarının, sıfat çiftlerinin ortalama değerleri.....	56
Çizelge 3.12. Aydınlar Sitesi'nin üç adet konutuna ait sıfat çiftlerinin ortalama değerleri	58
Çizelge 3.13. Atakent Sitesi'nin konutlarına ait sıfat çiftlerinin ortalama değerleri.....	60
Çizelge 3.14. Soyaltınlar Sitesi konutlarının sıfat çiftlerinin ortalama değerleri.....	61
Çizelge 3.15. Planlamacılar Sitesi konutlarına ait sıfat çiftlerinin ortalamaları.....	63
Çizelge 3.16. 'Beğeni', 'Karmaşa' ve 'Etkilenme' etmenlerinin ANOVA testi.....	64

Çizelge	Sayfa
Çizelge 3.17. 'Beğeni', 'Karmaşa' ve 'Etkilenme' etmenlerinin Tukey HSD testi.....	65
Çizelge 3.18. Doğru gruplanabilen site sayısı.....	66
Çizelge 3.19. Anket kapsamındaki sitelerin gruplanabilme yüzdeleri.....	67
Çizelge 3.20. Anket kapsamındaki sitelerin gruplanabilme değerlerinin cinsiyet ve eğitim görülen bölümlere göre dağılımı.....	68
Çizelge 3.21. Anket katılımcılarının cinsiyetleri ile, kaç siteyi doğru gruplayabildiklerini gösteren çizelge.....	69
Çizelge 3.22. Anket katılımcılarının eğitim gördükleri bölüm ile, kaç siteyi doğru gruplayabildiklerini gösteren çizelge.	69
Çizelge 3.23. Konutların birinci derecede beğenilme yüzdeleri.....	70
Çizelge 3.24. Anket kapsamındaki konutların İkinci öncelikli beğenilme yüzdeleri.....	71
Çizelge 3.25. Konutların birincil öncelikli beğenilmeme yüzdeleri.....	72
Çizelge 3.26. Konutların ikincil öncelikli beğenilmeme yüzdeleri.....	73
Çizelge 3.27. Birinci öncelikli beğenilen konutun bölümlere göre dağılımı.....	75
Çizelge 3.28. Birinci öncelikli beğenilmeyen konutun bölümlere göre dağılımı.....	75
Çizelge 3.29. Anket kapsamındaki konutların birincil öncelikli sıcaklık yüzdeleri.....	76
Çizelge 3.30 Konutların birincil öncelikli soğukluk yüzdeleri.....	78
Çizelge 3.31. Konutların ikincil öncelikli soğukluk yüzdeleri.....	78
Çizelge 3.32 Anket kapsamındaki konutların statü yüzdeleri.....	79
Çizelge 3.33. Anket kapsamındaki sitelerin, gruplanabilme, beğeni, sıcaklık, soğukluk, statü değerleri.....	81

Çizelge	Sayfa
Çizelge 3.34. Sıfat çiftlerinin ortalama ve standart sapma değerleri.....	83
Çizelge 3.35. 'Beğeni', 'Karmaşa' ve 'Etkilenme' etmenlerinin ortalama ve standart sapma değerleri.....	85
Çizelge 3.36. Beğeni karmaşa ve etkilenme üst başlıklarının eğitim görülen bölüme göre ANOVA testi sonuçları.....	87
Çizelge 3.37. Beğeni, Karmaşa ve Etkilenme üst başlıklarının katılımcıların cinsiyetlerine göre ANOVA testi sonuçları.....	88
Çizelge 3.38. Çoklu varyans analizi sonuçları (Manova).....	90
Çizelge 3.39. Anket kapsamındaki sitelere ait üç resmin anlamsal farklılaşma ölçeğindeki sıfat değerleri	94

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 3.1. Uyum Sitesi'nin üç adet konutuna ait sıfat çiftlerinin ortalama değerleri	50
Şekil 3.2. Barış Sitesi'nin üç adet konutunun sıfat çiftlerinin ortalama değerleri	52
Şekil 3.3. Irmakkent Sitesi konutlarının sıfat çiftlerinin ortalama değerleri	54
Şekil 3.4. Erdemkent Sitesi konutlarının sıfat çiftlerinin ortalama değerleri	56
Şekil 3.5. Aydınlar Sitesi'nin konutlarının sıfat çiftlerinin ortalama değerleri	58
Şekil 3.6. Atakent Sitesi'nin konutlarına ait sıfat çiftlerinin ortalama değerleri.....	60
Şekil 3.7. Soyaltınlar Sitesi konutlarına ait sıfat çiftlerinin ortalama değerleri.....	62
Şekil 3.8. Planlamacılar Sitesi konutlarının sıfat çiftlerinin ortalama değerleri.....	63
Şekil 3.9. 'Beğeni', 'Karmaşa' ve 'Etkilenme' etmenlerinin ortalama değerleri.....	65
Şekil 3.10. Mekânsal kalite değerlendirmelerinde bölüm farklılığının etkisi.....	84
Şekil 3.11. Mekânsal kalite değerlendirmelerinde cinsiyet farklılıklarının etkisi.....	85
Şekil 3.12. Mekânsal kalite değerlendirmelerinde bölüm farklılıklarının etkisi.....	86
Şekil 3.13. Mekânsal kalite değerlendirmelerinde cinsiyet farklılıklarının etkisi.....	88

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim1.1.Aydınlar Sitesi İncek / Ankara	5
Resim 2.1.Aydınlar Sitesi İncek / Ankara.....	17
Resim 3.1. Uyum Sitesi'ne ait değişime uğramış üç adet konut fotoğrafı.....	40
Resim 3.2. Barış Sitesi'ne ait değişime uğramış üç adet konut fotoğrafı.....	41
Resim 3.3. Irmakkent Sitesi'ne ait değişime uğramış üç adet konut fotoğrafı.....	41
Resim 3.4. Erdemkent Sitesi'ne ait değişime uğramış üç adet konut fotoğrafı.....	41
Resim 3.5. Aydınlar Sitesi'ne ait değişime uğramış üç adet konut fotoğrafı.....	42
Resim 3.6. Atakent Sitesi'ne ait değişime uğramış üç adet konut fotoğrafı.....	42
Resim 3.7. Soyaltınlar Sitesi'ne ait değişime uğramış üç adet konut fotoğrafı.....	42
Resim 3.8. Planlamacılar Sitesi'ne ait,değişime uğramış üç adet konut fotoğrafı.....	43
Resim 3.9. Uyum Sitesi'ne ait değişime uğramış üç adet konut fotoğrafı.....	49
Resim 3.10. Barış Sitesi'ne ait değişime uğramış üç adet konut fotoğrafı.....	51
Resim 3.11. Irmakkent Sitesi'ne ait değişime uğramış üç adet konut fotoğrafı.....	53
Resim 3.12. Erdemkent Sitesi'ne ait değişime uğramış üç adet konut fotoğrafı.....	55
Resim 3.13. Aydınlar Sitesi'ne ait değişime uğramış üç adet konut fotoğrafı.....	57

Resim	Sayfa
Resim 3.14. Atakent Sitesi'ne ait değişime uğramış üç adet konut fotoğrafı.....	59
Resim 3.15. Soyaltınlar Sitesi'ne ait değişime uğramış üç adet konut fotoğrafı.....	61
Resim 3.16. Planlamacılar Sitesi'ne ait değişime uğramış üç adet konut fotoğrafı.....	62
Resim 3.17. Katılımcıların birinci öncelikli en fazla beğendiği ilk üç konut.....	71
Resim 3.18. Katılımcıların ikinci öncelikli en fazla beğendiği ilk üç konut.....	72
Resim 3.19. Katılımcıların birinci öncelikli hiç beğenmediği ilk üç konut.....	73
Resim 3.20. Katılımcıların ikinci öncelikli hiç beğenmediği ilk üç konut.....	74
Resim 3.21. Katılımcıların birincil öncelikli sıcak bulduğu ilk üç konut.....	77
Resim 3.22. Katılımcıların ikinci öncelikli hiç beğenmediği ilk üç konut.....	78
Resim 3.23. Katılımcıların statü olarak olumlu karşıladıkları ilk beş konut.....	80

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış bazı simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler

Df

Serbestlik derecesi

F

Frekans sayısı,

P

Önemlilik derecesi

x

Ortalama Değer,

%

Yüzdelerik değer,

Kısaltmalar

HG

Homojenlik grubu,

M

Ortalama değer

SD

Standart sapma

1. GİRİŞ

Modern çağla birlikte konutlarda meydana gelen değişim, birden çok nedene dayanmaktadır. Öncelikle endüstrileşen kentlerdeki yoğun konut ihtiyacı kitlesel üretime dayalı toplu konut çözümlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Geçmişte insanların kendi kültür ve kimliklerini yansıtan, yapımının her aşamasında kullanıcısının söz sahibi olduğu konutların yerini, ekonomi, zaman, mekan ve malzeme temini açısından en kolay çözüm olan seri üretilmiş toplu konutların aldığı görülmektedir [Habraken,1972].

Türkiye’de toplu konut, uzun yıllar boyunca devlet tarafından organize edilmesi gereken bir yapı bütünü olarak görülmemiştir. Batının kamu destekli organizasyonları ile şekillenen toplu konut kimliği, ülkemizde; özel kesim, kamu kesimi ve kooperatifler yoluyla yürütülmüş, merkezi bir kontrol mekanizması işlemediğinden özel kesimde ve kamu kesiminde birbirinden bağımsız uygulamalar ile farklı toplu konut çözümleri ortaya çıkarmıştır.

Ülkemizde toplu konut uygulaması olarak nitelendirilebilecek ilk örnekler, yapımına 19. yy’da Abdulmecit zamanında başlanmış olan, İstanbul’daki Sıra evleridir [Sarısözen,1986]. Bu sıra evlerin ilk örneklerinden biri 1870’de Beşiktaş’ta yapılan ve saray mensuplarına ait olan Akaretler’dir [Eyüce, 1991].

Cumhuriyetin ilanından sonra özellikle kentleşmenin çok hızlı olduğu Ankara’da hızlı gelişme ile barınma sorunu ortaya çıkmıştır. Özellikle sayıları artan memur ailelerini, konut azlığı ve bu nedenle de yükselmiş olan fiyatlar, olumsuz olarak etkilemiştir. Bu duruma çözüm arama çabaları, konut kooperatifçiliğinin gündeme gelmesine neden olmuştur.

Ankara, konut politikalarının ilk uygulama alanı olarak büyük bir öneme sahiptir. Devlet eliyle ilk kooperatifleşme deneyimi 1934 yılında Ankara'da gerçekleşmiştir. Dönemin ilk yıllarında gerçekleşen, kent içi toplu konut uygulamaları (Bahçelievler, Saraçoğlu mahallesi, Yenimahalle yerleşim, v.b.), alt ve orta gelir grubu için, bu alandaki konut açığını giderme noktasında etkili rol oynamıştır. Genel olarak kentteki konut üretimi, farklı dönemlerin sosyo-ekonomik yapısına göre değişen politikalara göre farklılıklar göstermiştir.

Ankara Belediyesi, 1979 yılında konut ve barınma sorununa yeni bir yaklaşım getirme amacıyla Ankara-İstanbul yolu üstünde, yaklaşık 11000 dönümlük bir alanın kamulaştırılması için karar alarak, Batıkent toplu yerleşim sürecini başlatmıştır. Bu yeni yerleşim alanında yaşayanlar genelde alt, alt-orta gelir grubuna hitap eden, tek eşin çalıştığı ve memur ailelerin çoğunlukta olduğu kullanıcılardan oluşmaktadır. Bu göstergeler Batıkent'in 'rant' getirici olma özelliğini büyük çapta yitirmesine neden olmuştur. Böylece yeni rant sağlanabilecek yeni alan arayışlarına gidilmiştir. Yeni arayışlar yine Ankara'nın batısına bu kez Eskişehir yolu üzerine kaymıştır. Yeni yerleşim arayışlarının bu yöne kaymasında Eskişehir yolu üzerinde yer alan TPAO, Bakanlıklar, Bankaların Genel Müdürlükleri, Kamu Kuruluşları, Üniversiteler (ODTÜ, Bilkent, v.b.) önemli ölçüde prestij sağlayarak etkili olmuştur. Büyük inşaat şirketlerinin satın aldıkları arazilerin de imar planı kapsamına alınmasıyla, bu alanlarda konut yapımına başlanmıştır; prestijli, her türlü sosyal imkanın sunulduğu, diğer toplu yerleşim alanlarına göre daha yüksek yaşam standardı sunan yeni yerleşim bölgeleri oluşturulmaya başlanmıştır.

Türkiye'de özellikle 1980 sonrası artan toplu konut olgusu, özel girişimcilerin de etkisiyle farklı bir boyuta ulaşmıştır. Özel girişimciler, gelir seviyesi orta, orta-üst ve eğitim seviyesi yüksek olan sosyo-ekonomik seviyeye sahip aileler için yeni konut siteleri oluşturmaya başlamıştır. Böylece kullanıcıların konut ve yaşam çevresinin niteliğine ilişkin arayışlar doğrultusunda kent içi konut alanlarından kent ucu bölgelere doğru yer değiştirme süreci başlamıştır.

“Özel toplu konut şirketlerinin yanı sıra; Emlak kredi bankası, sosyal sigortalar kurumu ve 1961 yılından itibaren OYAK girişimlerini sürdürmüştür. Ancak bu kurumlar tarafından geliştirilen konut çevreleri daha önce gerçekleştirilmiş olanlardan pek de farklı değildir. Mimarının prensipleri doğrultusunda oluşturulan ancak bu prensipleri de yerine getiremeyen çözümler, yalnızca sayısal olarak yeterli konutları sağlamak amacıyla. Konut birimleri ve bu birimlerin oluşturduğu bloklar dışında çevre düzenlemeleri ile ilgili çözüm getirememişlerdir. Bütün bunlara rağmen konut açığının da giderilemediği görülmektedir [Eyüce 1991].

Toplumsal yapıdaki ayrışmanın üst düzeyde etkisini göstermesi, değişik nitelikteki konutların kentsel yerleşimde farklı yerlerde üretilmesine ve beraberinde, konut alanlarının farklılaşmasına zemin hazırlamıştır. Üst gelir gruplarının yoğunlaştığı Bilkent Çamlık Konutları, Hacettepe Beysukent, Ümitköy ve Çayyolu konutları, gibi örneklerin oluşması, buralarda yaşayan konut kullanıcılarının, bir arada oturma tercihleri ve bu semtlerdeki konutlara diğer gruplardan daha yüksek fiyat ödemelerinin sonucudur. Yükselen talep ve arsa fiyatları nedeniyle bu semtlerde konut arz fiyatı artacak, diğer gelir gruplarının talep fiyatı bu fiyat düzeyine erişemeyecektir. Sonuç olarak bugün Ankara'nın batı ucunda yer alan Ankara-Eskişehir yolu üzerindeki yerleşimler, Batıkent örneklerinden çok farklı özellikler taşımakta, yaşayanların gelir düzeylerini yansıtmaktadır. 1990'lardan itibaren Eskişehir yolu aksına başka yerleşim alanları da eşlik etmiştir. Konya yolu üzerinde Çiğdem Mahallesi, Çukurambar Mahallesi (gecekonudan dönüşen bölgeler) ve Ankara'nın güney ucunda yer alan İncek bölgesi yerleşimleri bunlardan bazılarıdır. Bu bölgelerde gerek müstakil, gerekse de apartman konut üretiminde belirgin iki modelin uygulandığı görülmektedir. Bu modellerden birisi yapı kooperatifleri, diğeri ise konut yapım şirketleri tarafından yapılan üretimlerdir [Tekeli, 1982].

Günümüz insanının toplumsal değerlerini yansıtan müstakil toplu konut uygulamaları, monoton tekrarlarla kullanıcı kimliğini yansıtmaya şansı oldukça

kısıtlamaktadır. Konut yapımı konusunda uzmanlaşmış olan büyük şirketlerin ortaya koydukları toplu konut projeleri gerek mekansal ve gerekse de yapısal olarak belirli bir standardın üstündedir ve kullanıcılarına neredeyse iç ve dışta revizyona imkan tanımaksızın teslim edilmektedir. Eskişehir aksı üzerinde ilk kez özel bir şirket tarafından planlanarak 1982 yılında yapımına başlanan ve daha sonra genellikle üst gelir kullanıcı gruplarının yerleştiği bir konut alanı olan Mesa Koru buna güzel bir örnektir. Buna karşın küçük firmalar eliyle inşa edilen toplu konut çözümlerinde, bireyler kimliklerini nesnelere yükledikleri biçimlerle bir şekilde ifade etmeye çalışmaktadır. Bunun devamında da konut kullanıcılarının, kullanım sırasında, gerek fonksiyon ve teknik sıkıntıları giderme maksatlı olarak (içten kaynaklı), gerekse de estetik sıkıntılardan kaynaklı (dışa dönük) bazı müdahaleleriyle, yapı bir takım değişikliklere uğrayabilmektedir. Müstakil toplu konutlardaki bu değişiklikler, tasarım ve inşaat aşamalarından sonra, kullanım sırasında, kullanıcıları tarafından bazı kaygılar veya kullanım sıkıntıları sebebiyle konuta olan müdahalelerle kendini göstermeye başlamaktadır. Yapı üzerindeki değişiklikler ve müdahaleler, daha çok kullanıcılarının, sosyo-ekonomik durumu, kültür seviyesi, çevresindeki uyaranları dikkate alışı ve bazı estetik kaygıları gibi sebeplerden kaynaklı olabilmektedir. Bunun yanında bazı imar durumu esneklikleri, belediye yönetmelikleri, site kuralları gibi sınırlayıcılar da müdahalelerin kapsamını belirler.

Genel olarak bakıldığında, ülkemizde belli miktarlarda konutu bünyesinde barındıran her bir toplu konut kooperatifi, bir site içerisinde aynı plan ve cephe detaylarını korumayı ekonomik bulmakta ve değişim ancak toprak kotunun konuta uydurulma sürecinde yaşanmaktadır. Böylesine tek tip yapılanan, biri diğerinin aynısı örneklerin kullanıcıları, konutuna taşınır taşınmaz değiştirme-dönüştürme işlemine girişmektedir.

Müstakil toplu konutların, cephelerinde kullanıcılar tarafından yapılan değişiklikler, kullanımın belirli bir aşamasından sonra farklılaşmayı ve beraberinde de tanınamamayı getirmektedir. Tüm bu müdahalelerin boyutu,

zaman zaman bazı uygulamalarda öyle bir hal alır ki; yapı, gördüğü revize müdahalelerle ilk halinden oldukça uzaklaşıp, tanınmaz hale gelerek, adeta kimliksizleşir. Konut kullanıcılarının her birinin, konuta farklı müdahalelerde bulunmaları ve her konutun farklı bir görünüme dönüştürülmesi, kimliksizleşme kavramını daha net bir şekilde ortaya koymaktadır.

(a)

(b)

Resim1.1.Aydınlık Sitesi İncek/Ankara a) Kullanıcı müdahalesi sonrasındaki bir konut cephesi örneği, b) Site içerisinde başka bir konut cephesi, [Meral Özdemir, Ayşe Demet Yıldız arşivinden]

Rapoport, müstakil toplu konuttaki bu kimliksizlik durumunu iki ana başlıkta özetlemektedir. Bunlardan ilki, kullanıcısının katılımı olmadan aynı görüntüyü sergileyen, monoton tekrarlarla oluşmuş çevreler, diğeri ise, içinde karmaşıklık barındıran, biri diğerdinden farklı, ama uyumsuz yapılanmış çevrelerdir [Rapoport,1981]. Monotonlaşmış çevreler bireylere aidiyetsizlik hissi verirken, birbirinden çok farklı ve uyumsuz çevreler ise kaotik durumlarından dolayı yine bireyler üzerinde olumsuz etkiler bırakmaktadır [Bilgin 1996].

Kullanıcı, seçtiği malzemeler ile aynı zamanda çevresini de etkileme çabasıdadır. Konutun tamamlanma aşamasında kullanıcısının tercih ettiği malzemenin kimlik, sosyal sınıf ve yaşam biçimi göstergesi olduğuna inanılmaktadır. Kullanıcı konutunu şekillendirirken, ona kendi kişiliği ve kimliğinden aktarımlarda bulunmakta, bu çerçevede seçtiği malzeme ve

renklerle birtakım revizyonlara girişmektedir. ‘Kimliklendirme’ olarak tanımlayabileceğimiz bu süreçte, üst sosyo-ekonomik düzeye sahip kullanıcıların tutumu ekonomik özgürlükten dolayı, orta sosyo-ekonomik düzey kullanıcılarına kıyasla daha belirgin olabilmektedir. Orta sosyo-ekonomik düzey kullanıcıları, düşük kalite malzeme ve işçilik ile bu sürece katılımda bulunurken, üst sosyo-ekonomik düzey kullanıcıları ise adeta kontrolden çıkmış “çılgınca” olarak tanımlanabilecek uygulamalarıyla, orijinalin tanınmadığı bir boyutu gündeme getirmektedirler.

Brand’ın da belirttiği gibi “*uygulama bütçeyi takip eder*” [Kortan,1999]. Şayet kullanıcıların harcamak için paraları varsa; önce harcama içgüdülerini gidermek maksadıyla, sonra da varlıklarının bir göstergesi olarak bu parayı harcayacaklardır. Fakat Brolin’in de ifade ettiği gibi “çok fazla değişen yapılanmış çevreler başarısızlığa mahkûmdurlar” [Meiss,1991]. Bu durum uyumsuzluğun, başka bir deyişle negatif kimliğin bir gösterimidir denilebilir [Augee,1992].

Konut kullanıcılarının, yaşadığı konutu kişiselleştirmesi, bazı yapı elemanlarına müdahale etmesi şeklinde olabilir. Ana strüktür üzerinde yapılan değişiklikler yapının orijinal halinden uzaklaşmasına sebep olan en büyük müdahalelerdir. Ancak kullanıcının kimlik kazandırma müdahaleleri sürecinde, en kolaylıkla ve en fazla değişikliğe uğratılan elemanlar, yarı hareketli elemanlardır. Pergolalar, pencere-kapı demirleri, çiçeklikler, gölgelikler, açılır çatı sistemleri, balkon kapatma elemanları, pencere panjurları, posta kutuları, aydınlatma elemanları gibi yapıya ait pek çok elemanlar bu yarı hareketli grubun içinde değerlendirilebilirler. Rapoport, çevresel iletişimde, yarı-hareketli elemanların daha fazla kullanıldığını belirtmiştir. Bu durum, toplu konut sunumlarında önemli bir eleman olarak bahçenin varlığı, kişiselleştirme duygusunu dürtükleyen ve buna olanak tanıyan bir eleman olarak önemlidir [Rapoport, 1981]. Ayrıca, Rapoport başka bir ifadesinde, tasarımcısı tarafından ‘kimliklendirilen’ apartmanlarda, kişiselleştirmenin minimum seviyede olduğunu veya hiç olmadığını belirtmiştir [Rapoport, 1982].

Algı ve Beğeni Sürecinde Tanıma Durumu:

Beğeni ve beraberinde gelen güzellik kavramı, kişilere ve kişilerde uyandırdığı etkiye göre de farklılıklar gösterir. Estetik konusunun yer aldığı literatürde dört araştırma bakışı bulunduğu söylenebilir.

Bunlardan araştırmalardan ilki, yapılanmış çevrenin detaylı somut değerlerini irdeler. Örneğin, iç mekân olarak baktığımızda, pencerenin varlığı alışılmadık bir şekilde yüksek tavanlar ve dikdörtgene zıt bir şekilde kare odalar [Nasar, 1981] oldukça tercih edilen durumlar olmuştur. Dış elemanlar, örneğin eğrisel çizgiler ve dekorasyonla çeşitlendirilmiş cepheler, bunun yanısıra temizlik ve çok süslülük de kullanıcı tercihini artırır [Nasar, 1983]. Ayrıca 'mimari stil', 'yapının yaşı' ve 'görsel hantallığın' tercihi etkilediği bulunmuştur. Sonuçlar karışık olmakla birlikte, bazı çalışmalar popüler stillerin, avant-garde stillere kıyasla daha fazla tercih edildiğini göstermektedir [Stamps, 1993].

İkinci görüş daha soyut değişkenlerle, örneğin yapı tercihindeki bilişsel kurgularla ilgilenmektedir. Örneğin tercih, orta karmaşa seviyesindeki, yapılar için daha fazla olmuştur [Wohwill, 1974]. Düzenli ve tutarlı yapılar tercih edilir [Herzog, 1992]. Estetik yorumlar kısmen bir yapının içinde bulunduğu ortam ile uyumlu olup olmadığına bağlı olarak da değişiklik gösterir [Groat, 1994].

Üçüncü durumda bazı araştırmacılar gözleyenin tercih edebileceği uygunluk veya prototiplik konusuna yoğunlaşırlar. Örneğin, Purcell ve Nasar [1992] yüksek mimarlık ve popüler mimarlık örneklerini ele alarak farklılığın derecesine bağlı olarak tercihin de değişeceğini bulmuşlardır. Fakat bu durum daha çok halk için değil, mimarlar için geçerli bir durumdur [Whitfield, 1983].

Dördüncü görüş, Gifford'ın [2000] makalesinde de ele alındığı gibi ara bir durum olarak etki yapar. Gözlemcilerin mimari tercihleri konusundaki yanıtları, onların farklı yapı cephelerine olan tercihleri ile nasıl ilişkili olduğunu

inceleyen görüşler mevcuttur [Mehriban & Russell, 1974; Russell, Ward, & Pratt, 1981]. Bu görüşte, hoşlanılarak tercih edilen memnuniyetle karşılanandır ve görüntü uyarımı destekler. Örneğin, Kuller [1980] yuvarlak dönüşlerin, kare köşeli biçimlere kıyasla memnuniyet verdiğini bulmuştur.

Purcell ve Nasar yaptıkları bir çalışmada çevresel deneyimde benzerlik ve farklılıkların temelini oluşturan süreç için bir model sunarlar. Bu modele göre çevrede tekrar eden düzenler, hafızadaki bilginin gelişimini etkiler [Purcell ve Nasar, 1995]. Çevremiz ile ilgili deneyim kazanmamız, farklı tiplerin tekrarı ile olur. Her bir örnek kendi özgün karakteristiğine sahip olsa dahi, örnekler arasında düzenli tekrar eden durumlar vardır. Farklı örneklerle tekrar eden bu durum sonucu, bilinçsiz bir öğrenme gerçekleşir [Lewicki, 1988]. Bu sistemin temelinde, kişi zihinsel bir sunum inşa eder. Bu sunumlar şemalar, kalıplar, alfabeler veya daha genel olarak bilgi strüktürleri (hafıza) olarak tariflenir [Minsky, 1975; Schank & Abelson, 1977; Mandler, 1984]. Bu bilgi strüktüre etme işi (hafızaya bilgi depolama) çevredeki tekrarlar aracılığı ile olduğu için, bu iş soyut veya genel bilgidir. Fakat bizim dünya hakkındaki bilgimiz detaylı örneklerin sunumundan da oluşur. Bu düşünce geçmişe yönelik deneyimlerimizde iki şeklin olduğu görüşünü ortaya koyar [Purcell, 1992]. Bir tipin örnekleri arasındaki nitelikler ve ilişkiler soyut bilginin temelini oluşturur. Özel örnekler konusundaki bilgimiz, örneğin niteliği ve genel bilgi birikiminde değerlendirilir. Örneğin, kişiler genel bilgi strüktürü dağarcıklarında, bir konunun değerlendirilmesini, “barınma” başlığında irdelerler.

Genel bilgi strüktürüne bağlı kalarak baktığımız örneğin farklılıklarını da ortaya koyabiliriz. Böylece örneğin özgün halini bulup çıkartabiliriz. Hâlbuki bir tipin her örneği aşağı yukarı var olan genel bilgi strüktüründeki bilgiye az çok benzeyecektir. Bu durumda örneği, ‘*tipin kimliği*’ şeklinde tarif etmemizi sağlayacaktır. Sonuç olarak bir örneğin karakteristiği ve var olan bilgiye benzer ya da farklı olması bizim örnek ile deneyimimizi belirleyecektir. Şayet irdelenen örnek var olan bilgi strüktüründen oldukça farklılıklar içerirse, zihinsel şema detaylandırılır ve temellendirilir.

Venturi, tasarımda *zıtlık (belirsizlik)* üzerine tartışmıştır: Bir apartman istenilirse ofis görünümünde tasarlanabilir [Venturi,1966]. Bu görüşe zıt bir şekilde Lynch, Kaplan ve Wohlwill çevrede düzen ve okunabilirliğin tercih edildiği konusunu vurgulamışlardır [Kaplan, 1972; Wohlwill, 1976]. Venturi belirsizliği tercih edilen bir durum olarak ortaya koymamıştır. Buna karşın insanların çevrenin kullanımı konusunda karar vermek durumunda kaldıklarında tahmin ettikleri fonksiyonu bulmak isterler: Kaplan, bunu “**kimlik**” olarak adlandırır. Kimlik okunabilirliğin iki bileşeninden birisidir (Bkz. Ek-1-Kimlik kavramı) [Kaplan,1972].

Belirli bir zaman aralığı sonrasında dünya ile olan deneyimimiz inşa edilir. Var olan bilgi strüktüründen farklı durumlar, farklı kalitedeki deneyim ile sonuçlanır. Şayet örnek var olan genel bilgi ile örtüşürse, o zaman örnek; ilgili tipin özgün ve iyi bir örneği olarak algılanır. Bu durum *aşinalık (familiarity)* olarak da adlandırılabilir. Şayet örnek var olan bilgi strüktüründen farklı ise tam tersi bir durum gerçekleşir ve örnek farklı ve alışılmamış olarak tariflenir.

Var olan bilgi strüktürüne uyma hali aşinalığın “ılık ışıltısı” ile özleştirilir. Bilgi strüktürüne uyuşmanın olmadığı durumda, biliş aktivitesi artar ve gözlemci tipi ve tipin özgünlüğünü kurmaya çalışır. Var olan strüktürlerden küçük farklılıklar hoşlanma ve tercihe neden olurlar. Buna karşın büyük farklılıklar ilgiyi dürtükleyerek yüksek tercihe neden olurlar. Şayet fark çok daha fazla olursa, ilgi halen devam eder fakat tercih azalır. Çok fazla farklılık olduğunda tercih oldukça negatiftir.

Wickelgren’in görüşüne göre ne kadar fazla aşına olunursa o kadar kolay tanıma gerçekleşir ve daha az karmaşa yaşanır ve bildik olma durumu sonucunda da daha fazla mutluluk yaşama şansı elde edilmiş olur [Zajonc, 1968]. Bunun tersi bir durumda tanıdık olmayan, gizlilik ve gizem dolu bir cephenin izleyende merak uyandırması da kaçınılmazdır. İkemi, yaptığı çalışmada: gizemli görünümün etkisinin, konut cephesi tercihini ne yönde

etkilediğini ortaya koymaya çalışmıştır. Bu çalışmada 12 fotomontaj konut cephesi iki ağaç arasında sunulmuş ve katılımcılar 3 uyarım durumu için tercihte bulunmuşlardır. Ağaçların cephedeki konumları sayesinde Yüksek, Orta, Düşük karmaşıklık düzeyleri belirlenmiştir. Sonuçlar yüksek gizemli durumun daha fazla tercih edilir olduğu gerçeğini göstermiştir [Ikemi, 2005]. Kaplan ve Kaplan' a göre (1983) dışarıdan kısmen izlenilebilen bir sundurma veya avlunun gizemliliği oldukça yüksektir [Kaplan ve Kaplan,1983].

Tanıdık ve bildik olma teorisine göre, yapılanmış çevrenin hafızadaki sunumları aktif bir süreçtir ve kişiler deneyim (tanıma) ile seçer ve organize ederler [Mandler, 1984].Yeni bir yapı örneğinde, kişiler bilgileri, hafızaları elverdiğince, yapıyı kategorisinde değerlendirirler.

Teoride 'insanlar mutlu olmak için bilgiyi, bir şeye benzetir (familiarity), tipik bulur (typicality) veya hafızada bir yere oturtur. Şayet uyumsuzluk yükselirse, bir noktaya kadar pozitif hisler yükselir ve bundan sonra düşer. Berlyne' in teorisinde olduğu gibi bu model tercihi, bilişsel karşılaştırmalar, orta uyarım ve ilginin bir ürünü gibi görür. Değişiklik açık bir şekilde içerik (örneğin stil), binanın karakteri ve izleyenin aklı arasındaki ilişki ile ilgilidir [Berlyne, 1971]. Model aynı zamanda Kaplan'ın bahsettiği yapı cepheleri için kalite ve uygunluk (tutarlılık) başlıklarını elde etmenin yolunu önerir [Kaplan, 1982]. Bilginin tanınıyor olması, hafızada bir yere yerleşebilmesi tutarlılığı artırır. Orta düzeyde tanıma, katılımı uyarır. Zira biliş süreci ile ek bilgi, uymama halini sınıflamak üzere devreye girer. Aşırı tanımama halinde dahil olunamaz, zira bilgi hiç bir şeyi çağrıştırmamaktadır. Bu durumda bilgi kaotik bulunarak hoşlanılmayabilir. En fazla tercih edilen orta derece tanıma durumu bütünlük içersinde katılımı (orta değişiklik) veya düzen içinde çeşitliliği önerir. Çevrenin tipik olma haline verilen yanıtları gösteren çalışmalar kısıtlı olmakla beraber, kiliseler ve müstakil konutlar üzerine çalışmalar deneme niteliğinde teoriye destek sağlar. Çalışmalardan alınan bulgular orta tanınma halinde tercihlerin varlığından bahseder [Purcell, 1986; Purcell ve Nasar, 1992]. Berlyne'in çalışmaları ile önderliğini yapmış olduğu 'Ters U' olarak adlandırılan bir ilişki

sistemi, bu teze konu edilen çalışmanın ana hipotezlerindedir ve tezin ilerleyen bölümlerinde detaylı irdelenecektir.

Yapılan bu tez çalışmasındaki ana düşünce; müstakil toplu konut alanlarında küçük firmalar eliyle yapılan kooperatif konutlarının, kullanım sürecinde kullanıcı müdahaleleri ile değiştiği ve bazı durumlarda ilk haline göre tanınamaz hale geldiğidir. Çalışma; müstakil toplu konut cephelerinde müdahaleler sonucu karmaşanın artması durumunda tanınamama, her biri diğerinden farklı olan bir kaosun varlığını göstermeyi amaçlamaktadır. Bu kaos ortamında *Beğeni*, *Karmaşa* ve *Etkilenme* düzeyi, mimar ve mimar olmayan iki farklı denek grubu, tarafından test edilerek, Berlyne' in teorisi olan ters "U" biçimli ilişki doğrulanmaya çalışılmıştır [Berlyne, 1971]. Bu teoriye göre karmaşıklık ile beğeni 'Ters U' ilişkidir ve karmaşıklık arttıkça doğru ilişkide var olduğu şekliyle en karmaşık olan değil, orta derecede karmaşık olan durum beğenilecektir. Mimarların diğer gruba kıyasla daha eleştirel yaklaşacağı ve yorumlarında daha negatif yönde oy kullanacağı varsayılmaktadır.

Çalışmadaki diğer hipotez; müdahalelerle ilişkili olarak site örneklerinin kendi içinde 'tanınma' halinin değişeceği ve bu değişikliklerin düzeyine bağlı olarak örneklerin gruplanabilme olasılığının azalıp- artacağı yönündedir. Mimarlar mesleki eğitimlerinin verdiği avantajla, mimar olmayanlara kıyasla grup elemanlarını, büyük olasılıkla bulup çıkarma şansına sahip olacaktır.

Tüm genel bilgi aktarımı ve hipotezler çerçevesinde bir alan çalışması bu teze konu edilmiş ve Ankara'nın orta-üst gelir düzeyi kullanıcı grubunun dahil olduğu farklı semtlerden 8 site, çalışmaya örnek teşkil etmiştir. Her siteden farklı karmaşıklık seviyesinde (az, orta, oldukça karmaşık) üç adet resim benzer bakış açısından seçilerek deneklerin yorumlamaları için sunulmuştur. Çalışmanın detayları tezin ileriki aşamalarında (Bkz. 3. Bölüm) detaylı bir şekilde verilecektir.

Genel olarak çalışmada tartışılan başlıklar; müstakil konut cephesinde farklı grupların beğenisidir ve örnekler; cephelerin kullanıcı tarafından uğradığı müdahaleleri göstermektedir. Buna göre tezin *ikinci blm*, cephenin eleştirel yorumlanmasına ilişkin literatürde var olan bilgileri aktarmaktadır. *nc bölüm*, bu tezin hipotezlerinin test edildiği deneysel çalışmanın tartışıldığı, bulguların aktarıldığı kısımdır. Tezin genel sonuç ve tartışması *Dördüncü Blmn* konusudur.

Bundan sonraki bölüm, kavramsal içeriğe katkıda bulunması noktasında önemli olan, bu çalışmaya içerik anlamında katkı sunabilecek, daha önce yapılmış literatürdeki çalışmaların aktarılması üzerine olacaktır.

2.CEPHENİN ELEŞTİREL YORUMLANMASINA İLİŞKİN LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Bu bölüm cephenin, eleştirel yorumlanmasına ilişkin, literatürde var olan, bilgileri aktarmaktadır. Karmaşa, beğeni ve aşinalık gibi birtakım kavramlar, literatür çalışmalarında yoğunluklu olarak kullanılmış araştırma konularıdır. Bu maksatla, daha önce bu konuyla ilgili yapılmış olan çalışmaların bölüm içinde aktarılması, çalışmanın bir sonraki bölümü için, yol gösterici, kavramsal bir içerik oluşturacaktır.

2.1. Estetik Değerler: Biçimsel Estetik & Sembolik Estetik

Kentsel tasarım estetiğinin ilgi alanı çerçevesinde iki çeşit yapı niteliğinden bahsedilir: Bunlardan biri *biçimin strüktür* ile, diğeri ise *biçimin içeriği* ile ilgilidir. Biçimlerin strüktürü '*biçimsel estetik*' olarak adlandırılırken, biçimin içeriğine insanın verdiği cevaplar ise '*sembolik estetik*' olarak adlandırılır [Lang, 1988]. Biçimsel estetiğin bileşenleri; biçim, oran, ritim, ölçek, karmaşıklık, renk, aydınlatma, gölge, düzen, hiyerarşi, mekansal ilişkiler, yersizlik, belirsizlik, sürpriz, ve yeniliktir [Groat & Despres, 1990; Lang, 1988; Wohwill, 1976].

Sembolik estetikte ise; insanlar, yapıların dış yüzlerini değişkenler bağlamında deneyimlerler. Bu değişkenler sadece fiziksel nitelikler ile tanımlanmazlar. Bu değişkenler kişinin iç ruhunu ve anlamı içerir. Bazı eleştiriler biçimsel anlama sahiptir. Örneğin gözlemci yapıyı tipine göre sınıflarsa (örneğin banka, mahkeme veya hapisane) veya stiline göre (modern veya geleneksel) sınıflarsa, bu biçimsel anlamı temsil eder.

Diğer yorumlar kalite ve binanın ve kullanıcısının karakterine yöneliktir. Örneğin bir kişi bir yapıyı diğerlerine kıyasla dostça görünüyor şeklinde yorumlayabilir. Bu yorum yan anlamı (connotative) temsil eder. İçerik değişkenleri, hem biçimsel hem de yan anlamı içerebilir. Örneğin gözlemci bir

stili fark edebilir (stilin tarif eden anlamı-denotative) ve bu stilden hoşlanabilir (yan anlamı-connotative). Nasar'ın çalışmasında sembolik estetik ikinci durumu yani yan anlamı kapsar [Nasar,1989]. Sembolik estetik biliş sürecine bağlıdır yani birey biçimsel strüktürün tarife yönelik olarak biçimsel anlamını fark eder ve ondan yan anlam çıkarır.

Sembolik anlam nedir? Anlam farklı şekillerde tarif edilir, bunlardan iki tanesinden bahsetmek mümkündür. Bir objenin değerlendirilmesine ve niteliklerine yönelik anlam çıkarmalar, o objenin kullanımı ve kullanıcılar yan anlamlı (connotative) durumu ifade eder. Bu çalışmada sembolik anlam ile ifade edilen yan anlamlı halidir. Lang ile benzer bir şekilde, sembolik anlam "bir biliş sürecinde obje kullanımı yanısıra yan anlamı içerir". Mimarlık bağlamında olaya baktığımızda insanlar stil veya şemadan duygusal ve diğer değerler çıkartabilirler [Lang,1987]. Bunu Rapoport, 'pragmatik anlam' olarak ifade ederek, stilin kullanıcıya ifade ettiği anlam olarak nitelendirir [Rapoport,1982]. Burada irdelenen de bu tür bir anlamdır.

Brunswik, sembolik anlamı anlamak için, kullanışlı bir çerçeve önerir. Brunswik'e göre; bizler olasılık stratejilerini kullanarak çevresel değerlerden anlamlar üretiriz. Deneyim ile bu anlamların doğruluğunu test eder ve değiştiririz [Brunswik,1956]. Rapoport'un kültürel filtre modeli [Rapoport, 1977] ve gösterge bilimsel model [Lang, 1987] gibi anlama ilişkin modellere benzer şekilde bu model de gerçek çevreyi deneyimlenen çevreden ayırt eder, ve çevresel anlamın deneyim ile oluştuğunu tartışır.

Rapoport ve Cooper'ın yazıları ile başlamış bir süreçte geçen 20 yıllık sürede konutun sembolik anlamına yönelik önemli adımlar atılmıştır [Rapoport,1959 ve Cooper,1974]. Konutun kişisel ve sosyal sembol olarak ele alınan fonksiyonu kültürel değer olarak [Rapoport, 1959], sosyal sınıf [Fussell, 1983], mesleki uzmanlık [Nasar, 1989], Jungian teori [Cooper, 1974], Freudian teori [Csikzentmihalyi & Rochberg-Halton, 1981] iletişim teorisi [Becker, 1977; Rapoport, 1990] kişisel özellik teorisi [Laumann &

House, 1973] ve kendini gösterme teorisi [Sadalla, Vershure & Burroughs, 1987] şeklinde farklı başlıklarda analiz edilmiştir.

Çevre-davranış araştırmacıları mimarinin sosyal ve psikolojik fonksiyonu ile ilgilenmişlerdir [Canter, 1977; Rapoport, 1982]. Cherulnik ve Wilderman konutun fonksiyonunu daha iyi açıklayabilmek için, iki set halinde önemli psikolojik ve sosyal fonksiyonlar belirlemişlerdir [Cherulnik ve Wilderman, 1986]. Bunlardan birincisi, konut biçimleri insanlara kimi ve neyi bulacakları konusunda bilgiler sunacak sembolik elemanları (adeta ipuçlarını) içermelidir. Amerika'da küçük firmalar tarafından kullanıcısının talebi üzerine tasarlanmış 19. yy.'a ait geleneksel konut mimarlığı toplum için anlam ifade eden bir dizi semboller geliştirme imkanına sahiptir. İkincisi, çevre-davranış araştırmacıları tarafından tarif edilen, konutun biçimlerine yönelik psikolojik ve sosyal fonksiyonlar kullanıcıların kimliği ile ilgilidir. Semboller kişilerin paylaşılan şemalar (kalıp yargılar) geliştirmesine yardımcı olur. Bu şemalar kimin ne olduğu konusunda fikir verir.

Cherulnik ve Wilderman (1986)'a göre, üst-orta sınıf konut sakinleri, kullanacakları konutu seçerken, konut mimari formun yaşam stillerini ve kendi düşünce yapılarını net bir şekilde sembolize etmesini isterler. Çalışmalarında; farklı sosyo-ekonomik grup üyeleri için ve bu üyelerin katılımı ile tasarlanmış 19.yy konutları hakkındaki görüşlerde, çağdaş gözlemcilerin farklılaşacakları hipotezini test etmek maksadıyla bir deney yapmışlardır. Fotoğraflar Boston'un 1870 ve 1900 ler arasında Warner (1978)'in Streetcar Suburbs adlı kitabından üst-orta, orta-orta, ve alt-orta sınıf olarak tanımlanan konutlardan seçilmiştir. Bu çalışmada bir grup, konutların görüntü ve konforunu, ikinci grup kullanıcıların mesleğini ve son grup da kullanıcıların özelliğini tahmin etmeye çalışmıştır. Bu tahminler, her bir durum için analiz edildiğinde; her üç kategorideki konutların, orijinal kullanıcılarının sosyo-ekonomik statüleri ve konutlar arasındaki ilişki oldukça belirgin bir şekilde ortaya konmuştur. Bu çalışmadaki bulgular konut biçimlerinin mimari

bileşenleri içerdiğini ve bunun kullanıcının statüsünü sembolize ettiği gerçeğini desteklemektedir [Cherulnik ve Wilderman, 1986].

Sadalla ve Sheets, yaptıkları bir çalışmada, konutun dış cephesinde uygulanmış malzeme kullanımı ile birlikte ortaya konan sosyal sembolizm kavramını tartışır [Sadalla ve Sheets,1993]. İlk olarak malzemenin anlamı sembolik etkileşim teorisi başlığında irdelenir. Bu bakış açısı, kendini ifade etme ve rol alma konusunda sembollerin önemini vurgular. Konut malzemesi başlığındaki varsayım ise, seçilen yapı malzemesinin fonksiyonel olduğu kadar sembolik anlam da içerdiğidir. Sembolik etkileşimin önemli bir başlığı kendini ifade etmedir. Yani sembollerin kişilerin kendini ifade etme, amaçlı kullanımı söz konusudur. Konut uzun vadeli bir mülk olduğu ve revizyonu kolay olmadığı için, önemli bir kişisel semboldür. Kendini ifade etme teorisi; inşa için kullanılan malzemenin, sahibinin kimliği, sosyal statüsü ve yaşam biçimi hakkında bilgi aktardığını kabul etmektedir. İkinci olarak bu tür bir sembolizmi vurgulayan biliş mekanizması ortaya konulur. Başka çalışmalarda ise işaret ve sembol arasındaki ilişki ortaya konularak, onun sosyal başarısı irdelenmiştir. Temel soru: işaret ve onun başarısı arasındaki ilişkinin, bilinçli mi, yoksa rasgele mi olduğudur [Morris, 1938].

Kendini ifade etme ve sembolik etkileşim teorileri, açık bir şekilde işaret ve onun anlamı arasındaki ilişkinin, önemsiz olduğunu varsayarlar. Bu sebepten ötürü, bir malzemenin sembolik önemi, onun fiziksel veya fonksiyonel nitelikleri ile ilişkisizdir. Başka bir deyişle, bir objenin sembolik önemi konusunu tahmin eden bir temel yoktur. Sonuç olarak yapılan çalışmada, bir sembolün anlamının, kullanıcısının kimliğini etkileyeceği durum gösterilmiştir. Peki bir objenin sembolik anlamı, onu kullanan her kim olursa kimliğini etkiler mi? Bir objenin kullanıcı kimliği üzerindeki önemi basit bir birliktelik midir veya bulaşıcı bir durum mudur [Nemeroff & Rozin, 1989]. Kendini ifade etme ve sembolik etkileşim modelleri, çevresel sembollerini Dramaturgical perspektiften analiz ederler [Baumeister, 1982; Goffman, 1959; Stryker, 1980]. Çevre bir sahne seti gibi görülür ve burada sosyal performansı desteklerler (aktör ve

izleyen arasındaki etkileşimler). Sosyal bir izleyen kitlesini etkilemek amacıyla kişilerin çevrelerindeki sembolleri seçip amaçları doğrultusunda revize ettikleri varsayılır.

Sıkça ortaya konan bilgilerden bir diğeri, aktörün kimliği ile ilgilenir; kişilerin sembolik önemi olan objeleri alıp başkalarına göstererek, kendilerini sosyal olarak sundukları, kısmen varsayılır. Bu varsayımı konut tercihine indirgersek kişilerin kendi sosyal kimlikleri ile tutarlı sembolik niteliklere sahip konutları tercih edecekleri hipotezi ortaya konulabilir. Bu teorinin geçerliliği Sadalla, [1987] tarafından test edilmiş ve konutların sahipleri hakkında temel bilgiler sunduğu görülmüştür.

Cephedeki çizgiler ve kullanılan malzemelere bakılarak, konut kullanıcısının yaşam standartları, kültürel ananeleri veya sosyal statüsü hakkında bazı fikirler ileri sürülebilir. Kullanılan malzeme ve konuttaki müdahaleler kullanıcısının farklı olma çabasıyla oluşturulmuş kullanımlar, yoğunluklu olarak, kimliksizlik noktasına en yakın örnekleri oluştururlar. Kimliğin oluşumu, kullanıcısına rahat hareket imkânı veren, ihtiyaçlarını karşılayabilmesi noktasında önemli çözümler üretmiş akıllı konutlarla olur. Aynı zamanda konutun, geçmişten gelen çizgilere de saygılı, konumlandığı noktaya ait bir tutum içinde olması aidiyet kavramını pekiştirir.

(a)

(b)

Resim 2.1. Aydınlar Sitesi İncek / Ankara, a) Cephedeki farklı kullanım örneği
b) Farklı malzemeyle oluşturulmuş cephe örneği, [Meral Özdemir, Ayşe Demet Yıldız arşivinden]

2.2. Stil

Bireyin yapı ile ilgili deneyimi, o yapının elemanlarının ve strüktürünün tanınması ile ilişkilidir. Yapılanmış çevre ile ilişki kurarak ve bilgi depolayarak, farklı mekânlardan, kültürlerden ve alt kültürlerden gelen kişiler farklı sembolik anlam ve tercihler geliştirirler. Yapılmış olan çalışmalarda farklı içerik değişkenleri bulunmuştur [Garling, 1976; Geller et al., 1982; Herzog et al., 1976, 1982; Horayangkura, 1978; Nasar, 1988; Oostendorp & Berlyne, 1978; Ward & Russell, 1981]. Bu değişkenler.

- doğallık
- bakım
- kullanım sıklığı
- stil ' dir

Mimarlık için stil önemli bir sembolik değişkendir. Bir dizi tasarım nasıl bir stil olarak algılanır? Norberg-Schulz' a göre biçimsel strüktürün bir parçasını ilk gördüğümüzde biçimsel strüktür anlam ifade etmez. Şayet aynı veya benzer strüktür örnekleri ile deneyim yaşadığımız zaman (sık görmek anlamında), onları benzerlik ve farklılıklarına göre sınıflandırabiliriz. Bir biçimsel strüktürü 'stil' olarak algılayabilmemiz iki şeye bağlıdır. Birincisi etki onu veya benzerlerini görme sıklığımız ile ilgilidir. İkinci etki ise, yapının stil ile olan yakınlığıdır (yani stilin ne kadar özelliklerini taşıdığı). [Norberg-Schulz, 1966]

Araştırmalar stillerin ortak bileşenleri olduğunu ve insanların onları fark edebildiğini göstermiştir [Devlin ve Nasar, 1989; Espe, 1981; Groat, 1982; Wilson ve Canter, 1990]. Bir stilin yan anlamı ve estetik yorumu; onu yorumlayan kişiye veya biçimsel karakteristiklere ve stilin izleyenin beklentilerini karşılayıp karşılamamasına göre değişir.

Çalışmalar kategoriler arasında estetik olarak deneyim kazanmada (tanıma durumu) farklılıklar olduğunu göstermiştir. Tasarımda doğal elemanların artması (ağaçlar, su) ve yapay elemanların azaltılması tercihe ve rahatlama neden olmaktadır [Thayer & Atwood 1978; Ulrich, 1984].

Mimari içerikte, bilgi strüktürüne olan yabancılıklar *stildeki farklılıklar* olarak algılanacaktır. Mimarlıkta stil oldukça önemlidir –Queen Anne, Modernism, Post-Modernism, Deconstructivism. Fakat grup olarak bu çeşitli stiller “popüler” stilden farklı olarak “high” stili temsil ederler. Bunun yanısıra stil mimarlar için bir anlam ifade eder, örneğin “high” stiller toplum için anlamı olan popüler stillerden farklılaşır [Gans, 1978 ve Devlin & Nasar, 1989]. Halbuki insanlar günlük yaşantılarında popüler stil ile fazla karşılaşır. Sonuç olarak popüler stil var olan bilgi strüktürüne uymalı ve bu örnekler tipik ve aşına olarak algılanmalıdır. Zıt bir şekilde, high stil, genel halk için ve mimarlığın ilk yıllarındaki öğrenciler için farklı örnekler olarak görülmeli ve detaylı deneyim ile algılanmalıdır.

Gans yüksek stiller (high styles) (mimarlar tarafından özenle tasarlanır) ve popüler stiller (popüler piyasa için müteahhitler tarafından planlanır) arasındaki farkı ortaya çıkarmıştır. Devlin ve Nasar, bu iki stilin karakteristiği arasında fark edilir farklılıklar olduğunu bulmuştur [Devlin ve Nasar 1989]. Bir tipin içindeki farklılık coğrafik konumdan da kaynaklanabilir. Yapı kodları, pratikler, bir kültürün teknolojisi ve bölgedeki elverişli malzeme tipi bölgede tekrar eden bir durum ve varyasyonlarını sergileyebilir. Böylece bir bölgedeki yapılar, farklı bir bölgedekine değil, aynı bölgedekilere daha çok benzeyebilir. Bu bilgiyi destekler bir şekilde Foote, renk kullanımında bir şehirde yer alan bina tipleri arasında tekrarlara rastlamaktadır [Foote, 1983]. Fush ve Ford, iki şehir arasındaki konut stillerinde, tekrarları gözlemlemekte, fakat farklı şehirlerde bunun değiştiğini ifade etmektedir [Fush ve Ford, 1986].

Post modern mimarinin uzmanları postmodernizmin bildik anlamlarla kamu ile iletişim kurduğunu belirtmektedirler [Jenks, 1977]. Örneğin, Scott Brown,

mimarın karşılaması gereken çoklu değerlerden bahseder [Scott Brown,1980] Venturi [1972], “kamunun ihtiyacı olan ‘belirgin sembolizm’dir ve bu yeni mimarlık, insanların istediği gibi bir mimaridir” der. [Venturi et al., 1972]. Bu istekleri takdir edilir olmasına rağmen, mimarlar kamuya iyi bir mesaj iletmek konusunda başarısızdırlar.

Venturi ve Rauch, *Colonial Stil*’ in kamunun isteklerine cevap verdiğini ortaya koymuştur [Venturi ve Rauch,1977]. Ohio, New York ve Columbus’da konut üzerine yapılan çalışmalar bu stilin üstünlüğünü belgeler [Duncan, 1973; Fush and Ford, 1986]. Altı yerleşik bölgede yapılan görüşmelerde ‘*Colonial stil*’ in ‘*Modern*’ stile göre tercih edildiği ortaya konmuştur [Lansing ve ark., 1970].

Purcell, bilinen bir stilin tercihinde çelişkiler yaşandığını göstermiştir [Purcell,1986]. Cherulnik ve Wilderman, öğrencilerin alt-orta ve üst-orta sınıf 19.yy konutlarını birbirinden ayırt edebildiklerini belirtmiştir [Cherulnik ve Wilderman,1986]. Bu çalışmalar yalnız başına stili test etmemekle birlikte, iki çalışma bunu yapmaya çalışmıştır. Kinzy (Langdon) ve Tuttle geleneksel stillerin modern stillere kıyasla daha popüler olduğunu ve ‘Tudor&Farm stilleri’ne karşı kişilerin pozitif bir reaksiyon gösterdiğini bulmuştur [Kinzy (Langdon), 1982; Tuttle,1983].

Bu çalışmalar önemli bulgulara sahip olmakla beraber bazı eksikliklere sahiptirler. Kinzy’ nin gerçek dışı mekanik görünümlü cepheleri ve hiç bir üslubu olmayan örnek konutları (ölçüleri, kat adedi, garajın sayı ve büyüklüğü, pencerelerin sayısı) sonuçların güvenilirliğini düşürmektedir. Tuttle de aynı şekilde üslubu olmayan çeşitli faktörlere sahiptir (çizim kalitesi, her bir stili belirleyen tabelalar, bitkilendirme ve boyut) [Tuttle,1983].

Nasar, çalışmasında bu tür problemleri azaltmayı amaçlamaktadır. Stillerin anlamını farklı methodlar, uyarımlar ve denekler yardımıyla irdeleyerek, Tudor ve Farm stillerinin tercih edilebilirliğini araştırmıştır [Nasar, 1989]. Nasar, aynı

zamanda farklı yollardan çalışmayı kapsamlı hale getirir. Öncelikle algılanan statü ve yakınlık gibi yan anlamları araştırabilmek maksadıyla tercihin ötesine geçen bir araştırma gerçekleştirir [Nasar, 1989].

Tercih önemli olmakla beraber [Russell ve Ward, 1981] mimar olmayanlar, kişisel kimlik, sosyal statü ve yakınlık konusunda farklı yorumlara sahiptir [Cooper, 1976; Duncan, 1973; Rapoport, 1982]. Duncan ve Royse, çevre ile ilişkili olarak sosyal statü yorumlarının önemini dile getirmiştir [Duncan,1973; Royse,1969]. Tuttle, sıcaklık, yakınlık ve davetkârlık mesajlarının önemini vurgulamıştır [Tuttle,1983].

Nasar, yukarıda sözü edinilen çalışmasında, oldukça geniş ve seçkin bir grubu örnek denek grubu olarak almış ve Kinzy ve Tuttle' nin çalışmalarında yapıldığı üzere varoş sakinlerini denek grubu olarak görmemiştir. Bu durum, stillerin farklı gözlemci grubuna benzer anlamlar ifade edip etmediği konusunu görme şansı tanımıştır. Çalışmada bazı ortak anlamların olabileceği varsayımı kabul edilmiştir [Nasar, 1989]. Nasar'a ait bu çalışma, anlamdaki farklılıkları, farklı yaş, eğitim, iş, cinsiyet ve çevresel deneyim başlıklarında görme şansı da tanımıştır. Bölgesel deneyimlerindeki farklılıklardan dolayı, çeşitli sosyo-demografik grupların, farklılaşan anlam kalıplarına sahip olabileceği beklenmiştir [Nasar, 1989].

Nasar, ele aldığı konutlarla ilgili olarak, deneklerin konutların karakterine yönelik olarak yorum yaptıklarını göstermiştir [Nasar, 1989]. Dört Amerika şehri içerisinde, 3 farklı konut stil grubu ve yanıt ölçütleri birlikteliğinde, bazı konut stilleri [Langdon, 1982; Tuttle, 1983; Whitfield, 1983] gelenekselin modern (yüksek stil) stile tercihi konusunda irdelenmiştir. Başka bir deyişle, bu çalışmalar Farm ve Tudor stillerine olan tercihi göstermiştir. Bu çalışmada elde edilen stile yönelik bulguların asla bu begenilen stilin tekrar edilmesi gerektiği gibi bir sonuçla değerlendirilmemiş, bunun yerine tasarım bazı stil dizgeleri içinde çeşitliliği desteklemelidir şeklinde özetlenmiştir.

Literatürde var olan bazı çalışmalar, deneyime bağlı olarak kişisel yanıtların varlığını göstermiştir [Gifford, 1980; Snodgrass, Russell & Ward, 1988; Wohlwill & Kohn, 1973]. İnsanlar aynı zamanda nadir de olsa yapıları biçimsel anlamlarına, bina tiplerine (okul, veya depo), içeriklerine göre gruplarlar [Groat, 1982; Herzog et al., 1976, 1982] ve değerlendirmelerini buna göre yapmaktadırlar [Groat, 1982 ve Michelson, 1976]. Bina tipi ve deneyim (tanıyor olma) izleyen bir takım stilleri tercih edebilmesi için ortamı yaratan değişkenler olarak rol almaktadırlar. Nasar, farklı sosyo-demografik gruplara ait sembolik anlamlarda farklılıklar bulmuştur [Nasar, 1989]. Nasar ve Kang, ofis stillerinin sembolik anlamlarının müstakil konuttaki anlamdan farklılıklar gösterdiğini belirtmiştir [Nasar ve Kang, 1988]. Bu çeşitliliğe bağlı olarak tasarım, ilgili çevresel kategorileri ve buna bağlı olarak biçimsel ve sembolik anlamların tercihini değerlendirmelidir. İnsanlar stilistik içerikten yan anlamları anlasa da, anlamlar tanıma ve içerikle çeşitlenir. Herşeye rağmen, bulgular; mutluluğun sağlanabilmesi için tasarımın popüler ve geleneksel stillerden alıntılar içermesi gerektiği konusunda hem fikirdir.

2.3. Karmaşıklık ve Düzen

Estetik yorumla ilgili olduğu varsayılan biçimsel değişkenlerden [Berlyne, 1971; Kaplan & Kaplan, 1982; Wohlwill, 1976] bir kaç tanesinin çevreleriyle birlikte insan deneyiminde önemli olduğu ortaya çıkmıştır [Garling, 1976; Geller, Cook, O'Connor, & Low, 1982; Horayangkura, 1978; Herzog, Kaplan & Kaplan, 1976, 1982; Oostendorp & Berlyne, 1978; Ward & Russell, 1981]. Bunlar:

- Kapalılık (açıklık, genişlik, yoğunluk, gizemlilik)
- Karmaşıklık (çeşitlilik, görsel zenginlik, dekorasyon, bilgi derecesi)
- Düzen (birlik, düzen, netlik)

Nasar'ın da çalışması insan deneyimi (tanıma, alışık olma) ile ilgili olduğu için bu üç başlık üzerinde durur [Nasar,1992].

Kapalılık üzerine yapılan araştırmalar insanların tanımlı açık mekânları, geniş açık mekânlara veya oldukça kapalı mekanlara tercih ettiğini göstermiştir [Kaplan ve Kaplan, 1989; Ulrich, 1983]. Fakat, yüzeyle ve yapının biçimi ile ilgili diğer değişkenler, tasarım değerlendirmesinde mekansal değişkenlerden daha ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle biçimsel değişkenler üzerine tartışma, karmaşıklık ve düzen üzerinde yoğunlaşacaktır.

Karmaşıklık, daha bağımsız elemanlar, onların arasındaki büyük farklılıklar ve gereksiz bir şekilde kullanılan doku karmaşasından oluşur. Çevre ile ilişkili olarak araştırmacılar karmaşık kelimesini çeşitlilik veya görsel zenginlik ile yer değiştirerek kullanmışlardır. Wohlwill, karmaşıklığı strüktürel organizasyondan ayırt etmek amacıyla (bazen strüktürel karmaşıklık olarak adlandırarak) çeşitliliği kullanmıştır [Wohlwill, 1976]. Kaplan'lar düzeni bozan çevresel karmaşıklığın negatif bileşenlerini ortadan kaldıran bir tarif getirmiş; görsel zenginlik olarak adlandırmıştır [Kaplan ve Kaplan, 1989]. Bu çalışma, karmaşıklığı; çeşitlilik ve görsel zenginlik ifadesi olarak kullanmaktadır.

Düzen bir dizi tekrar veya anlamı ifade eder [Kaplan & Kaplan, 1989]. Aşinalık, fazlalık, ve uyuşma gibi farklı biçimsel değişkenler, düzenin algılanışını etkilerler. Şayet bir örnek, insanların deneyimlerine (tanımalarına) benzer elemanlarla, ilişkilerle ve kompozisyonlarla karşılık verebiliyorsa, insanlar o zaman aşinalığı biçimsel değişken olarak deneyimlerler. Fazlalık ise, elemanlar veya diğerlerinden fazlaca tekrar eden elemanların kombinasyonudur. Uyuşma elemanlar arasındaki veya yapı ve çevresi arasındaki düşük derecedeki zıtlıktır. Görünümü organize etmeye yardımcı oldukları için birkaç sembolik ve biçimsel değişken de düzenin yorumunu etkilerler. Örneğin stil ve doğallık düzene katılımında bulunabilir.

Estetik üzerine psikolojik teoriler [Berlyne, 1971; Gaver & Mandler, 1987; Kaplan & Kaplan, 1989; Wohlwill, 1976] biliş ve uyarım faktörlerinin önemi konusunda farklı görüşlerde olmakla beraber, bazı tahminlerde benzerdirler: Yükselen karmaşıklık veya benzer olmama hali (bir şeyin diğerine benzememesi) ilgiyi aktif hale geçirir. Düzendeki artışlar ilgiyi azaltır fakat tercih artar. Oldukça güçlü bir düzenle, orta karmaşık olma veya benzersiz olma hali fazlaca tercih edilen bir durumdur.

Berlyne'e göre ilgi belirsizlik ve karmaşıklıktan kaynaklı uyarım ile yükselir ve tercih uyarımla ters "U" biçimli ilişki içindedir [Berlyne,1971]. İlgi, uyarımla bir noktaya kadar yükselir ve sonra uyarımın en yüksek olduğu noktaya düşer. Uyarımın düşük olduğu durumda, kişiler azalan strüktür ve artan karmaşa yoluyla artan belirsizliğe, uyarımın yüksek olduğu durumda ise kişiler artan strüktür ve azalan karmaşa yoluyla artan belirsizliğe ilgi duyuyor olmalıdır.

Kaplan'a göre uyarım, bilgi süreci ile yer değiştirir. Bu teoriye göre, insanlar ait hissettikleri, anlamı olan ve anlam ifade etmeye söz veren mekânları tercih ederler. Detaylı bir anlatımla, kişiler ait olma duyguları ile karmaşıklığı veya gizemliliği tercih etmelidir. Bu değişkenler hem ait kılmalı, hem de ilgiyi dürtüklemelidir. Çevrenin anlamı olması bağlamında, kişiler okuyabildiklerini veya bütüncül olanı tercih etmelidirler. Bu değişkenler mekânları anlaşılabilir kılar. Gerçek dünyada yön bulma önemli olduğu için, bu tür duyuya hitab eden değişkenler tercih konusunda karmaşıklık ve gizemden daha büyük öneme sahiptirler. Aynı nedenden ötürü, bilginin sezilenmesi (tutarlılık veya gizemden) var olan bilgiden (okunabilir veya karmaşıktan) daha fazla öneme sahiptir [Kaplan ve Kaplan 1982].

Çoğu çalışmalar karmaşıklıkla ilginin arttığını belirtir [Nasar, 1983, 1987; Oostendorp & Berlyne, 1978; Wohlwill, 1976]. Örneğin Toronto da 20 yapıda yapılan bir çalışmada karmaşıklık ile ilginin arttığı belirlenmiştir [Nasar, 1983, 1987]. İki set halindeki 30 Pittsburg konut görüntüsü için ilginin karmaşa ile arttığını belirlenmiştir. Purcell ve Nasar, yapıların farklılık ve birbirine

benzememesi ile ilişkili olarak ilgide artış olduğunu bulmuştur [Purcell ve Nasar, 1992].

Tercih ve karmaşıklık konusundaki bulgular fazla tutarlı değildir. Fakat bu durum üründen kaynaklıdır. Bazı çalışmalar tercihin farklı kategorilerde karmaşıklık ile değiştiğini bulmuştur [Herzog ve ark., 1976, 1982; Kaplan & Kaplan, 1989; Whitfield, 1983; Wohlwill, 1974]. Diğerleri karmaşıklık ile tercih arasında lineer ilişki bulmuştur [Devlin & Nasar, 1989; Geller ve ark., 1982; Herzog et al., 1976; Kaplan, Kaplan & Wendt, 1972; Nasar, 1983, Wohlwill, 1974]. Çeşitli ürünler bu sonuçları karıştırabilir. Kategorilerin (aşamalar) ve karmaşıklık harici diğer faktörlerin biri diğerinden farklılaşabilir. Aynı gözlemcinin hem karmaşıklık ve hem de tercih konusunda oylaması değişkenlerin ilişkilerinin yorumunu karıştırabilir.

Pek çok çalışma hatayı minimuma indirebilmek maksadıyla görüntüdeki bileşenleri kontrol etmeye çalışır. Onlar, karmaşıklığı sınımış ve lineer olmayan ilişkiyi test etmiştir. Bu çalışmalar orta karmaşık durumda tercihin gerçekleştiği sonucunu bulmuştur. Örneğin karmaşıklığı artırılan bir dizi görüntüde Wohlwill, karmaşıklık ve tercih arasında *ters "U" biçimli ilişki*'yi bulmuştur [Wohlwill,1976]. Benzer bir şekilde rasgele çeşitlendirilmiş kent görüntüleri içerisinde Wohlwill orta karmaşık durumda tercihin yüksek olduğunu bulmuştur [Wohlwill, 1974]. Nasar, üç seviyede karmaşıklaşan ticari işaretlere verilen yorumları değerlendirmiştir. Denekler orta karmaşık olan işareti en iyi olarak tanımlarlar [Nasar,1987].

Çoğu çalışmalar değişkenlerin tercih edildiği konusunda hem fikirdir (örneğin düzen, tutarlılık, uyma (yerine oturma), uygunluk, okunabilme (netlik ve açıklık). Kaplan'lar; okunabilirlik, tanımlanabilirlik ve tutarlılık gibi değişkenlerin organize edildiği bir kaç çalışma sayar [Kaplan ve Kaplan, 1989]. Netlik ve az zıtlık gibi değişkenler kent ve konut görüntüsünün tercih edilen durumları olarak bulunmuştur [Devlin & Nasar, 1989; Nasar, 1989, 1987]. Oostendorp ve Berlyne mimari cepheleri kapsayan dünyadan aldıkları

örnekler ile tercihin düzen ile ilişkilendiğini [Oostendorp ve Berlyne 1978], Wohlwill, tercihin yapıların çevreleri ile uyumuna bağlı olarak değiştiğini bulmuştur [Wohlwill 1982]. Groat, tercihin yapıların komşu yapılarla uyumuna bağlı olarak değiştiğini göstermiştir [Groat, 1982]. Özetle mutluluk için, tasarım teorisi, orta karmaşa (görsel zenginliği olan) veya bütünlük için benzersizlik (netlik, tamamlayıcılık) desteklemelidir. İlgi ve heyecan için ise tasarım kriteri yüksek çeşitlilik ve az uyum olarak düşünülebilir.

Karmaşıklık ve düzen oldukça geniş tariflerdir. Elemanların sayısı ve zıtlık karmaşıklığı etkiler mi? Nasar (1987) yaptığı çalışmada bunun olacağını kanıtlamıştır. Çalışma boyut, renk, yerleşim ve işaretlerin açısındaki değişikliklerin karmaşıklık yorumunu etkilediğini göstermiştir [Nasar, 1987]. Muhtemelen, uyum ve stil gibi faktörler algılanan karmaşıklığı azaltabilir fakat bunun etkisi henüz test edilmemiştir. Fakat çalışmalar elemanlar arasındaki düşük zıtlığın ve bir noktadan fark edebilmenin düzeni vurguladığını [Nasar, 1987; Ulrich, 1983; Wohlwill, 1982] belirtir. Buna ek olarak Groat (1984) cephe elemanlarının tekrarının (örneğin malzeme, toplam biçim, çatı çizgisi, yükseklik ve pencereler) bütünsel uyum yorumlarını etkilediğini bulmuştur [Groat, 1984]. Groat, aynı zamanda mimar olmayanların cepheyi, tasarımcılardan farklı bir şekilde, kütle ve mekân birlikteliğinin ötesinde algıladığını göstermiştir. [Groat,1988]

Çevredeki açıklık, ferahlık veya derinlik çoğu çevresel bileşenin tercihinde önemli rol üstlenirler [Flaschbart, Peterson, 1973; Wohlwill, 1974; Hesselgren, 1975; Garling, 1976; Horayangkura, 1978; Nasar, 1981]. Gerçekte, ferahlık veya sokaktaki daralma kişinin kenti deneyimlenmesinde önemlidir [Lynch ve Rivkin, 1959]. Nasar'ın yaptığı çalışmada, farklı kentsel görüntüdeki açıklığın, önemli bir etken olarak rol alacağı yönündedir. Buna ek olarak çeşitlilik, bakım, netlik ve açıklık ayrı ayrı ve beraberce kişilerin tercihinde açıklık getirmek amacıyla önemli olduğu düşünülen dört niteliktir [Nasar, 1983].

Bu tez çerçevesinde ele alınan çalışma, Imamoglu'nun, (2000) çalışmasını temel alarak kurgulanmıştır. Imamoğlu, iki katlı geleneksel ve modern konut cephelerine duyulan tercih ve aşinalıkta, karmaşanın oynadığı rolü araştırmak amacıyla yaptığı çalışmada, her biri basit görünümünden karmaşığa doğru sıralanan, 8 geleneksel ve 8 modern konut cephesinden oluşan iki adet konut cephesi seti çizimi hazırlamıştır [Imamoglu,2000]. Daha önceki çalışmalarda geleneksel Türk konutları, modern olanlara kıyasla değerlendirilmiştir [Imamoglu, O., 1979; Krampen ve ark., 1979]. Imamoğlu'nun çalışmasında fotoğraflar yerine el çizimleri kullanılır. Buradaki amaç karmaşanın, mimarın kendi ifadesiyle, kontrol edilebilir olmasıdır. Sekiz adet çizim olmasının nedeni ise minimum, orta ve maksimum karmaşa seviyelerini en iyi şekilde ortaya koymaktır. Çalışmadaki önemli bir bulgu, kontrollü bir şekilde sıralanan karmaşa seviyesinin denekler tarafından algılanabildiğidir. Bu çalışmadaki diğer bir bulgu da; karmaşa ve tercih arasındaki ters 'U' şeklindeki ilişkidir. Bir başka deyişle: orta karmaşadaki bir çizim, çok karmaşık ve az karmaşık olana kıyasla daha fazla tercih edilmiştir. Orta seviyede karmaşa, aşına olunan cephelerin içinde en karmaşık bulunandır, zira denekler en az ve orta karmaşadaki cephelere aşına olduklarını belirtmişlerdir. Fakat aşinalık, maksimum karmaşanın olduğu cephelerde düşmüştür.

Karmaşıklık biçimsel estetiğin önemli bir değişkeni olarak görülebilir [Berlyne, 1974, 1977]. Berlyne, karmaşanın sahip olduğu eleman sayısının artışı ile yükseliş gösterdiğini savunur [Berlyne,1974],. Kendisi bir dokunun sahip olduğu estetik görünüşün; strüktürel veya bütünleştirici değerlerin uyarıcı ve uyarıcı olmayan (monoton etki) durumlarına bağlı olarak değişeceğini ve bu duruma paralel olarak uyarımda artışın veya aşırı uyarımda azalmanın mutluluk getireceğini savunur. Berlyne bu teorik çerçevede, deneklere değerlendirmeleri için, bilgi verisinin veya karmaşa seviyesinin kontrollü bir şekilde manipüle edildiği soyut görsel dokular veya geometrik tasarımlar sunmuştur. Bu çalışmada uyarım kalitesinin karmaşa ile veya bilgi ile doğrudan ilgisi olduğu belirlenmiş, buna karşın memnuniyet ters 'U' fonksiyon

ilişkisi göstermiştir. Orta seviyede bir karmaşa maksimumda bir memnuniyet gösterirken, en az karmaşık ve en fazla karmaşık uçlar en az memnuniyet duyulan durumlardır [Berlyne, 1974]. Diğer bir çalışma bu ters 'U' şeklindeki ilişkiyi işitsel uyarım için doğrulamıştır [Crozier, 1974].

Bazı araştırmacılar uyarımı görmek amacıyla karmaşa ve tercih başlıklarında araştırmalar yapmışlardır. Bunun için bağımsız bir jüri tarafından seçilmiş gerçek çevreden slâytlar veya fotoğraflar seçilerek deneklere sunulmuştur. [Mehrabian & Russell, 1974; Wohlwill, 1976]. Örneğin Wohlwill, farklı çevrelere ait, farklı çeşit ve karmaşaya sahip renkli slâytlar kullanmıştır. Renk, doku, baskın çizgi yönü ve baskın elemanların biçimi gibi başlıklar kullanan Wohlwill estetik konusunda düzensiz *ters 'U' fonksiyon* biçimli sonuçlar elde etmiştir. Wohlwill çalışmasını kısıtlayan yapay ve doğal çevre bileşenleri karmaşasından kurtulmak için daha sonra çalışmasını tekrarlamış ve bu sefer doğal çevre görüntüsü için pozitif lineer ilişki, yapay çevre için ise ters 'U' fonksiyonunu elde etmiştir. Wohlwill çalışmasını; karmaşanın çevrenin estetik değerlendirilmesinde belirsiz bir rolü olduğu yönünde bir sonuçla özetlemiştir [Wohlwill,1976]. Benzer bir şekilde Russell ve Snodgrass, yaptıkları literatür araştırmalarını özetlerken; karmaşanın memnuniyetle olan ilişkisini güçlü ve güvenilir bulmadıklarını belirtmişlerdir [Russell ve Snodgrass 1987].

Sonuç olarak literatürde *karmaşa ve memnuniyet* arasındaki ilişkinin doğasında belirsizlik ve karmaşa olduğu söylenebilir. Bazı çalışmalarda mutluluğun karmaşa ile pozitif bir ilişkide olduğu bulundu ise de [Kaplan ve ark., 1972; Wohlwill, 1976], diğer bazı çalışmalarda da *ters 'U' biçimli* ilişkiden bahsetmek mümkündür. Bu ters biçimli ilişkide; beğeni orta derecede karmaşık durumlar için söz konusudur, düşük ve çok karmaşık durumlarda beğenin varlığından söz edilemez [ör: Wohlwill, 1968; Crozier, 1974; Imamoglu, 2000].

Tasarım eleştirmenleri fiziksel niteliklerin, yapılara ve çevrelere yönelik yorumları nasıl etkilediği yönünde yorum yaparlar. Acaba hangi tür elemanlar pozitif uyarıma neden olurlar? Bazı araştırmacılar, estetiğin niteliksel ve kişiye göre değişen bir durum olduğunu söyleseler de araştırmacılar genel prensipler üzerine yoğunlaşmışlardır. Nasar'a ait bir çalışmada bina dış cephesine yoğunlaşarak bu konu üzerine gider. Çalışma üç çeşit estetik değişken tespit eder: Biçimsel, sembolik ve şemalar. Çalışma; biçimin sembolik değişkenleri olarak, çevreleme (enclosure), karmaşıklık (complexity) ve düzen (order)'in önemini vurgular. Çalışma bu değişkenlerin ilişkisine bakarak sonuçları değerlendirir. Mutluluğun sorgulandığı durumda düzen, orta düzeyde karmaşıklık ve "popüler" stilin örnekleri olmalı; heyecanın sorgulandığı durumda ise orta seviyede düzen, yüksek karmaşıklık ve değişiklik olmalı; sakinliğin sorgulandığı durumda ise oldukça fazla düzen ve doğallık olmalıdır [Nasar,1992].

2.4. Mimar Olanlar ve Mimar Olmayanlar

Yukarıda sözü edilen bu beğeni ve karmaşa modeli, gruplar arasında benzerlik veya farklılıkların olabileceği iki yol önerir. Birinci durumda, farklı coğrafik bölgede yer alan gruplar, benzer yapılanmış çevreleri (örneğin müstakil konutlar) kullanıyorlardır, fakat bu örnekler özellikleri bakımından farklılıklar içeriyordur. Her iki bölgede de benzer süreç başlayarak zihinsel bilgiyi strüktüre eder, fakat farklı kurgularda bu gerçekleşir. Sonuç olarak bir bölgede aşına olunan ve tipik bulunan örnek diğesinde daha az bulunur veya alışılmadık bir durum olarak görülebilir.

Diğer durumda ise bir bölgenin sakinleri aynı düzeni deneyimlerken (görsel sunumu izleme anlamında), aynı bölgedeki bir alt grup farklı deneyime sahip olabilir. Eğitim veya diğer nedenlerden ötürü bir grup var olandan çok daha fazla örneği deneyimlenme şansına sahip olabilir. Bu durum mimar olan ve olmayanların deneyimi ile açıklanabilir.

Mimarlar, çevrenin uzun süre deneyimlenebilmesi ile ortak bilgi strüktürüne sahip olabilirler. Böylece bu grup için aşinalık ve tipiklik benzerdir. Böylece, mimarlar yapılara olan yorumları konusunda diğerlerinden farklılıklar sunarlar. Örneğin mimarların post-modern olarak nitelediklerini, diğerleri modernden farksız şekilde niteler [Groat, 1982]. Ve mimarların beğenmediği tasarımları diğerleri en iyi şekilde tarif eder [Devlin & Nasar, 1989]. Bu tür farklılıklar çevre davranış araştırmalarında da ilgi çekmiştir [Buyhoff et al., 1978; Zube et al., 1982; Feimer, 1984; Nasar, 1989].

Literatürde mimar ve mimar olmayanların yapılanmış çevreyi değerlendirmelerine ilişkin çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin İmamoğlu, tasarım yapan ve tasarımla ilgisi olmayan kişiler arasındaki farkı ortaya koyabilmek amacıyla, mimarlık bölümü öğrencisi ve mimar olmayan 72 Türk üniversite öğrencisi (36 bayan, 36 bay) ile bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada deneklerin verdikleri yanıtlar, deneklerin eğitim durumuna (mimar ve mimar olmayan) ve konut tipine (modern ve geleneksel) bağlı olarak küçük farkla da olsa değişiklikler göstermiştir [İmamoğlu, 2000].

Nasar, bir çalışmasında mimarların stillere olan yorumunu da değerlendirmiştir [Nasar, 1989]. Mimarlara tercih ve anlama yönelik yorumlarının sorulduğu bu çalışmada mimar ve mimar olmayanlar arasında fark olacağı varsayılmıştır. [Devlin ve Nasar, 1987; Groat, 1982; Groat ve Canter, 1979; Hersberger ve Cass, 1974; Leff ve Deutsch, 1973; Purcell, 1986] Çalışma aynı zamanda önemli bir soruyu da test etmiştir: *Mimarlar, mimar olmayanların tercihlerini ve stilleri nasıl anlamlandırdıklarını tahmin edebilirler mi?* Postmodernist mimarların, farklı tercihleri olabilir ve tasarımları aracılığı ile mimar olmayanlara istenen mesajı verebilirler. Diğer taraftan Michelson, mimarın kullanıcı değerlerine ilişkin imajının belirsiz olduğunu belirtir [Michelson,1968]. Michelson'a göre mimarlar eğitimleri yoluyla kamudan farklı değerler geliştirmişlerdir [Michelson,1968]. Çalışmalar mimaride neyin tercih edildiği konusunda mimarların, mimar olmayanlardan farklılaştığını göstermektedir [Canter, 1969; Hershberger ve Cass, 1974; Leff

ve Deutsch, 1973; Purcell, 1986]. Bu çalışmalarda mimar ve mimar olmayanlar arasındaki eğitim, gelir ve motivasyonel farklılıklara bakarak *'mimarlar, kamuya ait anlamları yanlış yorumlayacaklardır'*, gerçeği bulunmaya çalışılmıştır.

Gans, mimarların "Yüksek" stillerden hoşlandıklarını, mimar olmayanlar tarafından tercih edilen "Geleneksel" stilleri ise red ettiklerini tartışır [Gans,1978]. Groat ve Canter, mimarların ve muhasebecilerin Post-Modern yapılarla verdikleri yanıtları karşılaştırmalı olarak değerlendirdiklerinde binaları değerlendirmek için her iki grubun da farklı kriterler kullandığını belirtmiştir. Muhasebeciler, mimarlardan farklı olarak iki stil arasında farklılığı tespit etmezler. Muhasebeciler tarafından en beğenilenler mimarların en az beğendikleri örneklerdir [Groat, 1982 ve Groat & Canter, 1979].

Büyük ölçekli projelerde, mimarların tekrar eden estetik hatalarına rastlamak mümkündür [Gans, 1974]. Araştırmalar aynı zamanda mimarların neyi beğendiği ve mimar olmayanların neyi tercih ettiği konusunda farklılıklar olduğunu da göstermiştir [Devlin & Nasar, 1989; Groat, 1982; Hershberger, 1969; Nasar, 1989]. Örneğin bir çalışmada mimarlar ve mimar olmayanlar 40 yapıyı değerlendirirler ve mimarların en beğendikleri tasarımları, diğerleri en az beğenmiş veya bunun tam tersi olmuştur [Devlin & Nasar, 1989].

Araştırmalar mimari tercihlerde gruplanmalar olabileceğini, göstermiştir [Hershberger, 1969; Wohwill, 1976]. Belli görsel elemanların, belirli bir kesim tarafından benzer görüşlerde yanıtlanabilme olasılığı her zaman vardır.

Tasarımcı ile kullanıcının çevreye olan tepkileri ve tercihleri birbirinden farklıdır. Rapoport, tasarımcıların çevrelerine "algısal gerçekler" boyutunda baktıkları (kendi kimlikleri), fakat kullanıcının, sokaktaki adamın çevreye olan tutumunun daha "pragmatik gerçekler" boyutunda, yani fonksiyonel anlamı boyutunda yaklaştıklarıdır. Fakat tasarımcı ve kullanıcının olaya bu iki farklı bakış açısını birbirinden tamamen ayrı düşünülmemeli, pragmatik gerçeklik

için algısal gerçeklik temelini hazırlanması gerekmektedir [Rapoport,1982]. Kullanıcı kendi anlamını yüklemeye başlamadan önce, tasarımcı tarafından bir çerçevenin hazırlanması şarttır [Başkaya, 2005]. Bu noktada tasarımcının kullanıcı gereksinimlerinden uzak bir çerçeve oluşturmuş olması, kullanıcının yapıya olan müdahalesini hızlandırır.

Devlin ve Nasar tarafından gerçekleştirilen başka bir çalışma; eğitimli halkın “Geleneksel” stilleri anlamlı, tutarlı, net ve mutluluk verici bulduğunu, buna karşın mimarların aynı düşünceleri “Yüksek” stiller için belirttiğini bulmuştur [Devlin ve Nasar, 1987]. Groat: “Bazı mimarların, farklı kodların varlığı konusunda diğer mimarlar ve mimar olmayanlardan daha hassas olabileceğini, fakat anlamın ifadesinde bu kodları kullanma becerisinde olmadıklarını” belirtir. “Şayet mimarlar anlamların, mimar olmayanlar için ne ifade etmiş olduğunu bilselerdi tasarımı daha iyi yönlendirirlerdi” [Groat, 1982].

Purcell ve Nasar, yaptıkları çalışmada, çevresel deneyimde farklılıklar ve benzerlikler üzerine yoğunlaşarak bitişik müstakil konut (single detached dwelling) örneğinde bu durumu irdemişlerdir. Öncelikle gözlemcilerin önceki deneyimlerini sunacakları bir model geliştirilmiş ve bu sunumun belli örneklerle etkileşimde olması sağlanmıştır. Model ile belli gruplar arasındaki benzerlikler-farklılıklar belirlenmiş ve sonuçları aktarılmıştır [Purcell ve Nasar, 1995].

Nasar, tasarım mesleği içinden olmayan kişilerin farklı konut stillerinden yan anlamları (connotative meanings) nasıl bulup çıkardıklarını görmeyi, bu anlamların sosyo-demografik niteliklere ve bölgeye bağlı olarak nasıl değişiklik sunduğunu görmeyi hedeflemiştir [Nasar,1989]. Amaç mimarların kamu anlamlarını paylaşıp paylaşmadıklarını ve bilip bilmediklerini görmektir. Çalışma sonrasında farklı sosyo-demografik karakteristiklere bağlı olarak anlamda farklılaşmalar görülmüş, mimarlar farklı yanıtlar vererek mimar olmayanların cevaplarını tahmin edememiştir.

Bu çerçevede, bakış farklı çevresel deneyime sahip sosyo-kültürel grupların mimarlık stillerini farklı sembolik anlamlar çıkararak okuyacaklarını önerir. Fakat bu gruplar aynı zamanda ortak deneyimlerden paylaşılan anlamlar da geliştirebilirler. Konut stilleri ile ilişkili olarak mimarın anlamı üzerine yapılan çalışmalar, paylaşılan ve bireysel olan (idiosyncratic) anlamlar konusunda çok kesin olmayan bazı bilgiler sunarlar.

Farklılıkları göz önüne aldığımızda, Newman, mimarların ve orta-üst sınıf konut yapımcılarının düşük gelir grubunun nasıl bir konut istediği konusunda yanlış yorum yaptığını tartışmıştır [Newman,1972]. Diğer çalışmalar farklı eğitimde, farklı gelir seviyesinde ve sosyal sınıfta olanların konutun belli yönlerini farklı değerlendirdiklerini göstermişlerdir [Royse, 1969; Michelson, 1976; Wethman, 1968].

Benzer bir konuyla ilgili başka çalışmaları Gifford yapmıştır. Gifford bu çalışmada, mimarların genel değerlendirme ve yorumlarının, mimar olmayanların estetik ve genel değerlendirmeleriyle farklılıklar oluşturacağını ileri sürmüştür [Gifford ve Ark. 2000]. Buradaki amaç, denek gruplarının, gelişmiş ülkelerde inşa edilmiş, belli stilleri olan 42 büyük kentsel ofis binasını değerlendirmesiyle oluşacak, beğeni farklılıklarının ortaya koyulmasıdır. Bu çalışmada kullanılan 42 farklı, büyük ve modern ofis binasının 54 nesnel özelliği katılımcılara sunulmuş ve bu sunum sonrasındaki değerlendirmeleri incelenmiştir. Gifford, bu çalışmasının sonunda, mimar olmayan gruba ait üyelerin, mimar olan gruba ait üyelere göre farklı yanıtlar verdiklerini analiz etmiştir.

Gifford (2002) buna benzer başka bir çalışmada da; biraz farklı fakat bütüncü bir süreç izlemiş ve kısmi çözümün mimarlar ve mimar olmayanların, estetik kriteri dahilindeki fiziksel ve bilişsel temellerdeki farklılığı keşfetmeye çalışmıştır. Çalışmanın bir amacı her iki grubun beğendiği somut yapı elemanlarını tespit etmektir. Bütün bunların bilinmesiyle, mimarlar ve

mimar olmayanların aynı görüşü paylaşmadığının nedeni ortaya çıkacaktır. Bunun sonucunda da oldukça kalabalık bir topluluk tarafından beğenilen yapılar tasarlanabilecektir. Gifford'ın ikinci amacı mimarlar ve halkın yapıların soyut değerlerini nasıl anladıklarını bulmak olmuştur. Örneğin bazı objeler izleyenin "Art Deco" veya "bu gerçekten dekorasyon" gibi cümleler kullanmalarına neden olur. Bu çalışmada bilişsel nitelikleri yorumlanan yapı değerlerini araştırmaya, bulup çıkarmaya çalışılmıştır. Bunlardan bazıları karmaşıklık ve netlik gibi oldukça genellenebilir değerler olabilir. Çalışmanın üçüncü amacı ise bilişsel nitelikler ile iki grubun estetik değerleri genel yorumlamaları arasında bağlantı kurmaktır [Gifford, 2002].

Lens model analiz yöntemi [Brunswik, 1956] mimarlar ve mimar olmayanlar arasındaki benzer ve farklılıkları araştırmak ve bu benzerlik ve farklılıkları desteklemek amacıyla kullanılmıştır. Bu modelin temeli somut fiziksel yapı değerleri ve elemanlarıdır. Bu model; yapının fiziksel değerlerinin izleyenler tarafından bulup çıkarılan bilişsel nitelikleri etkilediğini ve dolayısıyla bu bilişsel niteliklerin izleyenin mimarının kalitesine yönelik olarak genel beğenisini etkilediğini tahmin eder. Bu model, fiziksel değerlerin genel estetik değerlendirmeyi etkisi altına alan bilişsel nitelikleri neden etkilediği konusunda bir açıklama getirmez ve daha çok bu ilişkileri tarif eder ve nedensel açıklama getirir.

2.5. Bölüm Değerlendirmesi

Bu bölümde, tez çalışması kapsamında irdelenen ana temanın yorumlanmasına ilişkin bazı yorumların yanında, yoğunluklu olarak literatürde mevcut olan bazı araştırmalarının elde ettiği sonuçlara ve bunların bilimsel verilerine yer verilmiştir. Yapılmış araştırmaların bazıları, bu tez çalışmasının da temel kurgusunu oluşturduğundan, kavramsal bir zeminin oluşumu ve anlatıma kazandırılan bütünlük noktasında önemlidir.

Bölümün ilk konusu '*sembolik anlam*'dir. Yapılan bir çok çalışmada konutun sembolik anlamına yönelik açılımlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmalarda; konut biçiminin, kullanılan malzeme&dokunun veya yapılan müdahalelerin kimliği hangi noktada tarif ettiği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Kendini ifade etme noktasında semboller, konutun ve kullanıcısının kimliğini oluşturur. Konutun biçimine yönelik psikolojik ve sosyal fonksiyonlar kullanıcıların kimliği ile ilgilidir. Tüm bu anlatılanlardan çıkarılan sonuçta; konut biçimi, insanlara kimi ve neyi bulacakları konusunda bilgiler sunacak sembolik elemanları, ipuçlarını içermelidir.

Sembolik ve biçimsel değişkenler üzerinden '*stil oluşumu*' ve '*kişide oluşan yan anlam*' tarifleri yapılmıştır. Buna göre '*biçimsel strüktür*' olarak karşımıza çıkan bir objenin '*stil*' olarak algılanması; objeyi görme sıklığımız ve objenin kendini var eden özellikleri ne kadar taşıyor olduğuyla yakından ilgilidir.

Estetik yorumla ilgili bazı biçimsel değişkenler insan deneyiminde önemli rol oynar. Bu biçimsel değişkenlerden 'kapalılık', 'karmaşıklık', 'düzen' başlıkları bir çok araştırmacının üzerinde durduğu önemli kavramlardır. Yapılan bu çalışmaların, 'Karmaşa', 'İlgi', ve 'Tercih' konularında birtakım saptamaları olmuştur. Buna göre karmaşıklık ilgiyi dürtükler. Düzendeki artışlar, ilgiyi azaltırken tercih artar. Oldukça güçlü bir düzenle, orta karmaşık bir sunum bireyler tarafından fazlaca tercih edilen bir durumdur.

Bu noktadan hareketle, yapılan birçok araştırmada '*karmaşıklık ile ilginin bir noktaya kadar arttığı belirlenmiştir*' denilebilir. Ayrıca 'karmaşıklık' ile 'tercih' arasındaki ilişkinin ters 'U' biçimli olduğunu ortaya koyan önemli bilimsel çalışmalar mevcuttur. Bir başka ifadeyle karmaşa durumunun orta seviyede olduğu bir kullanımda, maksimum tercih gerçekleşir. Karmaşanın az veya çok fazla olduğu durumlar tercihi azaltır.

Estetik kavramının tarifinde kullanılan, *biçimsel* ve *sembolik estetik* kavramlarının bir arada kullanılması, tipiklik kavramını doğurur. Başka bir

ifadeyle tipiklik, biçimsel ve sembolik değişkenleri bir arada tutarak birleştirir, kaynaştırır. Tipiklik, algısal anlamda kişilerin 'tanıma' içgüdüsünü de içinde taşır. Yapılan bilimsel çalışmalar 'orta tanıma derecesi'ndeki sunumlar veya algıların tercih sebebi olduğunu ispatlamıştır.

Algısal yorumlamalarda önemlilik derecesi yüksek bir diğer kavram 'aşına olma' halidir. Bazı görüşler, aşinalık artışı durumunda kolay tanımanın gerçekleşeceğini ve bununla beraber az karmaşa ve bildik olma durumunun yaşanacağını söylerler. Ayrıca görsel içerikli bazı kavramların algılanmasında kişiler arasında bazı farklılıklar oluşabilir. Eğitim durumu, sosyo-ekonomik & demografik durum gibi bazı kavramlar bu yorum farklılıklarındaki önemli etkenlerdendir. Sosyo-ekonomik & demografik farklılıklar; yaş, eğitim, iş, cinsiyet, çevresel deneyim başlıklarını içerir. Mimar olanların, mimar olmayanlara göre, deneyimsel tepkilerinin farklı olması, bu konuda verilebilecek bir örnektir. Deneyim kazanma, aynı zamanda aşinalık kavramını da oluşturur.

Mimar olanlar ile olmayanların algısal farklılıkları 'Yüksek Stil', ve 'Popüler Stil' kavramlarında da kendini gösterir. Değişkenler içerisinde *yüksek stil*ler mimarlar tarafından özenle tasarlanırken, *popüler stil*ler, popüler piyasa ve müteahitler için planlanır. Bu noktadan hareketle yapılan birçok çalışma, mimaride neyin tercih edildiği konusunda, mimarların mimar olmayanlardan farklılaştığını göstermektedir.

Şimdiye kadar kavramsal içerik olarak tez konusu çerçevesinde, literatürde yapılmış olan çalışmalar incelenerek bilimsel bir zemin oluşturulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde, bu tezin birinci bölümünde bahsedilen bazı hipotezlerin ispatına dönük alan çalışmasına yer verilecektir.

3. ALAN ÇALIŞMASI VE ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRMESİ

Buraya kadar ortaya konulan bölümlerde anlatılan, kavram, açıklama, görüş ve yorumlar çeşitli yayınlara bağlı olarak bazı araştırmacı yazar ve kuramcıların düşünce, deney ve birikimleri ile kişisel düşüncelerden oluşmaktadır. Bu nedenle buraya kadar aktarılan bilgiler esasta düşünce temelinde ve kuramsaldır. Bu bölümde, detaylı bir şekilde aktarımı yapılacak olan alan çalışması ile, müstakil toplu konut yerleşimlerinde, kullanıcı müdahaleleriyle değişim gösteren cephe modellerinin, ilk yani orijinal haline göre ne kadar değiştiğinin yanıtı aranmaktadır.

Konut cepheleri, kullanıcısının sosyo-ekonomik durumu, kültürel birikimi veya eğitim durumu gibi birtakım farklılıklar sebebiyle bazı müdahalelere uğrayabilir. Bunlar bazen estetik kaygılardan, bazen de fonksiyonel ihtiyaçlardan kaynaklı müdahalelerdir. Genişletilerek rüzgârdan korunmuş girişler, kapatılarak iç mekan dahil edilmiş balkonlar ve çatı terasları, yükseltilmiş bahçe duvarları, veranda ekleri ve kaplanmış cepheler gibi daha da çoğaltılabilecek pek çok değişiklikler bu müdahalelerin yalnızca bazılarıdır.

3.1. Araştırma Yöntemi ve Sınırları

Alan çalışmasına Ankara'daki Konutkent, Çayyolu, Ümitköy, İncek gibi gelişime açık ve müstakil toplu konut yoğunluğunun bulunduğu yeni yerleşim bölgelerindeki, bazı müstakil toplu konut cephelerinin yoğun fotoğraf çekimiyle başlanmıştır. Aynı bakış açısıyla, birçok siteden birçok konut fotoğrafı çekilmiştir. Fotoğrafların çekildiği tüm siteler, kullanıcı müdahaleleri, müdahalenin boyutu gibi bazı özellikler göz önüne alınarak bazı elemelerden geçirilerek, anket için kullanılacak 8 ayrı site belirlenmiştir. Bu sitelerden aynı bakış açısıyla çekilmiş 3'er fotoğraf (en az değişmişten, en çok değişmişe

sıralanan), yani toplamda 24 adet konut fotoğrafı, anket içerisinde kullanılmak üzere yine benzer seçim kriterleriyle seçilmiştir.

Bu araştırmada, Ankara'nın Çayyolu, Konutkent, Ümitköy, İncek gibi kent ucu yerleşimlerinden, orta-üst sosyo-ekonomik düzeye hitap ettiği düşünülen 8 adet site seçilmiştir. Bu amaçla her siteden 3'er konut (toplamda 24 adet) araştırma kapsamına alınmıştır. Bu üç konut, toplu konutun özgün haline kıyasla '*en az*', '*orta derecede*' ve '*en fazla*' değişikliği temsil ettiği düşünülerek detaylı bir irdeleme sonucu seçilmiştir. Konut kullanıcısının yapmış olduğu müdahalelerin cepheye yansımalarını inceleyen bu çalışmada '*beğeni*', '*karmaşa*' ve '*etkilenme*' başlıkları çalışmanın kavramsal kurgusunu oluşturmaktadır.

Çalışmanın başında varsayılan; beğeni ve karmaşıklık arasındaki ilişkinin, farklı eğitim grupları tarafından, farklı şekilde yorumlanabileceği düşünülerek, iki farklı eğitim grubu ile (tasarım ve mühendislik öğrencileri) bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri yoğunluklu olarak, Gazi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi'nde okuyan, 41 adet Tasarım (Mimarlık, Şehir Bölge Planlama) ve 59 adet Mühendislik (Makine Mühendisliği, Elektrik-Elektronik Mühendisliği, Bilgisayar Mühendisliği, İnşaat Mühendisliği) bölümü *son sınıf öğrencilerinden* elde edilmiştir.

Deneysel çalışmanın omurgasını oluşturan veriler; 2006 bahar ve güz yarıyılılarında, iki dönemi kapsayacak bir çalışma sürecinde, fotoğrafla belgeleme, anket uygulama gibi iki farklı şekilde elde edilmiştir. Araştırma sırasında, konutlardaki cephe müdahalelerini ve kullanıcı müdahaleleri sonucunda konutun ilk halinden uzaklaşmasını ayrıntısıyla inceleyebilmek ve ankette kullanabilmek için çok yoğun bir fotoğraflama sürecine girilmiştir. Ankara'nın kent ucu yerleşim bölgelerinden çekilen çok sayıda siteye ait konut fotoğrafları seçime tabi tutulmuştur.

Anketin tasarımı daha önceki araştırmalarda geçerli ve güvenilir bulunmuş konut değerlendirme anketlerinden yararlanılmıştır [İmamoğlu 2000; Baskaya ve Ark. 2006; Yıldırım ve Başkaya, 2006 ve Yıldırım ve Ark. 2006].

Bu anket dört aşamalıdır. Bu aşamalardan ilkinde ankete katılan öğrencilerin demografik özellikleri (cinsiyet, sınıf, bölüm, en uzun süre yaşanan il ve en uzun süre yaşanan konut tipi) sorulmuştur. İkinci aşamada anket katılımcılarından, belirli kriterlerle belirlenmiş 24 adet konut cephesi fotoğraflarını karışık bir sırayla (fotoğrafların birbirlerini çağrıştırma ihtimalini önlemek için) anlamsal farklılaşma ölçekleri yardımıyla değerlendirmeleri istenmiştir. Bu değerlendirmedeki, anlamsal farklılaşma ölçeğini oluşturan sıfat çiftleri *güzel-çirkin*, *sıcak-soğuk*, *nitelikli-niteliksiz*, *mütevazi-gösterişli*, *sade-karmaşık*, *etkileyici-etkileyici değil* şeklinde sıralanmıştır. Bu sıfatlardan ilk üçü '*Begeni*', diğer ikisi '*Karmaşa*', son ikisi ise '*Etkilenme*' başlıklarına karşılık gelmektedir. Herhangi bir yanılsama ve etkilenmeyi engellemek amacıyla resimler deneklere siyah-beyaz olarak sunulmuştur. Böylece tüm konut örnekleri, anketi dolduran katılımcılara tanıtılmıştır. Anketin üçüncü aşaması bazı özellikleriyle değerlendirilmiş, 24 adet müstakil konut resminin 2 dakika içinde gruplandırılması üzerinedir. Bu uygulamada fotoğraflar sert bir zeminde karışık bir sırayla dizilmiş ve katılımcılardan bu fotoğrafları aynı sitelere ait olmak şartıyla üçer üçer gruplandırmaları istenmiştir. Bu bölümün amacı; üç farklı alternatifi ile her siteyi tanıma ve bulup çıkarma olasılığının test edilmesidir. Anket uygulamasının dördüncü ve son aşaması, katılımcıların 8 ayrı siteden çekilmiş 24 adet müstakil konut fotoğrafına ait, bazı başlıklardaki tercihlerinin irdelenmesi üzerinedir. Bu başlıklar; katılımcıların, konutlara ait '*sıcaklık*', '*beğeni*' ve '*statü*' gibi seçimlerine bağlı tercihleridir.

Bu çalışmada anlamsal farklılaşma ölçeğini oluşturan sıfat çiftleri bağımlı değişken olarak kabul edilmiştir. Anket katılımcılarının algılamalarını etkileyen birçok faktör olabilir. Bu faktörlerden katılımcıların '*eğitim gördükleri*

bölüm' ve *'cinsiyet'* ise bağımsız değişken olarak kabul edilmiştir. Araştırmada elde edilen verilerin anlaşılabilirliği için verilerin belli kurallara göre özetlenerek sunulması gerekir. Bu amaçla, araştırma verilerinin yüzdelik değerleri, aritmetik ortalamaları ve standart sapma değerleri hesaplanmış, verilerin Cronbach Alpha güvenilirlik testleri yapılmış ve bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki farklılıkların istatistiksel açıdan ($P < 0,001$ düzeyinde) anlamlı olup olmadığını test etmek için tekli (ANOVA) varyans analizleri yapılmıştır. Varyans analizinde önemli görülen değişkenlerin birbirleriyle karşılaştırılabilirliği için de Tukey HSD testi yapılmıştır.

3.2. Anket Çalışmasında Kullanılan Sitelerin Fotoğrafları

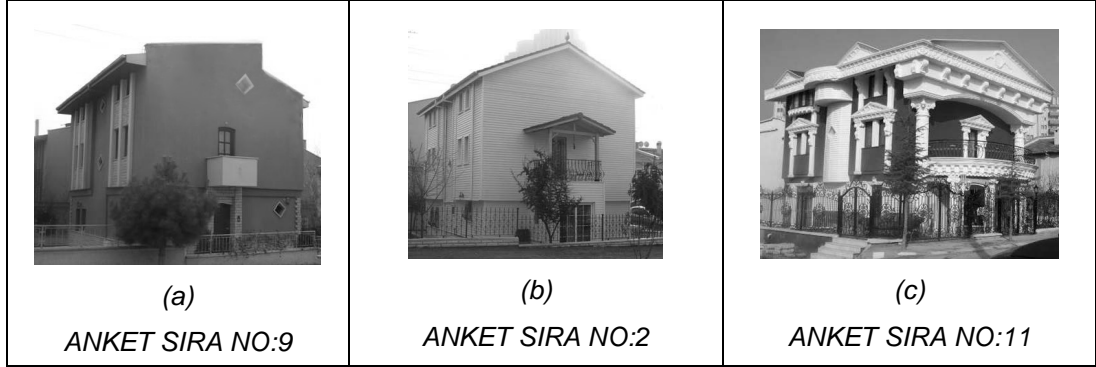
Anket çalışması sırasında katılımcılara gösterilen, aynı siteye ait, birbirinden farklı ***en az değişmişten en çok değişmişe*** göre sıralanan 3 adet müstakil konut fotoğrafı aşağıda verilmiştir. Bu fotoğraflar; konutun ilk, yani orijinal halinden, müdahale gördüğü sonraki haline göre sıralanmıştır. Method kısmında da belirtildiği üzere konut fotoğrafları anket uygulaması sırasında karışık bir sıralamayla katılımcılara gösterilmiştir. Konut fotoğraflarının ankette kullanıldığı sıra numaraları aşağıda belirtilmiştir.

Uyum Sitesi (1 No'lu Site):

Resim 3.1. Uyum Sitesi'ne ait değişime uğramış üç adet konut fotoğrafı
a)En az değişmiş b) Orta derece değişmiş c)En çok değişmiş

Bariş Sitesi (2 No'lu Site):

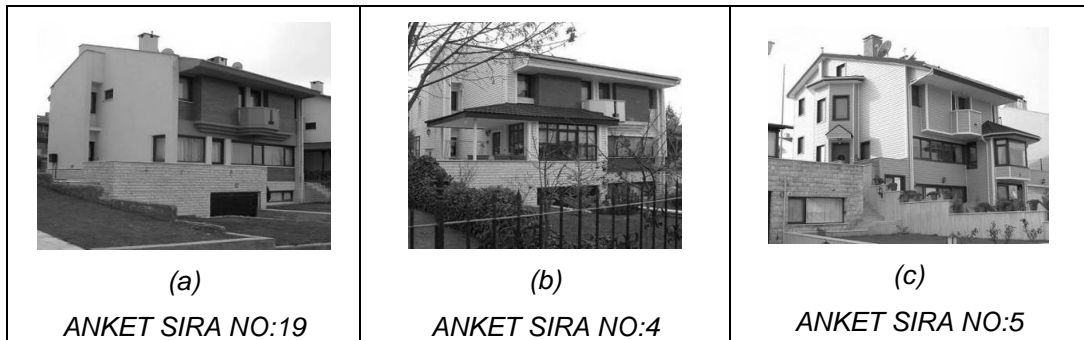
Resim 3.2. Bariş Sitesi'ne ait değişime uğramış üç adet konut fotoğrafı
a)En az değişmiş b) Orta değişmiş c)En çok değişmiş

Irmakkent Sitesi (3 No'lu Site):

Resim 3.3. Irmakkent Sitesi'ne ait değişime uğramış üç adet konut fotoğrafı
a)En az değişmiş b) Orta değişmiş c)En çok değişmiş

Erdemkent Sitesi (4 No'lu Site):

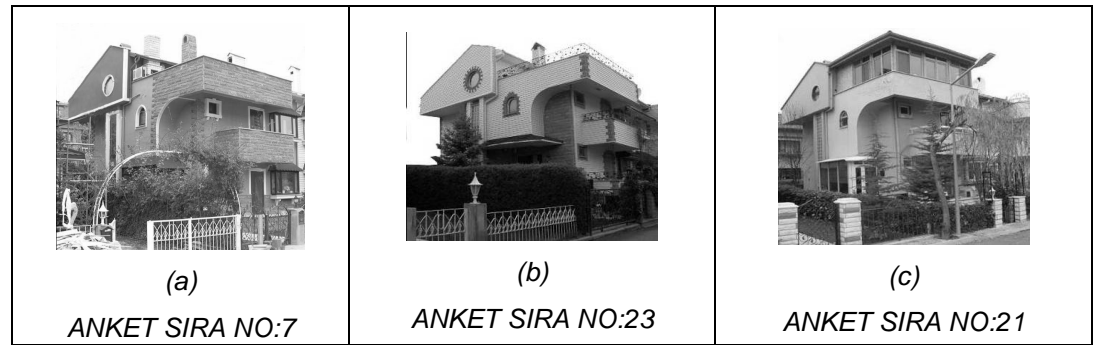
Resim 3.4. Erdemkent Sitesi'ne ait değişime uğramış üç adet konut fotoğrafı
a)En az değişmiş b) Orta değişmiş c)En çok değişmiş

Aydınlr Sitesi (5 No'lu Site):

Resim 3.5. Aydınlar Sitesi'ne ait değişime uğramış üç adet konut fotoğrafı
a) En az değişmiş b) Orta değişmiş c)En çok değişmiş

Atakent Sitesi (6 No'lu Site):

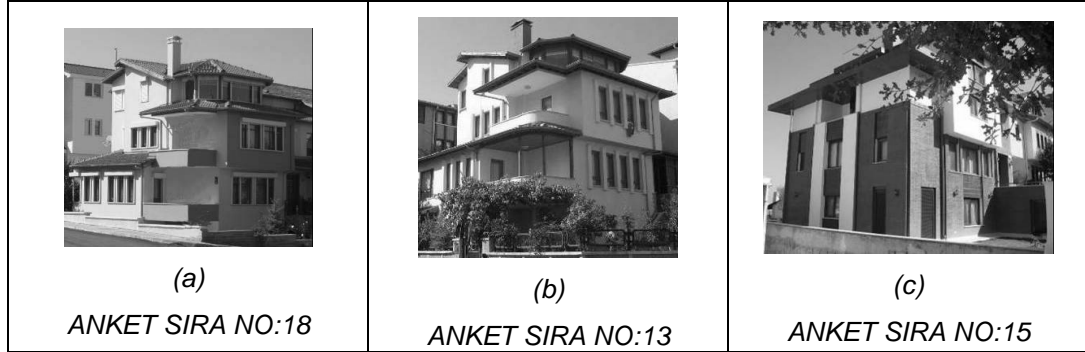
Resim 3.6. Atakent Sitesi'ne ait değişime uğramış üç adet konut fotoğrafı
a) En az değişmiş b) Orta değişmiş c)En çok değişmiş

Soyaltınlar Sitesi (7 No'lu Site):

Resim 3.7. Soyaltınlar Sitesi'ne ait değişime uğramış üç adet konut fotoğrafı
a) En az değişmiş b) Orta değişmiş c)En çok değişmiş

Planlamacılar Sitesi (8 No'lu Site):

Resim 3.8.Planlamacılar Sitesi'ne ait, değişime uğramış üç adet konut fot.
a)En az değişmiş b) Orta değişmiş c)En çok değişmiş

Alan çalışmasında uygulanan anketin sonuçlarından elde edilen bulgular sistematik bir sırayla aşağıda verilmiştir.

3.3. Katılımcılar İle İlgili Bulgular

Genel kurgudaki hipotezlerin test edilmesine imkan veren alan çalışmasına katılan denek (katılımcı) grubuyla ilgili genel değerlendirmeler ve bulgular belirli bir sırayla aşağıda verilmiştir.

3.3.1. Katılımcıların öğrenim gördükleri bölümler

Tasarım (*mimarlık ve şehir bölge planlama*) ve mühendislik (*makine, inşaat, bilgisayar, elektrik*) eğitimi alan öğrencilerin farklı yorum yapabilecekleri düşünülerek, çalışma bu iki grubu hedef almış ve ağırlıklı olarak Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesinde gerçekleştirilmiştir. 100 katılımcı üzerinde uygulanan bu anket çalışmasındaki katılımcıların, 41 tanesi Mimarlık ve Şehir Bölge Planlama bölümü (Tasarım Grubu), son sınıf öğrencisi iken, 59 tanesi de Makine Mühendisliği, İnşaat Mühendisliği, Bilgisayar Mühendisliği ve Elektrik Mühendisliği (Mühendislik Grubu) son sınıf öğrencisi'dir (Çizelge 3.1).

Çizelge 3.1. Anket katılımcılarının öğrenim gördüğü bölümler

BÖLÜM	%
TASARIM	41
MÜHENDİSLİK	59
TOPLAM:	100
%: Yüzdelerik değeri	

3.3.2. Cinsiyet

Çoğunluğunu son sınıfta öğrenim gören öğrencilerin oluşturduğu katılımcıların %55'ini erkekler, (%13 Tasarım ve %42 Mühendislik) %45'ini ise bayanlar (%28 Tasarım ve %17 Mühendislik) oluşturmaktadır (Çizelge 3.2).

Çizelge 3.2. Anket katılımcılarının okudukları bölüm ve cinsiyet bilgileri

CİNSİYET	BÖLÜM		TOPLAM
	TASARIM	MÜHENDİSLİK	
BAY	13	42	55
BAYAN	28	17	45
TOPLAM	41	59	100
$X^2=2,954$		df=1	p<0,086

3.3.3. Katılımcıların en uzun süre yaşadıkları konut tipi

Çalışma müstakil konut cephelerinin analizi üzerine yoğunlaştığı için cephe değerlendirmesine yönelik verilen yanıtlarda önemli bir değişken olabileceği düşüncesiyle katılımcıların en uzun süre yaşadıkları konut tipi sorulmuştur. Öğrencilerin %74'ü apartman konutlarını, %26'sı ise müstakil konutları, uzun süreden beri ikamet ettikleri konut tipi olarak göstermişlerdir (Çizelge 3.3).

Çizelge 3.3. Anket katılımcılarının en uzun süre yaşadıkları konut tipi

YAŞANAN KONUT TİPİ	YÜZDE (%)
APARTMAN KONUT	74
MÜSTAKİL KONUT	26
TOPLAM	100

3.3.4. En uzun süre yaşanan il

Alan çalışmasında yer verilen site fotoğraflarının büyük bir çoğunluğu Ankara kent ucu yerleşimleri olan Çayyolu, Ümitköy ve Konutkent bölgelerindeki yeni yerleşim birimlerinden çekilmiştir. Bu sebeple anket katılımcılarının, anket içeriğindeki konut cephelerine aşina olup olmamaları, en uzun süre ikamet edilen yerin önemini gündeme getirmiştir (Çizelge 3.4).

Ankete katılan öğrencilerden %19'u en uzun süreli yaşadığı ili Ankara olarak ifade etmiştir. Kalan % 81'lik dilim, Türkiye'nin diğer illerinde en uzun süreli yaşamış öğrencilerin toplamıdır.

Çizelge 3.4. Anket katılımcılarının en uzun süre yaşadıkları il

YAŞANAN İL	YÜZDE (%)
ANKARA	19
DiĞER	81
TOPLAM	100

Alan çalışmasında kullanılan fotoğraflar, Ankara - Kent ucu yerleşimlerinden çekilmiş müstakil konutlar olduğundan, katılımcılardan Ankara'da yaşayanların, kaçınının müstakil konutlarda yaşıyor oldukları sorusu önem kazanmıştır. Bu soru, yukarıda da değinilen 'katılımcıların kullanılan konut fotoğraflarına olan aşinalıklarını ölçmesi adına önemlidir.

Yapılan değerlendirmeler sonucunda, Ankara'da yaşayan 19 kişiden 2 tanesi müstakil konutlarda yaşadıklarını, diğer 17 kişi ise en uzun süre yaşadıkları konut tipinin apartman konutu olduğunu bildirmişlerdir (Çizelge 3.5.).

Çizelge 3.5. Katılımcılarının en uzun süre yaşadıkları il ve konut tipi

YAŞANAN İL:	MÜSTAKİL KONUT	APARTMAN KONUT	TOPLAM
ANKARA	2	17	19
DIğER	24	57	81
TOPLAM:	26	74	100
$X^2=9,878$	df=1	$p<0,002$	

En uzun süre yaşanılan konut tipini sorgulayan bu sorudan elde edilen sonuca göre, katılımcıların çalışmada kullanılan, müstakil konut cephelerine olan aşinalıklarının yetersiz olduğu varsayımı ileri sürülebilir.

3.4. Katılımcıların Algısal Değerlendirmeleri

3.4.1. Anlamsal farklılaşma ölçęi ve sıfat çiftleri

Çalışma kapsamı, ankete katılan öğrencilerin, kendilerine karmaşık bir sırada sunulan 24 adet (8 sitenin 3'er fotoğrafı) müstakil konut fotoğrafını değerlendirmelerine yöneliktir. Bu 24 adet konut fotoğrafı, yaklaşık olarak aynı bakış açısıyla çekilmiş, aynı sitenin farklı konutlarına aittir.

Çalışma kapsamında bağımlı değişkenler üç başlık altında ele alınmış ve bunlar bir anket yardımıyla ölçülmüştür. Anket katılımcılarına farklı sıralamalarla gösterilen bu müstakil konutların, belli özellikleriyle tanıtılabilmesi için bazı sıfat çiftlerinden yararlanılmıştır. Konutlara ait cephe özelliklerini sorgulayan sıfat çiftleri, *güzel / çirkin*, *etkileyici / etkileyici değil*, *mütevazı / gösterişli*, *sade / karmaşık*, *sıcak / soğuk*, *nitelikli / niteliksiz*, olarak sıralanmıştır. Bu sıfat çiftlerinden *güzel / çirkin*, *sıcak / soğuk*, *nitelikli / niteliksiz* 'Beğeni' üst başlığında, *mütevazı / gösterişli*, *sade / karmaşık*

çiftleri '**Karmaşa**' üst başlığında ve *etkileyici / etkileyici değil* ise '**Etkilenme**' üst başlığında incelenmiştir. (Bkz. Çizelge 3.6.)

Çizelge 3.6. Sıfat çiftlerinin değerlendirildikleri üst başlıklar

BEĞENİ	Güzel-Çirkin
	Sıcak/Soğuk
	Nitelikli/Nitelikli değil
KARMAŞA	Mütevazı- Gösterişli
	Basit-Karmaşık
ETKİLENME	Etkileyici-Etkileyici değil

Anlamsal farklılaşma unsurları, beş basamaklı anlamsal farklılaşma ölçeği güzel = 1 (olumlu değer) ile çirkin = 5 (olumsuz değer) şeklinde sıralanmıştır. Ölçülmüş olan bu sıfat çiftlerinin her birinin ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır.

3.4.2. Sıfat çiftlerinin güvenilirliği

Katılımcıların müstakil konutların cephe özellikleri ile ilgili algısal değerlendirmelerini kapsayan sıfat çiftlerinin güvenilirliği "Cronbach Alpha" ile test edilmiştir. Buna göre, ankette yer verilen müstakil konutların cephe özelliklerini kapsayan sıfatların Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0.79'dur. Bazı araştırmacılara göre [Bagozzi ve Yi, 1988; Kim ve Jin, 2001] tüm unsurlar için alfa güvenilirlik katsayıları 0.60'ın üzerinde çıktığında "güvenilir" olarak kabul edilmektedir. Bu çalışmada elde edilen Cronbach alfa katsayısının belirtilen değer üzerinde olduğu görülmektedir. Buna göre, anlamsal farklılaşma ölçeği "güvenilir" olarak düşünülebilir. Elde edilen değerler bu değer üzerinde olduğundan tüm sıfat çiftlerinin ve ölçeğin güvenilir olduğu kabul edilebilir. Müstakil konutların temel özellikleriyle ilgili sıfat çiftleri ile ölçeğin güvenilirlik değerlendirmesi Çizelge 3.7' de verilmiştir.

Çizelge 3.7. Sıfat çiftleri ve ölçeğin güvenilirliğinin değerlendirilmesi

Anlamsal farklılaşma ölçeğini oluşturan sıfat çiftleri	Sıfat çiftlerinin güvenilirliği	Ölçek güvenilirliği
Güzel-Çirkin	0,7216	0,79
Etkileyici-Etkileyici Değil	0,7418	
Mütevazı- Gösterişli	0,8260	
Sade-Karmaşık	0,8072	
Sıcak/Soğuk	0,7330	
Nitelikli/Niteliksiz	0,7336	

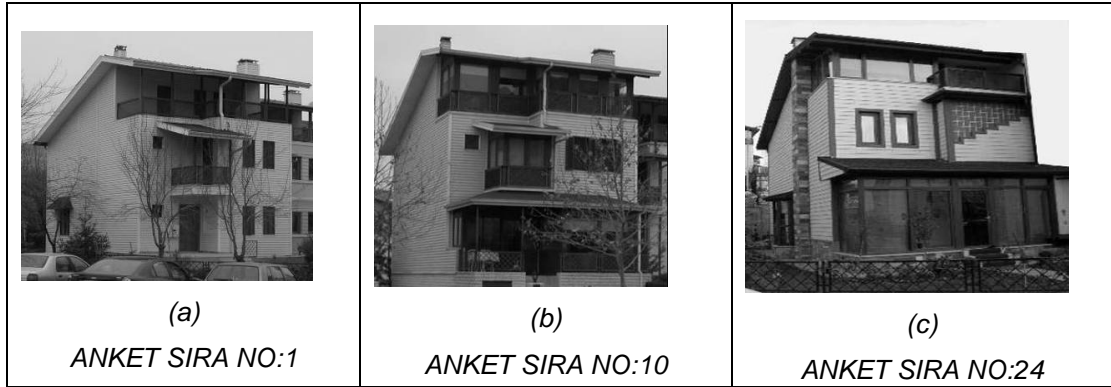
Sıfat çiftlerine ait güvenilirlik değerlerinin, ifade ettiği anlam şu şekilde açıklanabilir: Anket uygulamasına katılan öğrencilerin, sıfat çiftleri değerlendirmesi için vermiş oldukları yanıtlar, bir tutarlılık olduğu söylenebilir. Başka bir ifadeyle, katılımcılar, anket uygulaması içerisinde yer alan sıfat çiftlerini değerlendirirken, genelde birbirlerine benzer yanıtlar vermişlerdir.

3.4.3. Katılımcıların müstakil konut sitelerini değerlendirmeleri

Alan çalışmasında uygulanan anket içeriğinde kullanılan 8 adet müstakil konut sitesindeki konut fotoğrafları ve katılımcıların algısal değerlendirmelerini içeren sistematik bilgiler aşağıdaki gibidir.

Uyum Sitesi (1 No'lu Site):

Ankette yer verilen 8 adet siteden biri olan Uyum Sitesi'nin en az değişmişten en çok değişmişe doğru sıralanmış 3 adet konut fotoğrafı Resim 3.9' da verilmiştir. Buna göre, 1 no'lu konut en az değişmiş olan konuttur.

Resim 3.9. Uyum Sitesi'ne ait değişime uğramış üç adet konut fotoğrafı
a)En az değişmiş b) Orta derece değişmiş c)En çok değişmiş

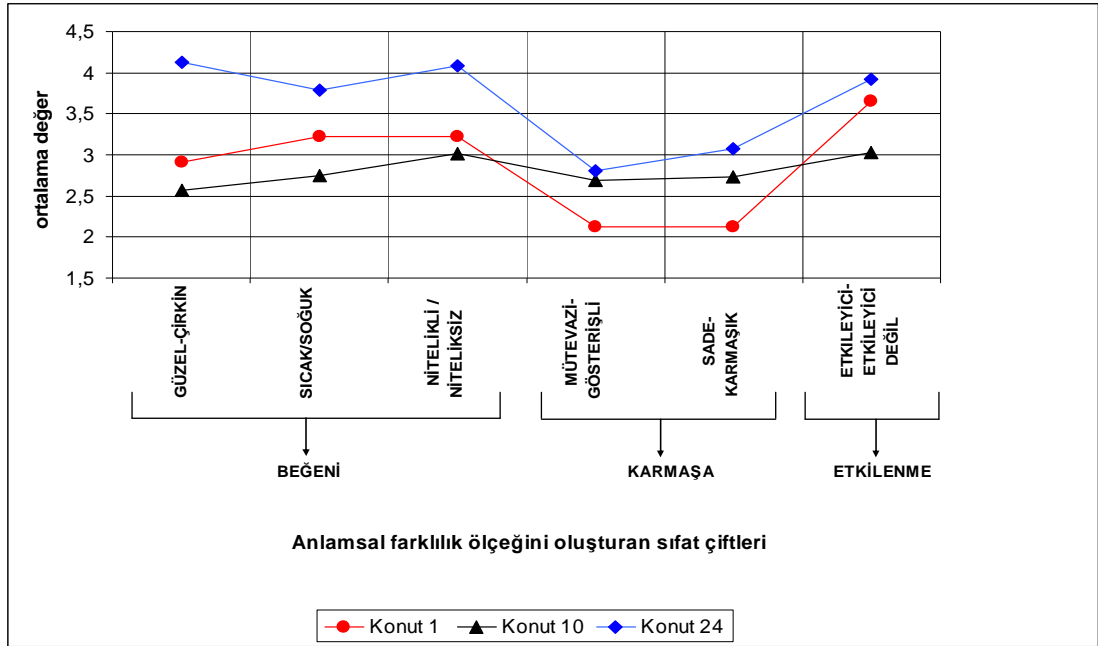
Uyum Sitesi'ne ait konutlar (Konut 1, Konut 10, Konut 24) arasında bir farklılık olup olmadığı, Anova değerleri ile test edilmiştir. Buna göre Güzel-Çirkin ($F=44,021$, $df=2$, $p<0.001$), Sıcak/Soğuk ($F=14,528$, $df=2$, $p<0.001$), Nitelikli / Niteliksiz ($F=20,008$, $df=2$, $p<0.001$), Mütevazı- Gösterişli ($F=8,149$, $df=2$, $p<0.001$), Sade-Karmaşık ($F=11,855$, $df=2$, $p<0.001$), Etkileyici-Etkileyici Değil ($F=13,048$, $df=2$, $p<0.001$), sıfat çiftleri için, istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Aralarında anlamlı bir fark bulunan sıfat çiftlerinin sıralamasına bakıldığında Uyum Site'sine ait konutlardan en çok değişikliğe uğramış olanı (Konut-24), '*güzellik ve çirkinlik*' sıfat çiftine göre olumsuz algılanarak, diğerlerine (Konut-1 ve Konut-10) göre daha 'çirkin' bulunmuştur. Aynı konut, daha az değişikliğe uğramış diğer iki konuta göre '*etkileyici*' bulunmamıştır (Çizelge 3,8 ve Şekil 3.1) Anlamsal farklılaşma ölçeğini oluşturan *mütevazı / gösterişli*, *sade / karmaşık*, *sıcak / soğuk*, *nitelikli / niteliksiz* gibi sıralanan sıfat çiftlerinde de olumsuz algılanan bu konut (Konut-24), aykırı değişikliklerle, ilk yani orijinal halinden de uzaklaşarak tanınamaz hale gelmiştir. En az değişmiş olan konut (Konut-1), diğer iki konuta göre daha mütevazı ve sade bulunmuştur.

Çizelge 3.8. Uyum Sitesi'nin üç adet konutun, sıfat çiftlerinin ortalama değerleri

ANLAMSAL FARKLILAŞMA ÖLÇEĞİNİ OLUŞTURAN SIFAT ÇİFTLERİ	Ortalama Değerler			TOPLAM
	Konut-1	Konut-10	Konut-24	
Güzel-Çirkin	2,91	2,57	4,13	3,20
Sıcak/Soğuk	3,22	2,75	3,79	3,25
Nitelikli/Niteliksiz	3,23	3,01	4,09	3,44
Mütevazı- Gösterişli	2,13	2,69	2,81	2,54
Sade-Karmaşık	2,13	2,73	3,07	2,64
Etkileyici-Etkileyici Değil	3,66	3,03	3,92	3,54

Not: Değişken ortalamaları 1'den 5'e kadar sıralanmıştır. Yüksek değerler olumsuz cevapları göstermektedir.

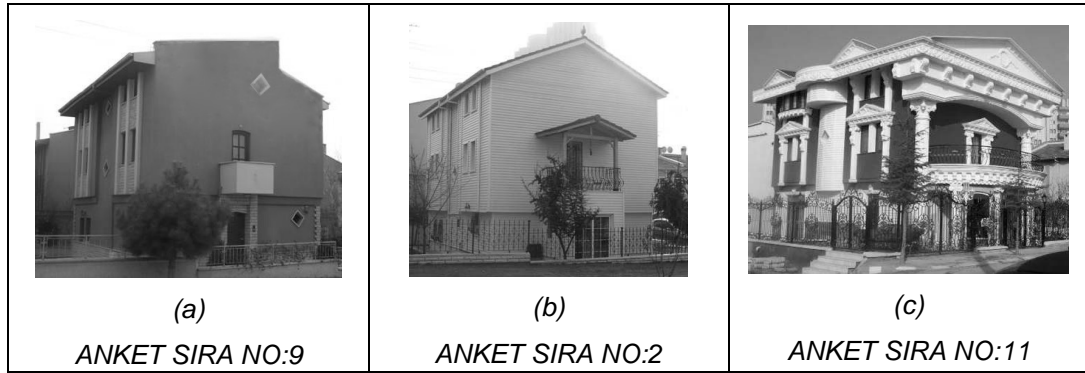
Şekil 3.1. Uyum Sitesi'nin üç adet konutuna ait sıfat çiftlerinin ortalama değerleri

Çizelge 3.8 ve Şekil 3.1 incelendiğinde 'Beğeni' ve 'Etkilenme' etmenlerinde orta derecede değişmiş olan Konut-10 diğer konutlara oranla tercih edilmiş ve olumlu bir şekilde yorumlanmıştır. Bu sonuç, daha önce İmamoğlu'nun

çalışmasında ortaya koymuş olduğu ters 'U' ilişkisini doğrulamaktadır [İmamoğlu, 2000].

Bariş Sitesi (2 No'lu Site):

8 adet müstakil konut sitesinden bir diğeri Bariş Sitesi'dir. Bu siteye ait üç adet konut fotoğrafı en az değişmiş yani orijinale en yakın halinden, en çok değişmiş haline göre sıralanmıştır (Resim 3.10). Buna göre 9 no'lu konut en az değişmiş, 11 no'lu konut ise en çok değişmiş konuttur.

Resim 3.10. Bariş Sitesi'ne ait değişime uğramış üç adet konut fotoğrafı
a)En az değişmiş b) Orta değişmiş c)En çok değişmiş

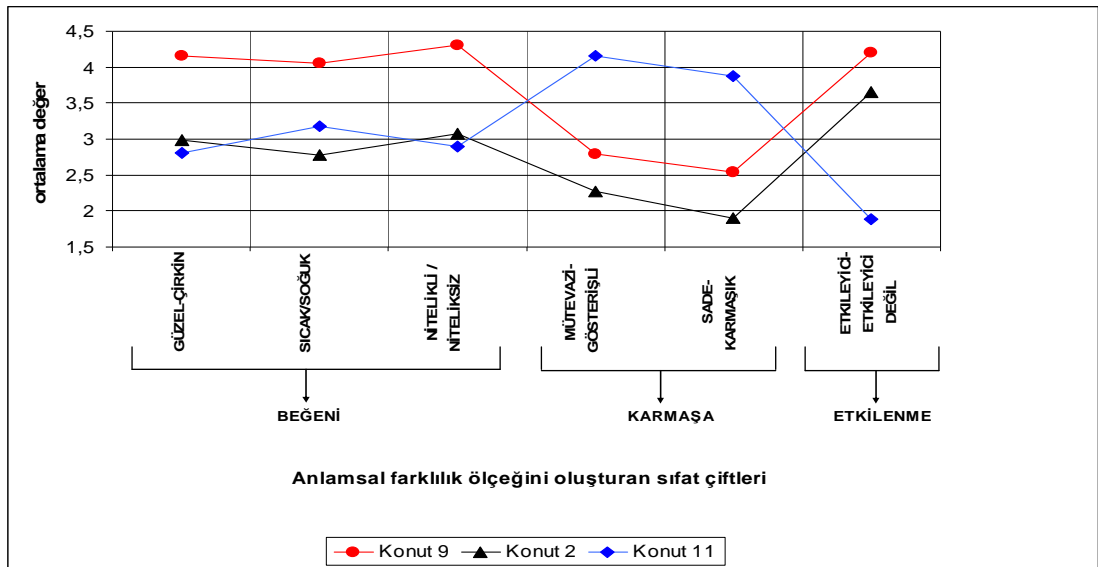
Bariş Sitesi'ne ait konutlar (Konut 9, Konut 2, Konut 11) arasında bir farklılık olup olmadığı, Anova değerleri ile test edilmiştir. Buna göre Güzel-Çirkin ($F=26,341$, $df=2$, $p<0.001$), Sıcak/Soğuk ($F=24,504$, $df=2$, $p<0.001$), Nitelikli / Niteliksiz ($F=31,598$, $df=2$, $p<0.001$), Mütevazı- Gösterişli ($F=58,045$, $df=2$, $p<0.001$), Sade-Karmaşık ($F=52,789$, $df=2$, $p<0.001$), Etkileyici-Etkileyici Değil ($F=84,703$, $df=2$, $p<0.001$), sıfat çiftleri için, istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Anket uygulaması sırasında katılımcıların vermiş oldukları cevaplara göre en az değişmiş örnek olan birinci konut (Konut-9) çirkin, soğuk ve niteliksiz, etkisiz olarak yorumlanmıştır. Sıralama içinde en çok değişikliğe uğratılarak ilk halinden bir hayli uzaklaştırılan üçüncü konut (Konut-11) diğerkonutlara göre oldukça 'güzel', 'etkileyici' bulunmasına karşın aynı zamanda diğerkonutlarından daha gösterişli ve karmaşık bulunmuştur.

Orta derecede değişmiş olan Konut-2 ve çok değişmiş konut cephesi olarak sunulan Konut-11 için verilen 'Beğeni' yanıtları ilginç bir şekilde birbirine yakın bulunmuştur. Sitenin tanınmaz örneği olarak kabul edilen (özgününden oldukça değişmiş) Konut-11'in orta derecede değişmiş olarak sunulan Konut-2'ye yakın bir şekilde 'güzel', 'sıcak' ve 'nitelikli' bulunmuştur. Orta derecede değişmiş Konut-2 en 'sıcak', 'mütevazı' ve 'sade' olan konuttur (Çizelge 3.9, Şekil 3.2).

Çizelge 3.9. Barış Sitesi'nin üç adet konutunun sıfat çiftlerinin ortalama değerleri

ANLAMSAL FARKLILAŞMA ÖLÇEĞİNİ OLUŞTURAN SIFAT ÇİFTLERİ	Ortalama Değerler			TOPLAM:
	Konut 9	Konut 2	Konut 11	
Güzel-Çirkin	4,16	2,99	2,81	3,32
Sıcak/Soğuk	4,05	2,78	3,18	3,33
Nitelikli / Nitelsiz	4,31	3,08	2,89	3,43
Mütevazı- Gösterişli	2,79	2,27	4,16	3,07
Sade-Karmaşık	2,54	1,90	3,88	2,77
Etkileyici-Etkileyici Değil	4,20	3,65	1,89	3,25

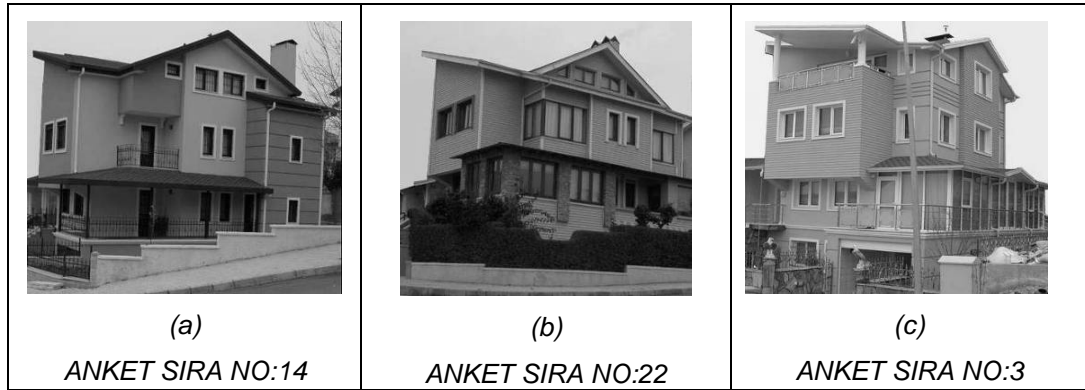
Not: Değişken ortalamaları 1'den 5'e kadar sıralanmıştır. Yüksek değerler olumsuz cevaplandır.

Şekil 3.2. Barış Sitesi'nin üç adet konutunun sıfat çiftlerinin ortalama değerleri

Irmakkent Sitesi (3 No'lu Site):

Ankette yer verilen 8 adet müstakil konut sitesinden biri olan Irmakkent Sitesi'nin 3 adet konut fotoğrafı, en az değişmişten en çok değişmişe doğru sıralanmıştır (Resim 3.11). Buna göre 14 no'lu konut en az değişmiş, 3 no'lu konut ise en çok değişmiş konuttur.

Resim 3.11. Irmakkent Sitesi'ne ait değişime uğramış üç adet konut fotoğrafı
a)En az değişmiş b) Orta değişmiş c)En çok değişmiş

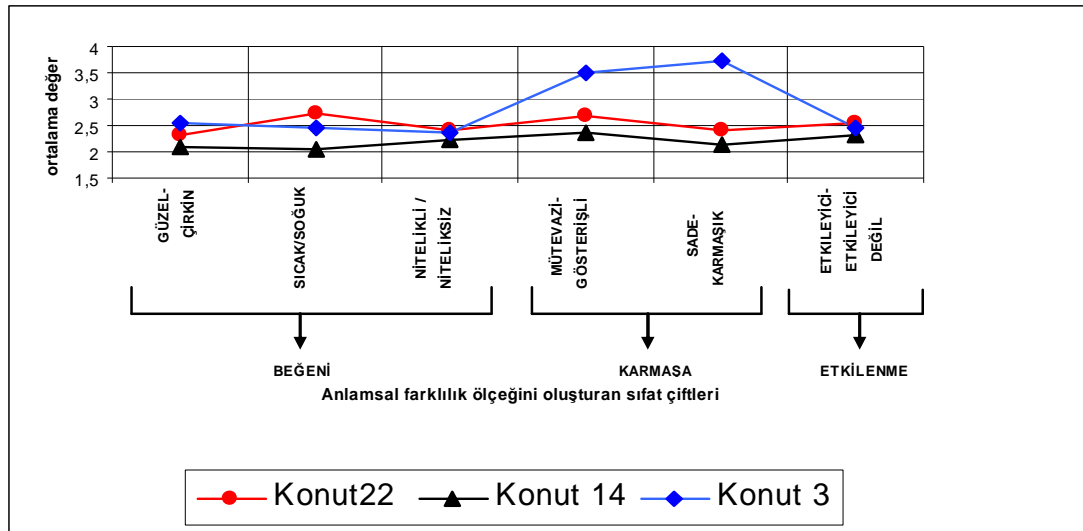
Irmakkent Sitesi'ne ait konutlar (Konut 22, Konut 14, Konut 3) arasında bir farklılık olup olmadığı, Anova değerleri ile test edilmiştir. Buna göre Sıcak/Soğuk ($F=6,955$, $df=2$, $p<0.001$), Mütevazı- Gösterişli ($F=20,222$, $df=2$, $p<0.001$), Sade-Karmaşık ($F=45,284$, $df=2$, $p<0.001$) sıfat çiftleri için, istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Aralarında anlamlı bir fark bulunan sıfat çiftlerinin sıralamasına bakıldığında; En çok değişikliğe uğramış olan Konut-3 cephesel özellikleri bakımından, diğer iki konuta göre daha gösterişli, karmaşık ve çirkin bulunmuştur.

Çizelge 3.10. Irmakkent Sitesi'nin konutların sıfat çiftlerinin ortalama değerleri

ANLAMSAL FARKLILAŞMA ÖLÇEĞİNİ OLUŞTURAN SIFAT ÇİFTLERİ	Ortalama Değerler			TOPLAM:
	Konut 22	Konut 14	Konut 3	
Güzel-Çirkin	2,32	2,1	2,54	2,32
Sıcak/Soğuk	2,73	2,04	2,45	2,41
Nitelikli / Nitelsiz	2,41	2,23	2,35	2,33
Mütevazı- Gösterişli	2,66	2,36	3,52	2,85
Sade-Karmaşık	2,40	2,13	3,75	2,76
Etkileyici-Etkileyici Değil	2,54	2,31	2,44	2,43

Not: Değişken ortalamaları 1'den 5'e kadar sıralanmıştır. Yüksek değerler olumsuz cevaplardır.

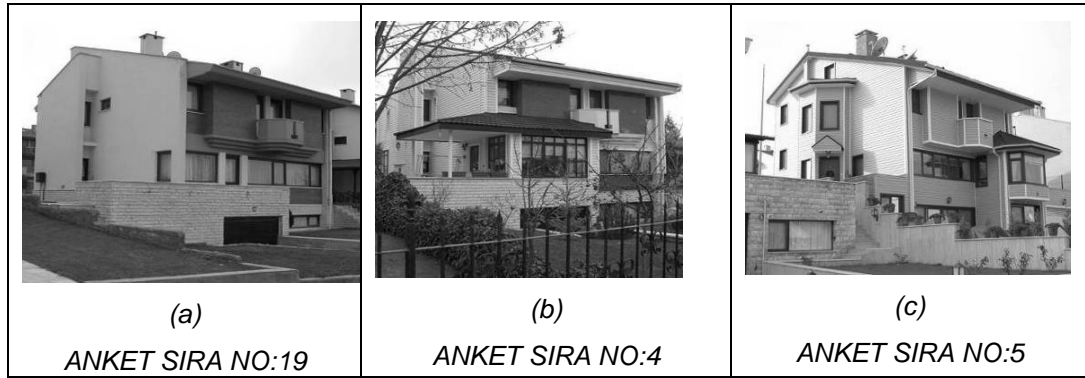
Katılımcılar, alan çalışması kapsamına alınan Irmakkent sitesi'nin, 'orta' karmaşa seviyesindeki örneğini (Konut-14), az ve çok karmaşa seviyesindeki örneklerle göre daha fazla beğendiklerini ifade etmişlerdir. Başka bir ifadeyle, 'Orta' derecede değişmiş olarak sunulan 'Konut-14' cephesi diğer iki cepheye kıyasla (Konut-22 ve Konut-3) daha 'güzel', 'sıcak', 'nitelikli', 'mütevazı' 'sade' ve etkileyici bulunmuştur. Bu örnek için, Ters 'U' ilişkisinin güçlü olmamakla beraber doğrulandığı söylenebilir.

Şekil 3.3. Irmakkent Sitesi'nin konutların sıfat çiftlerinin ortalama değerleri

Erdemkent Sitesi (4 No'lu Site):

Ankette yer verilen 8 adet müstakil konut sitesinden biri olan Erdemkent Sitesi'nin 3 adet konut fotoğrafı, en az değişmişten en çok değişmişe doğru sıralanmıştır (Resim 3.12). Buna göre 19 nolu konut en az değişmiş, 5 nolu konut ise en çok değişmiş konuttur.

Resim 3.12. Erdemkent Sitesi'ne ait değişime uğramış üç adet konut fotoğrafı
a)En az değişmiş b) Orta değişmiş c)En çok değişmiş

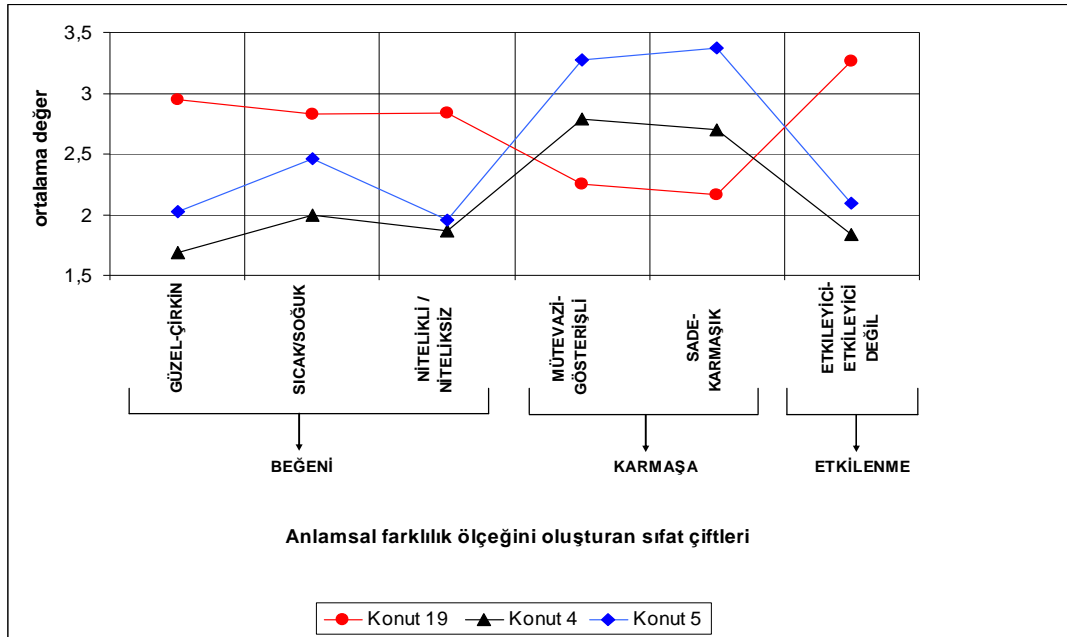
Erdemkent Sitesi'ne ait konutlar (Konut 19, Konut 4, Konut 5) arasında bir farklılık olup olmadığı, Anova değerleri ile test edilmiştir. Buna göre Güzel-Çirkin ($F=27,921$, $df=2$, $p<0.001$), Sıcak/Soğuk ($F=11,593$, $df=2$, $p<0.001$), Nitelikli / Niteliksiz ($F=19,630$, $df=2$, $p<0.001$), Mütevazı- Gösterişli ($F=15,622$, $df=2$, $p<0.001$), Sade-Karmaşık ($F=21,408$, $df=2$, $p<0.001$), Etkileyici-Etkileyici Değil ($F=39,981$, $df=2$, $p<0.001$), sıfat çiftleri için, istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Aralarında anlamlı bir fark bulunan sıfat çiftlerinin sıralamasına bakıldığında; en az değişmiş olan Konut-19, aynı site içindeki diğer iki konuta göre daha az beğenilmiş ve etkisiz bulunmuştur. Aynı konut kendisinden daha çok değişikliğe uğrayan diğer iki konuta göre de daha 'mütevazı' ve 'sade' olarak değerlendirilmiştir. Buna karşın cephesel özellikleri bakımından diğerlerine göre daha çok müdahale görmüş ve değişikliğe uğramış olan Konut-5 daha 'gösterişli' ve 'karmaşık' bulunmuştur. Orta derecede değişikliğe sahip cephe olarak çalışmaya dâhil edilen Konut-4 en çok 'beğenilen' ve 'etkileyici' bulunan

konuttur. Cephe diğerlerine kıyasla 'güzel' 'sıcak' ve 'nitelikli' ve 'etkileyici' bulunmuştur. Bu örnekte de 'Uyum Sitesi' ve 'Irmakkent Sitesi' örneklerinde olduğu gibi ters 'U' ilişkisinden söz edilebilir.

Çizelge 3.11. Erdemkent Sitesi konutlarının, sıfat çiftlerinin ortalama değerleri

ANLAMSAL FARKLILAŞMA ÖLÇEĞİNİ OLUŞTURAN SIFAT ÇİFTLERİ	Ortalama Değerler			TOPLAM:
	Konut 19	Konut 4	Konut 5	
Güzel-Çirkin	2,95	1,69	2,02	2,22
Sıcak/Soğuk	2,83	2,00	2,46	2,43
Nitelikli / Nitelsiz	2,84	1,87	1,96	2,22
Mütevazı- Gösterişli	2,25	2,79	3,27	2,77
Sade-Karmaşık	2,16	2,70	3,37	2,74
Etkileyici-Etkileyici Değil	3,26	1,84	2,09	2,40

Not: Değişken ortalamaları 1'den 5'e kadar sıralanmıştır. Yüksek değerler olumsuz cevaplardır.

Şekil 3.4. Erdemkent Sitesi'nin konutlarının sıfat çiftlerinin ortalama değerleri

Aydınlar Sitesi (5 No'lu Site):

Anket içeriğinde yer verilen 8 adet müstakil konut sitesinden biri olan Aydınlar Sitesi'nin 3 adet konut fotoğrafı, en az değişmişten en çok değişmişe doğru sıralanmıştır. (Resim 3.13.) Buna göre 6 no'lu konut en az değişmiş, 12 no'lu konut ise en çok değişmiş konuttur.

Resim 3.13. Aydınlar Sitesi'ne ait değişime uğramış üç adet konut fotoğrafı
a)En az değişmiş b) Orta değişmiş c)En çok değişmiş

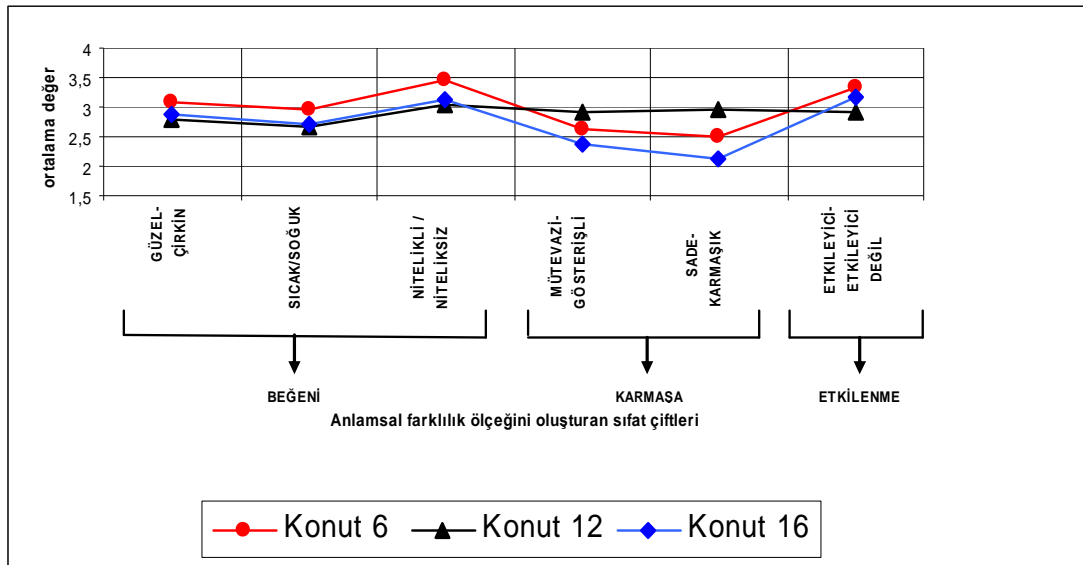
Aydınlar Sitesi'ne ait konutlar (Konut 6, Konut 12, Konut 16) arasında bir farklılık olup olmadığı, Anova değerleri ile test edilmiştir. Buna göre Mütevazı-Gösterişli ($F=4,679$, $df=2$, $p<0.001$), Sade-Karmaşık ($F=10,616$, $df=2$, $p<0.001$) sıfat çiftleri için, istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Aralarında anlamlı bir fark bulunan sıfat çiftlerinin sıralamasına bakıldığında; İlginç bir şekilde en fazla değişikliğe uğramış olan üçüncü konut (Konut-16) anket katılımcılarının verdikleri cevaplar içerisinde, diğerlerine göre en 'mütevazı' ve 'sade' cephe örneğidir.

Çizelge 3.12. Aydınlar Sitesi'nin üç adet konutuna ait sıfat çiftlerinin ortalama değerleri

ANLAMSAL FARKLILAŞMA ÖLÇEĞİNİ OLUŞTURAN SIFAT ÇİFTLERİ	Ortalama Değerler			TOPLAM:
	Konut 6	Konut 12	Konut 16	
Güzel-Çirkin	3,10	2,81	2,87	2,93
Sıcak/Soğuk	2,95	2,68	2,69	2,77
Nitelikli / Nitelsiz	3,47	3,03	3,12	3,21
Mütevazı- Gösterişli	2,63	2,92	2,38	2,64
Sade-Karmaşık	2,52	2,94	2,12	2,53
Etkileyici-Etkileyici Değil	3,33	2,93	3,17	3,14

Not: Değişken ortalamaları 1'den 5'e kadar sıralanmıştır. Yüksek değerler olumsuz cevaplardır.

Aydınlar Sitesi'ndeki üç adet müstakil konutun cephe özelliklerini inceleyen denekler, orta derecede değişmiş cephe olan Konut-12 cephesini diğerlerine kıyasla çok güçlü bir farkla olmasa da 'güzel', 'sıcak', 'nitelikli' ve 'etkileyici' bulmuşlardır.

Şekil 3.5. Aydınlar Sitesi'nin konutlarının sıfat çiftlerinin ortalama değerleri

Atakent Sitesi (6 No'lu Site):

Atakent Sitesi'nin 3 adet konut fotoğrafı, en az değişmişten en çok değişmişe doğru sıralanmıştır. (Resim 3.14.) Buna göre 7 no'lu konut en az değişmiş, 21 no'lu konut ise en çok değişmiş konuttur.

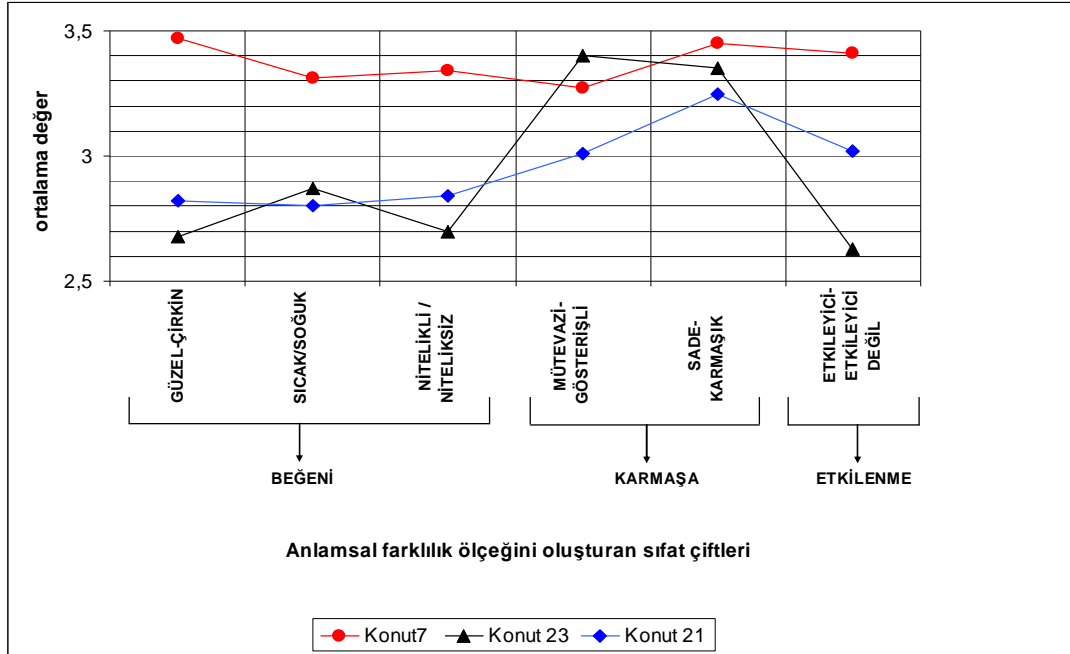
Resim 3.14. Atakent Sitesi'ne ait değişime uğramış üç adet konut fotoğrafı
a)En az değişmiş b) Orta değişmiş c)En çok değişmiş

Atakent Sitesi'ne ait konutlar (Konut 7, Konut 23, Konut 21) arasında bir farklılık olup olmadığı, Anova değerleri ile test edilmiştir. Buna göre Güzel-Çirkin ($F=8,306$, $df=2$, $p<0.001$), Etkileyici-Etkileyici Değil ($F=7,292$, $df=2$, $p<0.001$), Sıcak/Soğuk ($F=3,817$, $df=2$, $p<0.005$), Nitelikli / Niteliksiz ($F=5,346$, $df=2$, $p<0.005$), sıfat çiftleri için, istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Aralarında anlamlı bir fark bulunan sıfat çiftlerinin sıralamasına bakıldığında orta derecede değişime sahip olan Konut-23 cephesi 'Beğeni' düzeyi yüksek ve 'Etkileyici' bulunan bir örnektir. Atakent sitesi'nde bulunan en az değişikliğe sahip olan 7 no'lu konut cephesi en 'Çirkin', 'Soğuk' 'Niteliksiz' ve 'Etkisiz', bulunan konut cephesi olma özelliği taşımaktadır.

Çizelge 3.13. Atakent Sitesi konutlarına ait sıfat çiftlerinin ortalama değerleri

ANLAMSAL FARKLILAŞMA ÖLÇEĞİNİ OLUŞTURAN SIFAT ÇİFTLERİ	Ortalama Değerler			TOPLAM:
	Konut 7	Konut 23	Konut 21	
Güzel-Çirkin	3,47	2,68	2,82	2,99
Sıcak/Soğuk	3,31	2,87	2,80	2,99
Nitelikli / Nitelsiz	3,34	2,70	2,84	2,96
Mütevazı- Gösterişli	3,27	3,40	3,01	3,23
Sade-Karmaşık	3,45	3,35	3,25	3,35
Etkileyici-Etkileyici Değil	3,41	2,63	3,02	3,02

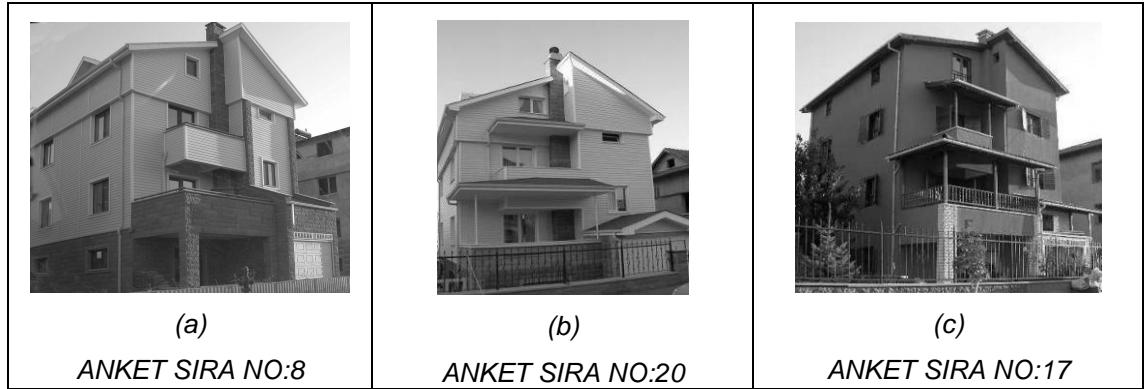
Not: Değişken ortalamaları 1'den 5'e kadar sıralanmıştır. Yüksek değerler olumsuz cevaplardır.

Şekil 3.6. Atakent Sitesi'nin konutlarına ait sıfat çiftlerinin ortalama değerleri

Soyaltınlar Sitesi (7 No'lu Site):

Soyaltınlar Sitesi'nin 3 adet konut fotoğrafı, en az değişmişten en çok değişmişe doğru sıralanmıştır. (Resim 3.15.) Buna göre 8 no'lu konut en az değişmiş, 17 no'lu konut ise en çok değişmiş konuttur.

Resim 3.15. Soyaltınlar Sitesi'ne ait değişime uğramış üç adet konut fotoğrafı
a)En az değişmiş b) Orta değişmiş c)En çok değişmiş

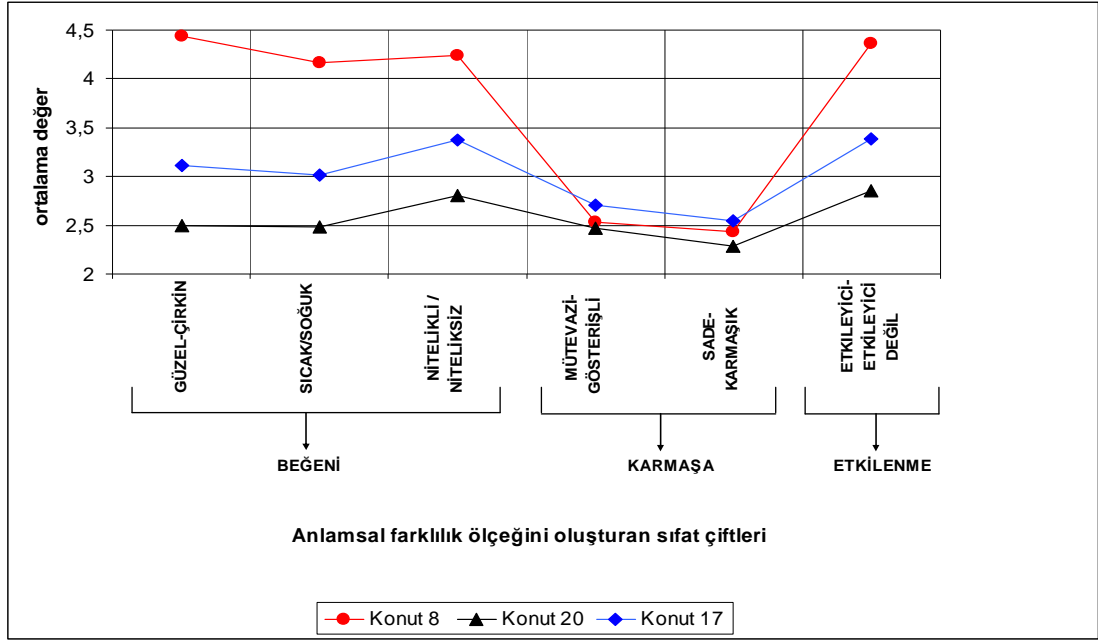
Soyaltınlar Sitesi'ne ait konutlar (Konut 19, Konut 4, Konut 5) arasında bir farklılık olup olmadığı, Anova değerleri ile test edilmiştir. Buna göre Güzel-Çirkin ($F=70,736$, $df=2$, $p<0.001$), Sıcak/Soğuk ($F=52,325$, $df=2$, $p<0.001$), Nitelikli / Niteliksiz ($F=34,590$, $df=2$, $p<0.001$), Etkileyici-Etkileyici Değil ($F=42,238$, $df=2$, $p<0.001$) sıfat çiftleri için, istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Aralarında anlamlı bir fark bulunan sıfat çiftlerinin sıralamasına bakıldığında; Fotoğraflar içerisinde bulunan Konut-20 orta düzeyde değişime uğramış cephe örneğidir. Bu konut cephesi oldukça fazla beğenilmiş ve etkileyici bulunmuştur. En az değişikliğe sahip 8 no'lu konut en fazla 'çirkin', 'etkisiz', soğuk' ve 'niteliksiz' bulunan konut cephesidir.

Çizelge 3.14. Soyaltınlar Sitesi konutlarının sıfat çiftlerinin ortalama değerleri

ANLAMSAL FARKLILAŞMA ÖLÇEĞİNİ OLUŞTURAN SIFAT ÇİFTLERİ	Ortalama Değerler			TOPLAM
	Konut 8	Konut 20	Konut 17	
Güzel-Çirkin	4,44	2,50	3,12	3,35
Sıcak/Soğuk	4,17	2,48	3,01	3,22
Nitelikli / Niteliksiz	4,24	2,80	3,37	3,47
Mütevazı- Gösterişli	2,53	2,47	2,70	2,57
Sade-Karmaşık	2,43	2,28	2,55	2,42
Etkileyici-Etkileyici Değil	4,36	2,86	3,39	3,54

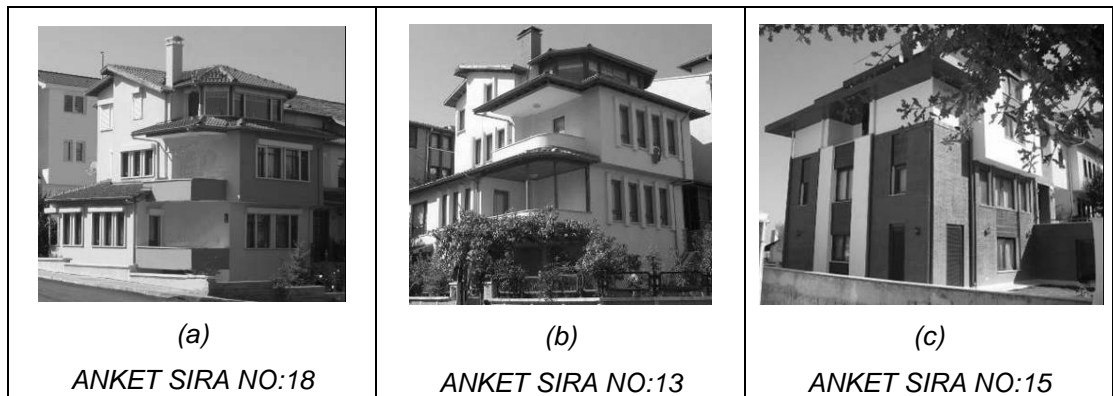
Not: Değişken ortalamaları 1'den 5'e kadar sıralanmıştır. Yüksek değerler olumsuz cevaplardır.

Şekil 3.7. Soyaltınlar Sitesi konutlarına ait sıfat çiftlerinin ortalama değerleri

Planlamacılar Sitesi (8 No'lu Site):

Planlamacılar Sitesi'nin 3 adet konut fotoğrafı, en az değişmişten en çok değişmişe doğru sıralanmıştır. (Resim 3.16.) Buna göre 18 no'lu konut en az değişmiş, 15 no'lu konut ise en çok değişmiş konuttur.

Resim 3.16. Planlamacılar Sitesi'ne ait değişime uğramış üç adet konut fot.
a) En az değişmiş b) Orta değişmiş c)En çok değişmiş

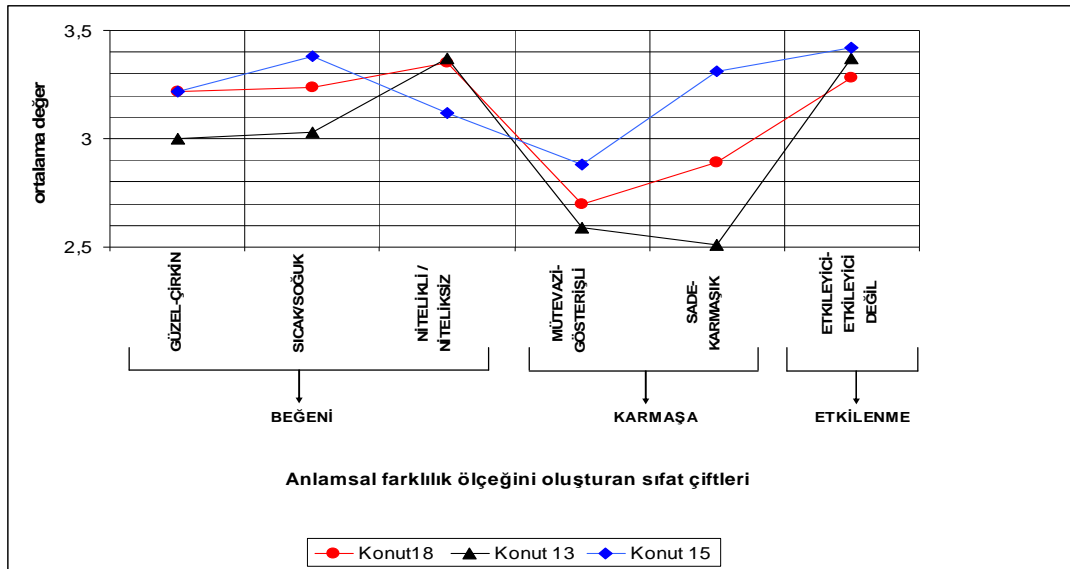
Planlamacılar Sitesi'ne ait konutlar (Konut 18, Konut 13, Konut 15) arasında bir farklılık olup olmadığı, Anova değerleri ile test edilmiştir. Buna göre Sade-

Karmaşık ($F=7,452$, $df=2$, $p<0.001$), sıfat çifti için, istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Aralarında anlamlı bir fark bulunan sıfat çiftlerinin sıralamasına bakıldığında; değişikliğe uğramış Konut-15, katılımcılar tarafından diğer konutlara kıyasla daha karmaşık bulunmuştur. Planlamacılar Sitesi orta derecede değişen konut cephesi (Konut-13) 'beğenilen ve aynı zamanda 'mütevazı' ve 'sade' bulunan bir cephedir. Özgün durumundan tanınamayacak kadar değişmiş Konut-15 cephesi 'çirkin' 'soğuk' 'karmaşık' ve 'etkisiz' bulunmuştur. (Çizelge 3.15. ve Şekil 3.8.)

Çizelge 3.15. Planlamacılar Sitesi konutlarına ait sıfat çiftlerinin ortalamaları

ANLAMSAL FARKLILAŞMA ÖLÇEĞİNİ OLUŞTURAN SIFAT ÇİFTLERİ	Ortalama Değerler			TOPLAM
	Konut 18	Konut 13	Konut 15	
Güzel-Çirkin	3,22	3,00	3,22	3,15
Sıcak/Soğuk	3,24	3,03	3,38	3,22
Nitelikli / Nitelsiz	3,35	3,37	3,12	3,28
Mütevazı- Gösterişli	2,70	2,59	2,88	2,72
Sade-Karmaşık	2,89	2,51	3,31	2,90
Etkileyici-Etkileyici Değil	3,28	3,37	3,42	3,36

Not: Değişken ortalamaları 1'den 5'e kadar sıralanmıştır. Yüksek değerler olumsuz cevaplardır.

Şekil 3.8. Planlamacılar Sitesi konutlarının sıfat çiftlerinin ortalama değerleri

Çalışmada kullanılan sitelerin değerlendirilmesi için üç başlıkta toplanan sıfat çiftleri (Beğeni, Karmaşa, Etkilenme) arasındaki farklılıkların anlamlı olup olmadığı tekli varyans analizi (ANOVA) ile test edilmiştir (Çizelge 3.16). Buna göre, çalışmada sitelerin algısal kalitesini değerlendirmede kullanılan anlamsal farklılaşma ölçeğini oluşturan unsurların tümü $P < 0.001$ düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur.

Çizelge 3.16. 'Beğeni', 'Karmaşa' ve 'Etkilenme' etmenlerinin ANOVA testi

BAĞIMLI DEĞİŞKENLER		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Anlamlılık Derecesi
BEĞENİ	Gruplar arası	402,061	7	57,437	40,942	$P < 0.001$
	Grup içinde	3355,735	2392	1,403		
	Toplam	3757,796	2399			
KARMAŞA	Gruplar arası	133,187	7	19,027	12,660	$P < 0.001$
	Grup içinde	3594,812	2392	1,503		
	Toplam	3727,998	2399			
ETKİLENME	Gruplar arası	433,978	7	61,997	32,042	$P < 0.001$
	Grup içinde	4628,220	2392	1,935		
	Toplam	5062,198	2399			

Not: α : 0.001 düzeyinde anlamlıdır

Çalışmada kullanılan siteler ile kullanıcıların algı-davranışsal değerlendirmeleri arasındaki farklılıkları, örnekler bağlamında görmek için Tukey HSD testi yapılmıştır. Sitelerin algısal kalitesiyle ilgili verilerin ortalamaları ve homojenlik grupları Çizelge 3.17'de verilmiştir.

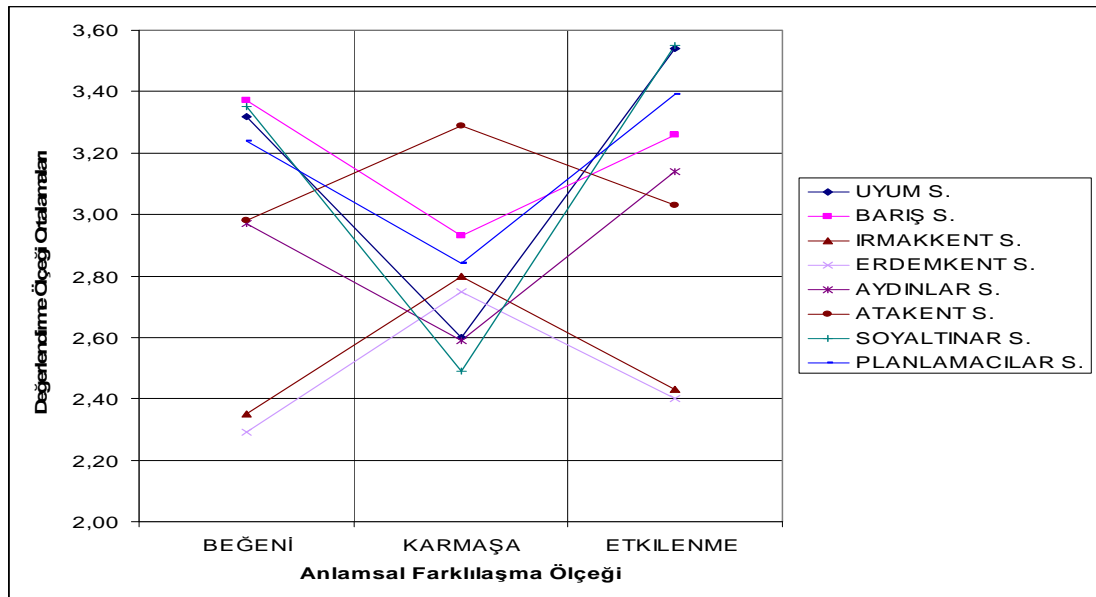
Çalışmada kullanılan 8 adet site, katılımcılar tarafından 'Beğeni', 'Karmaşa' ve 'Etkilenme' üst başlıklarında değerlendirilmiştir. Buna göre 'İrmakkent Sitesi' ve 'Erdemkent Sitesi' "*Beğeni*" ve "*Etkilenme*" başlıklarında aynı homojenlik grubuna girerek olumlu algılanmışlardır. Bunun yanında "karmaşa" üst başlığındaki genel değerlendirmelerde de 'Atakent Sitesi' diğerlerine göre en karmaşık konut sitesi olarak, 'Soyaltınlar Sitesi' de bu

karmaşa başlığında en az karmaşa düzeyinde olan konut sitesi olarak değerlendirilmiştir.

Çizelge 3.17. 'Beğeni', 'Karmaşa' ve 'Etkilenme' etmenlerinin Tukey HSD testi

SİTE İSİMLERİ	BEĞENİ			KARMAŞA			ETKİLENME		
	M	SD	HG	M	SD	HG	M	SD	HG
1-UYUM SİTESİ	3,32	1.16	C	2,60	1.19	A-B	3,54	1,32	D
2-BARIŞ SİTESİ	3,37	1.27	C	2,93	1.41	C	3,26	1,63	B-C-D
3-IRMAKENT SİTESİ	2,35	1.18	A	2,80	1.28	B-C	2,43	1,38	A
4-ERDEMKENT SİTESİ	2,29	1.13	A	2,75	1.22	A-B-C	2,40	1,35	A
5-AYDINLAR SİTESİ	2,97	1.10	B	2,59	1.09	A-B	3,14	1,32	B-C
6-ATAKENT SİTESİ	2,98	1.29	B	3,29	1.18	D	3,03	1,46	B
7-SOYALTINLAR SİTESİ	3,35	1.20	C	2,49	1.17	A	3,55	1,31	D
8-PLANLAMACILAR SİT.	3,24	1.10	B-C	2,84	1.20	B-C	3,39	1,34	C-D

Tukey HSD: Homojenlik grupları arasındaki farklılıklar
M: Ortalama değer, SD: Standart sapma, HG: Homojenlik grubu
Not: Değişken ortalamaları 1' den 5' e kadar sıralanmıştır. Yüksek değer olumsuz cevaplardır.

Şekil 3.9 'Beğeni', 'Karmaşa' ve 'Etkilenme' etmenlerinin ortalama değerleri

Konutlara ait cephe özelliklerini sorgulayan anlamsal farklılaşma ölçeğini oluşturan sıfat çiftleri *güzel / çirkin, etkileyici / etkileyici değil, mütevazı / gösterişli, sade / karmaşık, sıcak / soğuk, nitelikli / niteliksiz* olarak sıralanmıştır. Anlamsal farklılaşma ölçeğini oluşturan bu sıfat çiftleri arasında $p < 0.001$ düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır.

3.5. Sitelerin gruplandırılabilmesi

Çalışmanın ikinci aşamasında, tüm konut fotoğraflarının dijital baskıları sert bir zemin üzerinde sergilenmiştir. Anketin bir önceki aşamasında, tüm konut fotoğraflarını incelemiş ve bu konut fotoğrafları üzerinde fikir sahibi olmuş katılımcılardan, bu ikinci aşamada konutların hangi siteye ait olduklarını bularak, 8 adet siteden çekilmiş 24 adet müstakil konut fotoğrafını 2 dakika içinde gruplamaları istenmiştir.

Anket uygulanan deneklerin %13'ü bu 24 adet resmin hangi siteye ait olduğunu gruplayamamıştır. Deneklerden %30'u yalnızca bir siteye ait üç resmi gruplayabilirken, %37'si 2 adet siteyi, %12'si 3 adet siteyi ve %8'i de 4 adet siteyi doğru olarak gruplayabilmiştir (Çizelge 3.18.). Ayrıca, 8 adet siteden 5 ve daha fazlasını gruplayabilen deneklerin olmadığı görülmüştür (Çizelge 3.18).

Çizelge 3.18. Doğru gruplanabilen site sayısı

GRUPLAYABİLME SAYISI	%
Hiç Gruplayamadı	13
1 Adet	30
2 Adet	37
3 Adet	12
4 Adet	8
Toplam	100

Araştırma kapsamına alınan 8 siteye ait 24 fotoğrafın içerisinde deneklerin %72'sinin Atakent Sitesi'ne, %56'sının ise Aydınlar Sitesi'ne ait fotoğrafları

doğru olarak gruplandırıldığı grlmŖtr. Ayrıca, Irmakkent ve Planlamacılar Sitesi'ne ait üç resmin yalnızca %1'lik bir dilimle gruplandırılabilirdiği dikkate değer önemli bir sonuç olarak gzlenmiŖtir (izelge 3.19).

Çizelge 3.19. Anket kapsamındaki sitelerin gruplanabilme yüzdeleri

SİTE İSİMLERİ	X	S	DOĞRU GRUPLAMA	YANLIŖ GRUPLAMA	TOPLAM
1-UYUM SİTESİ	3,00	1,04	14	86	100
2-BARIŖ SİTESİ	3,00	1,07	8	92	100
3-IRMAKKENT SİTESİ	3,00	0,00	1	99	100
4-ERDEM KENT SİTESİ	3,30	0,07	10	90	100
5-AYDINLAR SİTESİ	2,30	0,87	56	44	100
6-ATAKENT SİTESİ	2,10	0,94	72	28	100
7-SOYALTINLAR SİT.	3,00	1,00	9	91	100
8-PLANLAMACILAR SİT.	3,00	0,00	1	99	100
Not: X= Ortalama Değer, S=Standart Sapma					

Atakent Sitesi'nin oldukça yüksek yoğunlukta denek tarafından gruplanabilmesi üzerine bir değerlendirme yapılabilir. Bu siteye ait konut fotoğraflarının, en çok sayıda gruplanabilmesi, konutun yan cephesinde, mimar tarafından tasarlanmış olan kavisli çıkıntının korunmasıyla iliŖkili olabilir.

Aynı bakıŖ açısıyla, Aydınlar Sitesi'ne ait üç farklı cephenin denekler tarafından kolaylıkla eŖlenebilmesi 'her üç cephe fotoğrafında da varlığını koruyan dairesel çıkıntının olması'yla iliŖkili olabilir. Zira bu deđiŖiklikler veranda ve balkon revizyonu ile kısıtlı kalmıŖtır.

Anket katılımcılarının, '*cinsiyet*' ve '*eğitim gördükleri bölüm*' deđiŖkenleri, sitelerin doğru gruplandırılabilmesi ile iliŖkilendirilmiş ve aynı tabloda verilmiŖtir (izelge 3.20). Buna göre; siteler arasında en çok gruplanma yüzdesine (% 72) sahip olan Atakent Sitesi'nin %39 oranında erkek öğrenciler, % 33 oranında bayan öğrenciler tarafından gruplandırılabilirdiği görülmektedir. Aynı siteyi, doğru gruplayan öğrencilerden, %34' *tasarım*

bölümü öğrencisiyken, % 38'i de *mühendislik* bölümü öğrencisidir. Anket kapsamındaki sitelerden en çok gruplanabilen ikinci site olan Aydınlar Sitesi'ni gruplayabilen öğrencilerden % 29'u bayan, % 27'si de erkektir. Aynı siteyi gruplayabilen öğrencilerin %30'u tasarım bölümü öğrencisiyken % 26'sı da mühendislik bölümü öğrencisidir.

Gruplanabilme özelliği bakımından üçüncü sırada yer alan Uyum Sitesi, anket katılımcılarının % 14'ü tarafından doğru gruplanabilmiştir. Uyum sitesini doğru gruplayabilen katılımcıların % 8 'ini, erkek öğrenciler oluştururken, kalan % 6 'lık kısmını da bayan öğrencilerden oluşturmuştur. % 14 'lük bu dilimin yarısı (% 7) tasarım bölümü öğrencisiyken, kalan % 7 'lik kısmı da mühendislik bölümü öğrencisidir. Anket kapsamında yer alan diğer müstakil konut sitelerinin, doğru gruplandırılması - '*cinsiyet*' ve '*eğitim görülen bölüm*' ile ilişkilendirilmiş tablosu aşağıdaki gibidir (Çizelge 3.20).

Çizelge 3.20. Anket kapsamındaki sitelerin gruplanabilme değerlerinin cinsiyet ve eğitim görülen bölümlere göre dağılımı

ALAN ÇALIŞMASINDA KULLANILAN SİTE İSİMLERİ	GRUPLAYABİLME									
	CİNSİYET					BÖLÜM				
	ERKEK		BAYAN		TOPLAM	TASARIM		MÜHEND.		TOPLAM
	+	-	+	-		+	-	+	-	
1-UYUM SİTESİ	8	47	6	39	100	7	34	7	52	100
2-BARIŞ SİTESİ	7	48	1	44	100	4	37	4	55	100
3-IRMAKKENT SİTESİ	0	55	1	44	100	0	41	1	58	100
4-ERDEMKENT SİTESİ	8	47	2	43	100	5	36	5	54	100
5-AYDINLAR SİTESİ	27	28	29	16	100	30	11	26	33	100
6-ATAKENT SİTESİ	39	16	33	12	100	34	7	38	21	100
7-SOYALTINLAR SİTESİ	7	48	2	43	100	4	37	5	54	100
8-PLANLAMACILAR SİT.	0	55	1	44	100	1	40	0	59	100

Not: ' + ' işareti gruplayabilenleri, ' - ' işareti ise gruplayamayanları ifade etmektedir.

Alan çalışması sırasında, anket katılımcılarından 8 adet sitenin gruplandırılması istenmiştir. Bu grupta işleminde katılımcıların, en fazla 4 adet müstakil konut sitesini gruplayabildiği görülmüştür. Tüm katılımcıların % 8'i kadarlık bir oranı, 8 adet müstakil konut sitesinden 4'ünü doğru olarak gruplayabilmiştir. Aynı grupta işleminde, siteleri hiç gruplayamayan katılımcıların oranı % 13'tür. Bu oranların, katılımcıların '*cinsiyet*' ve '*eğitim gördükleri bölüm*' lere göre dağılımı Çizelge 3.21 ve Çizelge 3.22 'de verilmiştir. Buna göre, tüm anket katılımcılarının % 37'lik dilimi 8 adet müstakil konut sitesinden en az 2 tanesini doğru gruplamıştır. Bu %37'lik grupta olanların %19'u erkek, % 18'i de bayan öğrencilerden oluşmuştur. Aynı grupta dilimindeki öğrencilerin % 17'si 'tasarım bölümü' öğrencisi iken %20 'si de 'mühendislik bölümü'nde eğitim görmektedir.

Çizelge 3.21. Anket katılımcılarının cinsiyetleri ile, kaç siteyi doğru gruplayabildiklerini gösteren çizelge.

Gruplanabilen Sayı	CİNSİYET:		Total
	BAY	BAYAN	
0	9	4	13
1	14	16	30
2	19	18	37
3	7	5	12
4	6	2	8
Total	55	45	100

Çizelge 3.22. Anket katılımcılarının eğitim gördükleri bölüm ile kaç siteyi doğru gruplayabildiklerini gösteren çizelge.

Gruplanabilen Sayı	BÖLÜM		Total
	TASARIM	MÜHENDİSLİK	
0	2	11	13
1	10	20	30
2	17	20	37
3	7	5	12
4	5	3	8
Total	41	59	100

Elde edilen bu bilgiler doğrultusunda, katılımcıların 'cinsiyetleri' ve 'eğitim gördükleri bölümleri', anket kapsamına alınan konut sitelerini farklı değerlendirmelerinde etkilidir. Bir başka ifadeyle, katılımcıların 'cinsiyet' ve 'bölüm' farklılıkları, sitelere ait konutların genel değerlendirilmeleri ve gruplanabilmelerinde, çok fazla olmasa da bazı değişiklikler göstermiştir.

3.6. Katılımcıların Konutlarla İlgili Tercihleri

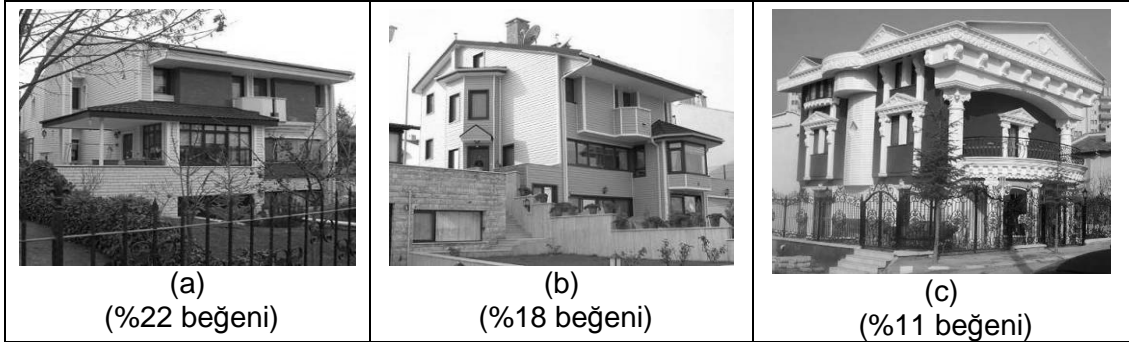
3.6.1. Katılımcıların 'beğeni' tercihleri

Birinci Öncelikli En Fazla Beğenilen Konut:

Katılımcıların, müstakil konutlara ait beğenilerini sorgulayan anket sorusunda, çoğunluklu olarak 4, 5 ve 11 no'lu resimlerin 1. beğeni seçeneği içerisinde olduğu gözlenmiştir. 11 no'lu resim 2. beğeni seçeneği içerisinde de en çok tercih edilen 3. konut olma özelliğindedir. (Çizelge 3.23.) 4 ve 5 no'lu resimlerin aynı siteye (Erdemkent) ait olması bu sitedeki cephe özelliklerinin katılımcılar tarafından pozitif algılandığının belirtisi olabilir.

Çizelge 3.23. Konutların birinci derecede beğenilme yüzdeleri

Konut No	%
1-12-16-20	2
3	9
4	22
5	18
6	4
11	11
14	9
15	7
17	3
19	1
22	5
23	3
TOPLAM	100

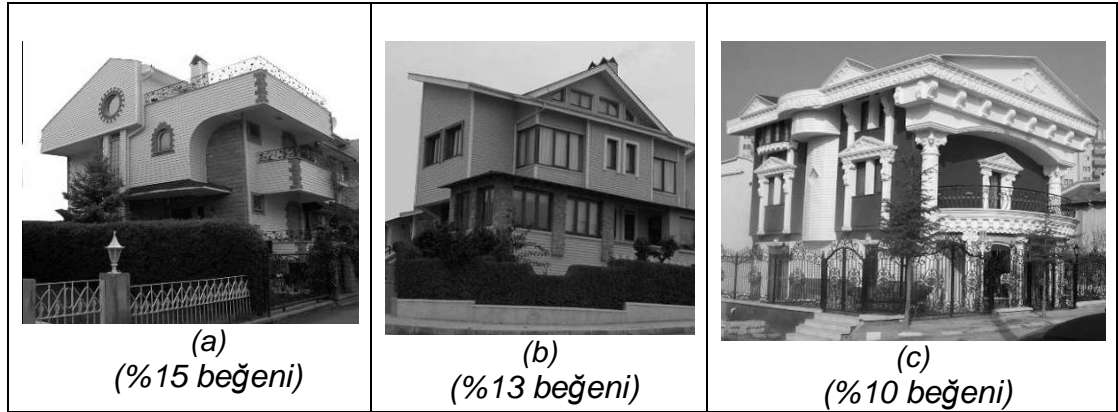
Resim 3.17. Katılımcıların birinci öncelikli en fazla beğendiği ilk üç konut
a) Konut-4 (Erdemkent) b) Konut-5 (Erdemkent) c) Konut-11 (Barış)

İkinci Öncelikli En Fazla Beğenilen Konut:

Beğeni başlığı altında incelenen konutlar, anket katılımcıları tarafından verilen yanıtlarda *'ikinci sırada en beğenilen konut'* cevaplarını da tespit etmiştir. Buna göre anket katılımcılarından % 15' lik bir dilimi, 23 numaralı konutu, ikinci derecede en çok beğendiklerini ifade etmişlerdir. İkinci derecede beğenilen konutlardan, en çok tercih edilen ikinci konut % 13 'lük dilimle 22 numaralı konuttur. Bunu, 11 numaralı konut, % 10' luk tercih edilme yüzdesiyle üçüncü olarak takip etmiştir (Çizelge 3.24.).

Çizelge 3.24. Anket kapsamındaki konutların İkinci öncelikli beğenilme yüzdeleri.

Konut No	%
3-17-18	1
4-19	8
5-16	5
6-15-21	4
7-10-13-24	2
11	10
12	7
14	6
22	13
23	15
Toplam	100

Resim 3.18. Katılımcıların ikinci öncelikli en fazla beğendiği ilk üç konut
a) Konut-23 (Atakent) b) Konut-22 (Irmakent) c) Konut-11(Bariş)

Birinci Öncelikli Hiç Beğenilmeyen Konut:

Katılımcılara “gruplar içerisinde hiç beğenmediğiniz 2 resmi seçer misiniz ?” olarak yöneltilen soruya karşılık, 9 ve 11 no’lu resimler %22’lik bir dilimle en beğenilmeyen konutlar olmuşlardır. Bu iki konutun aynı siteye ait olması (Bariş Sitesi), bu sitenin denekler tarafından dış cephe özellikleri açısından yetersiz bulunduğuna işarettir. 24 no’lu resim 1. beğenilmeyen seçeneğinde %16’lık bir dilimle üçüncü sırada beğenilmeyen konut özelliğini taşıırken aynı konut, 2. beğenilmeyen seçeneklerinde de %36’lık bir dilimle ikinci sıradaki hiç beğenilmeyen seçeneğinin birincisidir. İkinci derecede beğenilmeyen konutların içinde 9 no’lu resim %22’lik bir dilimle 1.derecede olduğu gibi yine beğenilmemiştir (Çizelge 3.25.).

Çizelge 3.25. Konutların birincil öncelikli beğenilmeme yüzdeleri

Konut No	%
1-6-20-21	1
2-4-10-13-23	2
7	11
8	12
9-11	22
15	3
24	16
TOPLAM	100

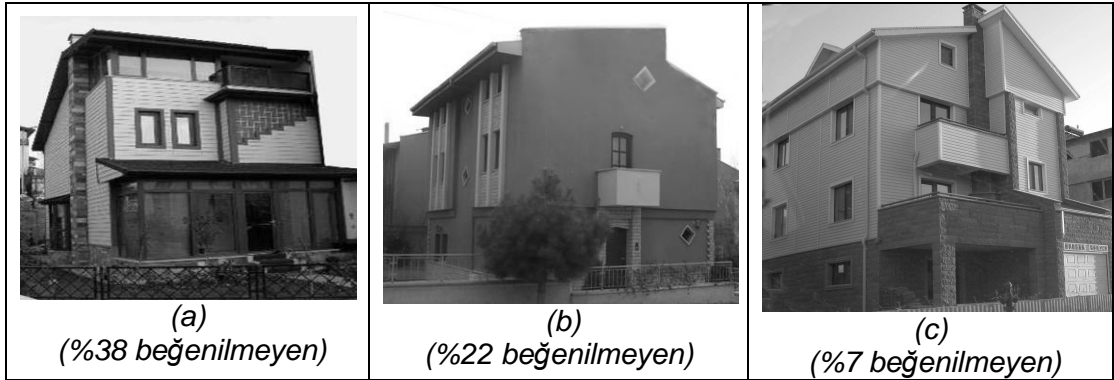

Resim 3.19. Katılımcıların birinci öncelikli hiç beğenmediği ilk üç konut
a) Konut-9 (Barış Sit.) b) Konut-11 (Barış Sit.) c) Konut-24 (Uyum Sit.)

Beğeni başlığı altında incelenen konutlar, anket katılımcıları tarafından verilen yanıtlarda *'ikinci sırada hiç beğenilmeyen konut'* cevaplarını da tespit etmiştir. Buna göre anket katılımcılarından % 38' lik bir dilimi, 24 numaralı konutu, ikinci derecede hiç beğenmediklerini ifade etmişlerdir. İkinci derecede hiç beğenilmeyen konutlardan, en çok tercih edilen ikinci konut % 22 'lik dilimle 9 numaralı konuttur. Bunu, 8 numaralı konut,% 7' lik tercih edilme yüzdesiyle üçüncü olarak takip etmiştir (Çizelge 3.26.).

Çizelge 3.26. Konutların ikincil öncelikli beğenilmeme yüzdeleri

Konut No	F	%
2-3-6-10-13-16-17-20	1	1,0
7-23	4	4,0
8	7	7,0
9	22	22,0
11-12	5	5,0
15	3	3,0
18-19	2	2,0
24	38	38,0
Toplam	100	100,0

Resim 3.20. Katılımcıların ikinci öncelikli hiç beğenmediği ilk üç konut
a) Konut-24 (Uyum Sit.) b) Konut-9 (Barış Sit.) c) Konut-8 (Soyaltınlar)

11 no'lu müstakil konutun hem en beğenilen konutlar listesinde, hem de hiç beğenilmeyen konutlar listesinde olması üzerinde durulması gereken bir durumdur. Çalışmada 11 no'lu konutu beğenen 11 kişiden 3 tanesi mimarlık ve şehir bölge planlama öğrencisiyken kalan 8 tanesi mühendislik bölümü öğrencisidir (Çizelge 3.27) ($X^2=1,840$, $df=1$, $p=0,175$).

11 no'lu konut hiç beğenilmeyen listesinde de %22'lik bir dilimle ilk sırayı almıştır. Bunu belirleyen denek profiline baktığımızda mimarlık ve şehir bölge planlama öğrencilerinden %14 lük bir dilim, mühendislik bölümlerinden de %8'lik bir dilim bu konutu hiç beğenilmeyen listesinde ilk sıraya koymuştur (Çizelge 3.28.). Bu istatistikî veri sonrasında, anket katılımcılarının okudukları bölümün, 'beğeni' tercihlerini, etkileyebildiği tespitini yapmak mümkündür. Daha geniş çerçevede değerlendirecek olursak, mimarlar ve mimar olmayanlar, konutların cephe özelliklerini farklı değerlendirmektedirler. Bir konut cephesi, mimarlık eğitimi almamış katılımcı tarafından beğenilebilirken, aynı konut cephesi, mimarlık eğitimi almış katılımcılar tarafından beğenilmeyebilmiştir. Bu durum, öğrencilerin beğenilen ve beğenilmeyen standartlarının okudukları bölümleriyle ilişkilendirilebileceği esasını doğrulamıştır.

Çizelge 3.27. Birinci öncelikli beğenilen konutun bölümlere göre dağılımı

BİRİNCİL BEĞENİLEN KONUT NO:	TASARIM (%)	MÜHENDİSLİK (%)	TOPLAM
1	0	2	2
3	3	6	9
4	11	11	22
5	3	15	18
6	2	2	4
11	3	8	11
12	2	0	2
14	3	6	9
15	6	1	7
16	0	2	2
17	3	0	3
19	1	0	1
20	1	1	2
22	3	2	5
23	0	3	3
TOPLAM	41	59	100

Çizelge 3.28. Birinci öncelikli beğenilmeyen konutun bölümlere göre dağılımı

BİRİNCİL BEĞENİLMİYEN KONUT NO:	TASARIM (%)	MÜHENDİSLİK (%)	TOPLAM
1	0	1	1
2	0	2	2
4	2	0	2
6	0	1	1
7	4	7	11
8	1	11	12
9	7	15	22
10	0	2	2
11	14	8	22
13	1	1	2
15	0	3	3
20	0	1	1
21	0	1	1
23	1	1	2
24	11	5	16
TOPLAM	41	59	100

3.6.2. Katılımcıların 'sıcaklık' tercihleri

Anketteki 24 adet fotoğrafın 'Beğeni', 'Karmaşa', ve 'Etkilenme' başlıklarında değerlendirmeleri ve ardından cepheleri gruplandırmaları istenmiştir. Bu iki başlığa ait analizler tezin önceki sayfalarında verilmiştir. Beğenilen ve beğenilmeyen konut tespitinden sonra en sıcak ve en soğuk bulunan konut irdelenmiştir. Anket içerisinde bulunan "Bu evlerin bulunduğu bir sokağa yakın bir çevrede yolunuzu kaybetmiş olsaydınız, bu evlerden hangisinin kapısını çalarak yardım isterdiniz" sorusunda "ilk gideceğiniz konut" seçeneği incelenerek konutların deneklere hissettirdiği "sıcaklık" kavramı değerlendirilmiştir.

Ankete katılan 100 kişiden 14'ü, 4 no'lu konutu "kapısını çalıp yardım isteyecek" kadar birincil öncelikli sıcak bulmuştur (Çizelge 3.29).

Çizelge 3.29. Anket kapsamındaki konutların birincil öncelikli sıcaklık yüzdeleri

Konut No	%
1-12-15-24	3
2-16-18-22	2
3	9
4	14
5-9-11-23	4
6-7	8
8	6
10-17	5
14	7
20-21	1
TOPLAM	100

Resim 3.21. Katılımcıların birincil öncelikli sıcak bulduğu ilk üç konut

- a) Konut-4 (Erdemkent Sitesi) b) Konut-3 (Irmakkent Sitesi)
c) Konut-8 (Aydınlar Sitesi) d) Konut-8 (Aydınlar Sitesi)

3.6.3. Katılımcıların 'soğukluk' (sıcak bulunmayan konut) tercihleri

"Bu evlerin bulunduğu bir sokağa yakın bir çevrede yolunuzu kaybetmiş olsaydınız, bu evlerden hangisinin kapısını çalarak yardım isterdiniz" şeklindeki sıcaklık sorusunda "hiç gitmeyeceğiniz konut" seçeneği incelenerek, konutların deneklere hissettirdiği "soğukluk" kavramı da değerlendirilmiştir. Buna göre anketteki 11 numaralı resim çok baskın bir yüzdeyle (%42) en soğuk konut olarak ifade edilmiştir. Aynı konut ikincil seçenekteki soğukluk tercihinde de %16 ile en çok tercih edilen soğuk konut olmuştur. Hiç beğenilmeyen konutlar listesinde %22'lik bir dilimle en çok tercih edilen konut olan 9 no'lu konut, soğukluk sıralamasında da 11 no'lu konuttan sonra ikinci sırada yer almıştır (Çizelge 3.30. ve Çizelge 3.31.).

Çizelge 3.30. Konutların birincil öncelikli soğukluk yüzdeleri

Konut No	%
1-2-8-12	2
3-5	6
4-14-23	3
7	5
9	12
10-13-15-16-21	1
11	42
24	7
TOPLAM	100

Resim 3.22. Katılımcıların ikinci öncelikli hiç beğenmediği ilk üç konut

- a) Konut-11 (Barış Sitesi) b) Konut-9 (Barış Sitesi)
c) Konut-24 (Uyum Sitesi)

Çizelge 3.31. Konutların ikincil öncelikli soğukluk yüzdeleri

Konut No	%
2-6-7-17-18-19	2
3	5
4-10-14-16-21	1
5-12-13	4
8	9
9	10
11	16
15-22	3
23	12
24	13
TOPLAM	100

3.6.4. Katılımcıların 'statü' tercihleri

Katılımcılara yöneltilen “Ünlü biri olduğunuzu hayal edin (bürokrat, iş adamı, siyasetçi, sanatçı gibi...). Bu evlerin bulunduğu bir semtte otursaydınız sizi yansıtabileceğini düşündüğünüz ev hangisi olurdu?” şeklindeki soruda sosyal statü incelenmiştir. Böylece konut cephelerinin dış çevreye verdiği kimlik ifadesi biraz daha belirgin bir hal almıştır.

Deneklerden %19'u, 11 no'lu konutu statü olarak pozitif değerlendirerek ilk sırada yer vermişlerdir. Bunu takip eden yüzdeler dilimlerde 5 no'lu konut %18'lik bir dilimle ikinci sırada değerlendirilirken, 4, 15, 22 no'lu konutlarda %10 luk dilimlerden üçüncü sırada prestij ve statü özelliğini yansıtan konutlar olarak değerlendirilmişlerdir (Çizelge 3.32. ve Resim 3.23.).

Çizelge 3.32 Anket kapsamındaki konutların statü yüzdeleri

Konut No	%
3	6
4-15-22	10
5	18
6-16	2
7-13-18	1
11	19
12-23	4
14	6
17-19	3
TOPLAM	100

 <p>(a)</p> <p>KONUT-11 (Barış) (%19 statü yansıtan)</p>	<p>Statü olarak olumlu karşılanan ilk beş konut</p>	 <p>(b)</p> <p>KONUT-5 (Erdemkent) (%18 statü yansıtan)</p>
 <p>(c)</p> <p>KONUT-22 (Irmakkent) (%10 statü yansıtan)</p>	 <p>(d)</p> <p>KONUT-15 (Planlamacılar) (%10 statü yansıtan)</p>	 <p>(e)</p> <p>KONUT-4 (Erdemkent) (%10 statü yansıtan)</p>

Resim 3.23. Katılımcıların statü olarak olumlu karşıladıkları ilk beş konut
a) Konut-11 (Barış) b) Konut-5 (Erdemkent) c) Konut-22 (Irmakkent) d) Konut-15 (Planlamacılar) e) Konut-4 (Erdemkent)

SITE İSMİ	GRUPLANABİLME		BEGENİLME			SICAKLIK			SOĞUKLUK			STATU		
	+	-	1. KONUT	2. KONUT	3. KONUT	1. KONUT	2. KONUT	3. KONUT	1. KONUT	2. KONUT	3. KONUT	1. KONUT	2. KONUT	3. KONUT
UYUM SİTESİ	14	86	2	98	0	100	0	100	0	100	0	100	0	100
BARIŞ SİTESİ	8	92	0	100	0	100	11	89	4	96	2	98	4	96
IRMAK KENT SİTESİ	1	99	5	95	9	91	9	91	2	98	7	93	9	91
ERDEMKENT SİTESİ	10	90	1	99	18	82	22	78	0	100	14	86	4	96
AYDINLAR SİTESİ	56	44	4	96	2	98	2	98	8	92	2	98	3	97
ATAKENT SİTESİ	72	28	0	100	3	97	0	100	8	92	4	96	1	99
SOYALTIKLAR SİTESİ	9	91	0	100	2	98	3	97	6	94	1	99	5	95
PLANLAMACILAR SİTESİ	1	99	0	100	0	100	7	93	2	98	0	100	3	97

Not: “+” işareti üst başlık için cevaplanan olumlu (pozitif) değerleri, “-” işareti ise üst başlık için cevaplanan olumsuz (negatif) değerleri ifade etmektedir.

Çizelge 3.33. Anket kapsamındaki sitelerin, gruplanabilme, beğeni, sıcaklık, soğukluk, statü değerleri

3.7. Bağımlı ile bağımsız değişkenler arası ilişkiler

Bu çalışmada, katılımcıların 'sitelerin cephe özellikleriyle ilgili memnuniyet durumları' ve 'genel değerlendirmeleri' "*bağımlı değişkenler*" olarak kabul edilmiştir. Katılımcıların, konutların cephe özelliklerini algılamalarına etki eden birçok faktör vardır. Bu faktörlerden 'cinsiyet' ve 'eğitim görülen bölüm' ise "*bağımsız değişkenler*" olarak kabul edilmiştir. Tanımlanmış olan bu iki bağımsız değişken;

X₁: Cinsiyet (Erkek, Bayan)

X₂: Bölüm (Tasarım, Mühendislik) şeklinde gruplandırılmıştır.

Araştırma verilerinin yüzdelerik değerleri, aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış, verilerin Cronbach Alpha güvenilirlik testleri yapılmış ve son olarak bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki farklılıkların istatistiksel açıdan ($P < 0.001$ düzeyinde) anlamlı olup olmadığını test etmek için tekli (ANOVA) ve çoklu (MANOVA) varyans analizleri yapılmıştır.

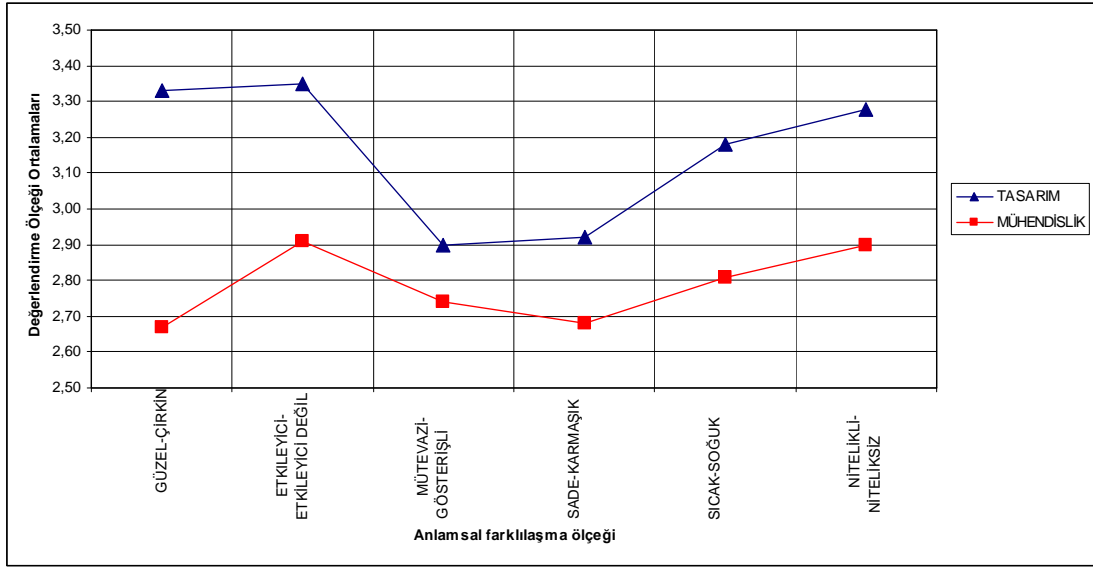
Çizelge 3.34'e göre, katılımcıların konutların cephe özelliklerini algılamalarının değişik 'bölüm' ve 'cinsiyet' düzeyine göre farklılık gösterdiği açıkça görülmektedir. Tabloda verilen ortalama değerlere bakıldığında; genel olarak 'Mühendislik' bölümünde okuyan öğrencilerin, 'Tasarım' bölümlerinde okuyan öğrencilere, 'Erkeklerin de 'Bayanlara oranla konutların cephe özelliklerini algılamalarında daha olumlu bir yaklaşıma sahip oldukları görülmektedir.

Çizelge 3.34. Sıfat çiftlerinin ortalama ve standart sapma değerleri

Bağımlı Değişkenler		Bölüm				Cinsiyet			
		Tasarım		Mühendis		Erkek		Bayan	
		\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S	\bar{x}	S
BEĞENİ	Güzel-Çirkin	3.33	1.36	2.67	1.49	2.75	1.47	3.18	1.44
	Sıcak-Soğuk	3.18	1.25	2.81	1.48	2.87	1.39	3.07	1.41
	Nitelikli - Nitelikli değil	3.28	1.30	2.90	1.51	2.90	1.44	3.25	1.41
KARMAŞA	Mütevazı-Gösterişli	2.90	1.27	2.74	1.41	2.80	1.36	2.82	1.36
	Basit-Karmaşık	2.92	1.38	2.68	1.49	2.72	1.42	2.85	1.49
ETKİLENME	Etkileyici-Etkileyici değil	3.35	1.36	2.91	1.49	2.93	1.44	3.29	1.44

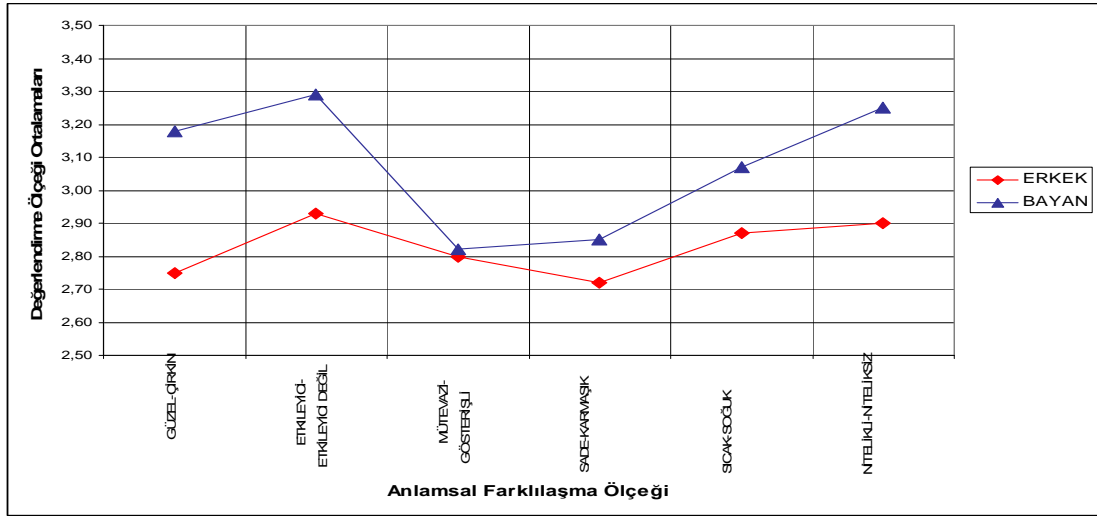
Not: S = Standart Sapma; \bar{x} = Değişken Ortalaması
a: 1-5 arasında sıralanmış değişken ortalamaları; küçük sayılar daha olumlu cevaplardır.

Çizelge 3.34'de verilen sonuçlarda; farklı bölümlerde eğitim gören katılımcıların algılamaları arasındaki farklılıklara ait ortalama değerlerin birbirleriyle karşılaştırılabilmesi için elde edilen verilerin grafiksel olarak ifadesi Şekil 3.10'da verilmiştir. Buna göre, yukarıda da değinildiği üzere, her iki katılımcı grubunun konutların cephe özelliklerini algılamaları arasındaki farklılıkların sonuçlarına göre 'Mühendislik Bölümü' öğrencileri 'Tasarım Bölümü' öğrencilerine oranla konutların cephe özelliklerini daha olumlu değerlendirdikleri görülmektedir. Bu farklılığı test etmek için yapılan ANOVA sonucuna göre; Güzel-Çirkin ($F = 124,974$; $df: 1$; $P < 0.001$), Sıcak/Soğuk ($F = 40.999$; $df: 1$; $P < 0.001$), Nitelikli/Nitelikli değil ($F = 41,865$; $df: 1$; $P < 0.01$), Sade-Karmaşık ($F = 15,450$; $df: 1$; $P < 0.05$), Mütevazı-Gösterişli ($F = 7,837$; $df: 1$; $P < 0.05$) ve Etkileyici-Etkileyici değil ($F = 53,659$; $df: 1$; $P < 0.001$) sıfat çiftlerinin her biri için eğitim görülen bölümler arasındaki farklılıklar istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur.

Şekil 3.10. Mekânsal kalite değerlendirmelerinde bölüm farklılığının etkisi

Çalışma içerisinde bağımsız değişken olarak kabul edilen diğer bir faktör de katılımcıların 'cinsiyet'leridir. Buna göre, farklı cinsiyetlere sahip katılımcıların, konutların cephe özelliklerini algılamaları arasındaki farklılıkların sonuçlarına göre 'Erkek' öğrencilerin 'Bayan' öğrencilere oranla konutların cephe özelliklerini daha olumlu değerlendirdikleri görülmektedir. Bu farklılığı test etmek için yapılan ANOVA sonucuna göre; Güzel-Çirkin ($F = 50,827$; $df: 1$; $P < 0.001$), Etkileyici-Etkileyici değil ($F = 37,404$; $df: 1$; $P < 0.001$), Nitelikli/Nitelikli değil ($F = 36,008$; $df: 1$; $P < 0.01$) sıfat çiftlerinin her biri için cinsiyetler arasındaki farklılıklar istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. Sıcak/Soğuk ($F = 11,235$; $df: 1$; $P < 0.001$) ve Sade-Karmaşık ($F = 4,943$; $df: 1$; $P < 0.05$) unsurları için istatistiksel açıdan $p < 0.005$ düzeyinde anlamlı bir farklılık varken, Mütevazı-Gösterişli ($F = 0,113$; $df: 1$; $P = 0,736$) sıfat çifti için istatistiksel açıdan $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Buna göre, katılımcıların değişik cinsiyet düzeyinin konutların cephe özelliklerinin olumlu / olumsuz algılamalarında etkili olduğu söylenebilir (Şekil 3.11.).

Şekil 3.11. Mekânsal kalite değerlendirmelerinde cinsiyet farklılıklarının etkisi

Daha önce Çizelge 3.34'de sıfat çiftlerinin bölüm ve cinsiyete yönelik değerlendirilmesi üzerine bağımsız değişkenler arasındaki farklılıkların ortalama ve standart sapma değerleri verilmişti. Çizelge 3.35'de ise sıfat çiftlerinin oluşturduğu 'Beğeni', 'Karmaşa' ve 'Etkilenme' etmenlerinin ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir.

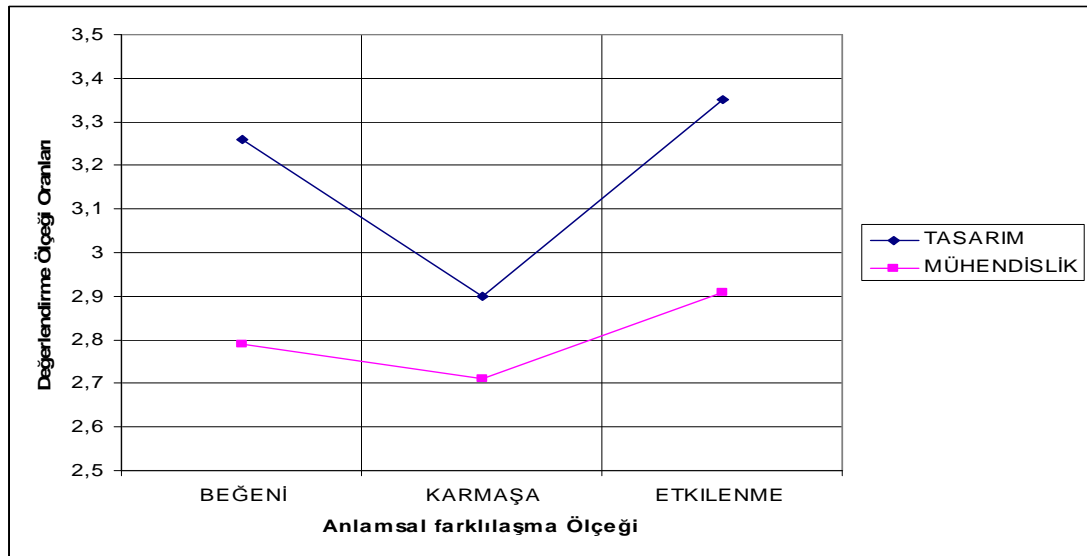
Çizelge 3.35. 'Beğeni', 'Karmaşa' ve 'Etkilenme' etmenlerinin ortalama ve standart sapma değerleri

Bağımlı Değişkenler	Bölüm				Cinsiyet			
	Tasarım		Mühendis		Erkek		Bayan	
BEĞENİ	3.26	1.10	2.79	1.30	2.84	1.25	3.16	1.21
KARMAŞA	2.90	1.18	2.71	1.28	2.75	1.23	2.83	1.26
ETKİLENME	3.35	1.36	2.91	1.49	2.93	1.44	3.29	1.44

Not: S = Standart Sapma; \bar{x} = Değişken Ortalaması
a: 1-5 arasında sıralanmış değişken ortalamaları; küçük sayılar daha olumlu cevaplardır.

Anlamsal farklılaşma ölçeğini oluşturan sıfat çiftlerinin 'Beğeni', 'Karmaşa', 'Etkilenme' etmenleri başlığına göre ortalama değerler grafiksel olarak da Şekil 3.12'de verilmiştir. Buna göre, 'Beğeni', 'Karmaşa' ve 'Etkilenme'

etmenlerinde toplanan sıfat çiftlerinin ortalama değerleri, anket katılımcılarının' eğitim gördükleri bölüme göre farklılıklar göstermektedir. Anket katılımcılarından, tasarım bölümlerinde (mimarlık ve şehir bölge planlama) eğitim gören öğrenciler kendilerine sunulan 8 site içerisindeki 24 adet konut fotoğrafını, mühendislik bölümü (Makine Mühendisliği, İnşaat Mühendisliği, Bilgisayar Mühendisliği, Elektrik Mühendisliği) öğrencilerine göre daha olumsuz algılamışlardır. 'Mühendislik' bölümü öğrencileri, konut fotoğraflarındaki cephesel özellikleri, 'Tasarım' bölümü öğrencilerine göre daha çok beğenip etkilenme düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, mühendislik bölümünde okuyan öğrenciler konutların karmaşa düzeylerini daha olumlu algılamışlardır.

Şekil 3.12. Mekânsal kalite değerlendirmelerinde bölüm farklılıklarının etkisi

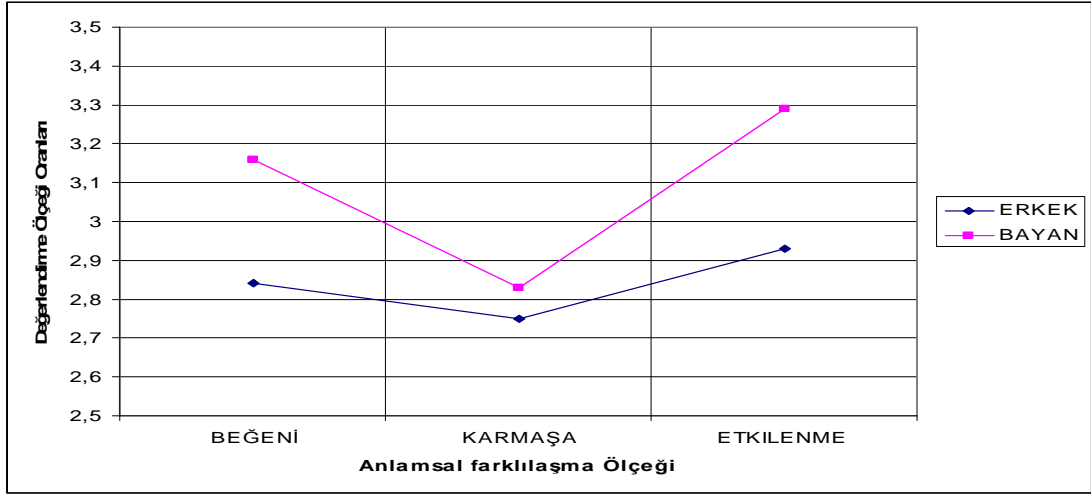
Sitelerin değerlendirilmesi kapsamında, üç başlıkta (Beğeni, Karmaşa, Etkilenme) toplanan, anlamsal farklılaşma ölçeğini oluşturan sıfat çiftlerinin arasındaki farklılıkların, deneklerin eğitim gördükleri bölümlere göre anlamlı olup olmadığı, tekli varyans analizi (ANOVA) ile test edilmiştir (Çizelge 3.36). Buna göre, çalışmada sitelerin algısal kalitesini değerlendirmede kullanılan anlamsal farklılaşma ölçeğini oluşturan unsurların tümü, deneklerin eğitim

gördükleri bölümlere göre $P < 0.001$ düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlıdır (Bkz. Çizelge 3.36).

Çizelge 3.36. Beğeni karmaşa ve etkilenme üst başlıklarının eğitim görülen bölüme göre ANOVA testi sonuçları

BAĞIMLI DEĞİŞKENLER		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önemlilik Derecesi
BEĞENİ	Gruplar arası	129,745	1	129,745	85,756	$P < 0.001$
	Grup içinde	3628,051	2398	1,513		
	Toplam	3757,796	2399			
KARMAŞA	Gruplar arası	22,511	1	22,511	14,568	$P < 0.001$
	Grup içinde	3705,487	2398	1,545		
	Toplam	3727,998	2399			
ETKİLENME	Gruplar arası	110,795	1	110,795	53,659	$P < 0.001$
	Grup içinde	4951,403	2398	2,065		
	Toplam	5062,198	2399			
Not: α : 0.001 düzeyinde önemlidir.						

Alan çalışması sırasında yapılan anket çalışması kapsamında elde edilen verilere göre, 'Beğeni', 'Karmaşa' ve 'Etkilenme' üst başlıklarında toplanan sıfat çiftlerinin ortalama değerleri, anket katılımcılarının cinsiyetlerine göre farklılıklar göstermiştir. Anket katılımcılarından, 'Bayan' öğrenciler kendilerine sunulan 8 site içerisindeki 24 adet konut fotoğrafını, 'Erkek' öğrencilere göre daha olumsuz algılamışlardır. 'Erkek öğrenciler', konut fotoğraflarındaki cephesel özellikleri, 'Bayan' öğrencilere göre daha çok beğenip, etkilenme düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca 'Erkek' öğrenciler konutların karmaşa düzeylerini daha olumlu algılamışlardır (Bkz. Şekil 3.13.).

Şekil 3.13. Mekânsal kalite değerlendirmelerinde cinsiyet farklılıklarının etkisi

Sitelerin değerlendirilmesi kapsamında, üç başlıkta (Beğeni, Karmaşa, Etkilenme) toplanan anlamsal farklılaşma ölçeğini oluşturan sıfat çiftlerinin arasındaki farklılıkların, deneklerin cinsiyetlerine göre anlamlı olup olmadığı, tekli varyans analizi (ANOVA) ile test edilmiştir (Çizelge 3.37). Buna göre, sitelerin algısal kalitesini değerlendirmede kullanılan anlamsal farklılaşma ölçeğini oluşturan unsurların tümü, deneklerin cinsiyetlerine göre $P < 0.001$ düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlıdır (Bkz. Çizelge 3.37).

Çizelge 3.37. Beğeni, Karmaşa ve Etkilenme üst başlıklarının katılımcıların cinsiyetlerine göre ANOVA testi sonuçları

BAĞIMLI DEĞİŞKENLER		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F Değeri	Önemlilik Derecesi
BEĞENİ	Gruplar arası	62,104	1	62,104	40,297	$P < 0.001$
	Grup içinde	3695,692	2398	1,541		
	Toplam	3757,796	2399			
KARMAŞA	Gruplar arası	3,394	1	3,394	2,185	$P < 0.001$
	Grup içinde	3724,604	2398	1,553		
	Toplam	3727,998	2399			
ETKİLENME	Gruplar arası	77,747	1	77,747	37,404	$P < 0.001$
	Grup içinde	4984,451	2398	2,079		
	Toplam	5062,198	2399			

Not: α : 0.001 düzeyinde önemlidir.

Değişik katılımcı gruplarının, konutların cephe özelliklerini algılamaları arasındaki farklılıklar çoklu varyans analiziyle (MANOVA) test edilmiştir. 8 adet site içerisinden çekilen konut fotoğraflarının, cephe özelliklerinin, katılımcıların bölüm ve cinsiyet düzeylerindeki farklılıkların etkisi hakkındaki varyans analizi sonuçları Çizelge 3.38'de verilmiştir. Çoklu varyans analizi sonuçlarına göre; ana etkiler (Site-8 ve Bölüm) $P < 0.01$ düzeyinde önemli bulunmuştur. Bunun yanında konutların cephe özelliklerinin algılanması üzerine ana etkilerden bir diğeri olan 'cinsiyet' ikili etkileşimler (Site-8*Bölüm, Site-8*Cinsiyet ve Bölüm*Cinsiyet) ile üçlü etkileşim (Site-8*Bölüm*Cinsiyet) $P < 0.05$ düzeyinde istatistiksel açıdan önemli bulunmamıştır (Bkz. Çizelge 3.38.).

Çizelge 3.38. Çoklu varyans analizi sonuçları (MANOVA)

Bağımlı Değişkenler		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ort.	F Değeri	Önemlilik Derecesi	Sonuç
Site-8	BEGENI	333,777	7	47,682	35,612	,000	$P < 0.001$
	KARMASA	112,853	7	16,122	10,759	,000	$P < 0.001$
	ETKILENME	375,419	7	53,631	28,680	,000	$P < 0.001$
Bölüm	BEGENI	81,524	1	81,524	60,888	,000	$P < 0.001$
	KARMASA	18,797	1	18,797	12,545	,000	$P < 0.001$
	ETKILENME	58,966	1	58,966	31,533	,000	$P < 0.001$
Cinsiyet	BEGENI	13,498	1	13,498	10,082	,002	$P < 0.005$
	KARMASA	2,474E-02	1	2,474E-02	,017	,898	ns
	ETKILENME	26,134	1	26,134	13,976	,000	$P < 0.001$
Site-8*Bölüm	BEGENI	21,114	7	3,016	2,253	,028	ns
	KARMASA	6,571	7	,939	,626	,734	ns
	ETKILENME	38,594	7	5,513	2,948	,004	ns
Site-8*Cinsiyet	BEGENI	7,839	7	1,120	,836	,557	ns
	KARMASA	8,423	7	1,203	,803	,585	ns
	ETKILENME	5,981	7	,854	,457	,866	ns
Bölüm*Cinsiyet	BEGENI	6,552E-03	1	6,552E-03	,005	,944	ns
	KARMASA	1,189	1	1,189	,793	,373	ns
	ETKILENME	,143	1	,143	,076	,782	ns
Site-8*Bölüm* Cinsiyet	BEGENI	7,731	7	1,104	,825	,566	ns
	KARMASA	4,183	7	,598	,399	,903	ns
	ETKILENME	12,369	7	1,767	,945	,470	ns

Not: α : 0.001 düzeyinde önemlidir. / ns: önemsiz

3.8. Bölüm Değerlendirmesi

Çalışmanın başında varsayılan bazı hipotezler yapılan deneysel çalışma ile test edilmiştir. Buna göre ilk olarak denekler çalışmanın 'ısınma aşaması' olarak nitelenen her bir konut cephesi fotoğrafına ısınma amaçlı olarak bakarak sıfat çiftlemeleri ile değerlendirmişlerdir.

8 adet müstakil konut cephesinin en değişmemiş (orijinal, ilk) halleri ile, en değişmiş (farklılaşıp tanınamayan) halleri, anlamsal farklılaşma ölçeğini oluşturan sıfat çiftleri yardımıyla karşılaştırılmıştır (Çizelge 3.37) Anket katılımcılarının değerlendirmeleriyle ulaşılan sonuçlarda, 'Beğeni' üst başlığı, konutların zaman içerisinde müdahale görerek değişim göstermesiyle doğrudan ilişkilidir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu, bütün konut fotoğrafları içerisinde orta derecede değişim göstermiş olan, ikinci konutu 'güzel', 'sıcak' ve 'nitelikli' olarak pozitif algıladıklarını ifade etmişlerdir. Başka bir ifadeyle; katılımcılar, sitelerdeki üç fotoğraftan, orta derecede değişim göstermiş olan ikinci konutları, 'Beğeni' üst başlığı altında sıralanmış tüm sıfat çiftlerine göre olumlu bularak tercihlerinin ilk sırasına koymuşlardır. (Ör: Uyum sitesi, Irmakkent Sitesi, Erdemkent Sitesi, Soyaltınlar Sitesi) Buna göre söz konusu site örneklerinin büyük bir çoğunluğunda Wohlwill'in bahsetmiş olduğu ters "U" ilişkisinden söz etmek mümkündür. Beğeni çoğu örnekler için orta derecede örnekler için söz konusudur, düşük ve çok karmaşık durumlarda mutsuzluk ortaya çıkmıştır.

En az değişikliğe uğramış olan konutlar 'Beğeni' üst başlığındaki sıfat çiftlerine göre negatif algılanmışlardır. 'Beğeni' üst başlığı altında sıralanmış olan 'güzel / çirkin', 'sıcak / soğuk' ve 'nitelikli / niteliksiz' sıfat çiftleri en az değişmiş olan konut özelinde baskın oranlarda olumsuz değerlendirilmiştir. Başka bir ifadeyle katılımcılar, en az değişim göstermiş olan konutları, orta ve en çok değişim göstermiş diğer konutlara göre daha çok 'çirkin', daha çok 'soğuk' ve daha çok niteliksiz olarak değerlendirdiklerini ifade etmişlerdir (Barış Sitesi, Erdemkent Sitesi, Aydınlar Sitesi, Atakent Sitesi, Soyaltınlar Sitesi). En çok etkilenilen konut cephesinin, orta derecede karmaşık olan konut cephesi olduğu söylenebilir. Etkilenme minimum karmaşanın olduğu cephelerde düşmüştür.

Sonuçlara baktığımızda genel olarak en az ve orta derecede değişikliğe sahip olan örnekler, '*mütevazı*' ve '*sade*' bulunurken; en fazla değişikliğe sahip olanlar, '*karmaşık*' ve '*gösterişli*' şeklinde yorumlanmıştır.

Yapılan uygulama, kullanılan malzeme ve elemanların niteliğine bağılı olarak, her site için sıfat çiftlerine verilen yanıtlar farklılıklar göstermiştir. Örneğin, Uyum Sitesi'nde en değişmiş örnek olarak deneklere gösterilen 24 no'lu konut cephesi, cam tuğla ile kapatılmış balkonu, cam ile kapatılmış giriş önü boşluğu ile nefes alamayan balkonsuz, boşluksuz bir konut izlenimindedir ve sonuç olarak pek çok seçenekte negatif algılanmış, etkileyici bir konut cephesi olarak nitelenmemiştir.

Genel olarak bakıldığında yarı açık kişisel kullanımlar (balkon, çatı terası, veranda v.b.) denekler tarafından beğenilmiş ve bu durum sıfat değerlendirmelerine pozitif bir değer olarak yansımıştır. (örn. Irmakkent Sitesi'deki, Konut 14, Erdemkent Sitesi'deki, Konut-4, Soyaltınlar Sitesi'deki, Konut -20 ve Konut -17) Birincil öncelikli en beğenilen ve en sıcak bulunan Erdemkent Sitesi'ne ait Konut-4 cephesi giriş önü verandası ile bunun en belirgin örneği olarak gösterilebilir.

Tekrar sıfat çiftlerine odaklandığımızda; bir sitenin üç örneği için verilen yanıtlarda sıfat çiftleri bağlamında benzerlikler olduğu görülmüştür. Bu durum, müdahalelerin genel kurguyu bozmadığı şeklinde yorumlanabilir. Böylece bir siteye ait her üç örnek cephede benzer derecelerde, bazı sıfat çiftleri için beğenilmiş ya da negatif eleştirilmiştir. (Ör.: Irmakkent Sitesi, Aydınlar Sitesi, Atakent Sitesi, Soyaltınlar Sitesi, Planlamacılar Sitesi)

Yapılan analizlerde görüldüğü üzere genel kurguyu bozmadan yapılan müdahaleler, genel olarak cephe elemanlarının değil de malzemedeki yapılan ufak revizyonlar niteliğinde kaldığında bir siteye ait üç cephe görüntüsünün gruplanabilme şansı da artmaktadır (ör: Atakent Sitesi, Aydınlar Sitesi). Gruplayabilme şansı, revizyonlar eleman ölçeğinde yapıldığında (balkonun yok edilmesi, çatının değiştirilmesi, kat çıkılması v.b) oldukça azalmaktadır (ör: Planlamacılar Sitesi).

Buna karşın en az ve en fazla değişmiş üç cephe örneği arasında uçurumların olduğu durumlarda, verilen yanıtlarda bir karmaşanın varlığı söz konusudur. Bu duruma Barış Sitesi iyi bir örnektir. Kullanıcısı tarafından etkileyici bulunan, “eklektik” bir yorumla revize edilen ‘Konut No:11’ denekler tarafından, aynı zamanda gösterişli ve karmaşık bulunmuştur. İlginç olan bu konut cephesinin az değişikliğe uğramış konut 2 örneğine benzer şekilde ‘güzel’ ‘sıcak’ ve ‘nitelikli’ bulunmasıdır.

Benzer karmaşa en beğenilen ilk iki ve hiç beğenilmeyen konut cephelerinde de yaşanmıştır. Konut 11, % 11’lik bir değerle üçüncü sırada en beğenilen birincil öncelikli konut cephesidir. İkinci öncelikler sıralamasında da % 10’luk bir düzeyle tekrar aynı konut cephesi, sıralamada 3. olmuştur. Buna karşın aynı konut cephesi birinci öncelikli beğenilmeyen ikinci konut cephesidir.(% 22)

Barış sitesinin genel olarak beğenilmeyen siteler arasında yer aldığı söylenebilir. Fakat bu sitenin en değişmiş örneği olan konut 11, % 19 ile statü simgesi olarak oturulmak istenen bir konut cephesi olarak gösterilmiştir.

Genel olarak, farklı bölümlerde (tasarım ve mühendislik), öğrenim gören denekler arasında ‘beğeni’, ‘sıcaklık’, ‘soğukluk’ ve ‘statü’ başlıklarına verilen yanıtlarda, çok güçlü olmasa da farklılıklar vardır. Benzer durum farklı cinsiyetteki (erkek – bayan) anket katılımcıları için de söz konusudur.

SITE İSMİ:	KONUT NO:	BEGENİ						KARMAŞA					ETKİLENME		
		GÜZEL	ÇIRKIN	SICAKI	SOĞUK	NİTELİK Lİ	NİTELİK SİZ	MÜTEV AZI	GÖSTE RİŞLİ	SADE	KARMA ŞIK	ETKİLE YİÇİ	ETKİLE YİÇİ DEĞİL		
UYUM SİTESİ	1. KONUT							0							
	2. KONUT	•		•		✓								•	
	3. KONUT		✓		✓					✓	✓				✓
BARİŞ SİTESİ	1. KONUT		0		0										0
	2. KONUT			•				•					•		
	3. KONUT	✓			✓					✓	✓				
IRMAKENT SİTESİ	1. KONUT				0										0
	2. KONUT			•									•		
	3. KONUT		✓							✓	✓				
ERDEMKENT SİTESİ	1. KONUT		0		0										0
	2. KONUT			•										•	
	3. KONUT									✓	✓				
AYDINLAR SİTESİ	1. KONUT		0		0										0
	2. KONUT	•		•									•		
	3. KONUT									✓	✓				
ATAKENT SİTESİ	1. KONUT		0		0										0
	2. KONUT	•												•	
	3. KONUT			✓							✓				
SOYALINLAR SİTESİ	1. KONUT		0		0										0
	2. KONUT	•		•									•		
	3. KONUT									✓	✓				
PLANLAMACILAR SİTESİ	1. KONUT		0		0										0
	2. KONUT	•		•									•		
	3. KONUT		✓			✓				✓	✓				✓
TOPLAM:	1. KONUT	0	6	0	7	0	7	2	0	2	2	1	6		
	2. KONUT	6	0	6	0	5	0	5	1	5	0	5	0		
	3. KONUT	2	3	2	1	3	1	1	7	1	6	2	2		

Not: 'Az', 'Orta', ve 'Çok' karmaşa düzeylerindeki üç konuta ait değerlendirilmede, her karmaşa seviyesi için bir simge kullanılmıştır.

Çizelge 3.39. Anket kapsamındaki sitelere ait üç resmin anlamsal farklılaşma ölçeğindeki sıfat değerleri

4. SONUÇ & TARTIŞMA

20. yüzyıl konutun işlevselliğine yönelik belirgin bir değişimi getirmiştir. Mimarlığın en yoğun ürün verdiği tasarım alanı olan 'konut', aynı zamanda gündelik yaşamın, mimarlıkla veya mimarlık kültürüyle de buluşma noktasıdır. Tüketim toplumunun yoğun baskısıyla beraber hayatımızın her alanına giren popüler kültür kavramı, mimarlık alanında da kendini dayatmaya başlamıştır. Popüler kültürün, toplumun neredeyse her alanındaki yansıması, kendini fark ettirme, farklı olma, dikkat çekme şeklinde olmuştur.

Konut alanlarının şehir planlamasındaki yeri, hitap ettiği sosyo-ekonomik grup, yapının kullanım sonrasındaki değişiminde etkili olmaktadır. Üst sosyo-ekonomik sınıfa hitap eden konut alanları, orta sosyo-ekonomik sınıftaki konut alanlarına oranla daha hızlı değişim gösterirler. Konut kullanımındaki bazı estetik kaygılar, farklı görünme isteği, statü ve fonksiyon eksikliği gibi sebepler, konuta olan müdahaleyi hızlandırarak 'diğerlerine göre farklı' yı oluştururlar.

Farklı olma kaygısı, mimarlıkta cepheyi, iç-dış ayrımını yapan dış yüzeyleri, kabuğu ve genel olarak formu öne çıkarmakla kendini göstermiştir. Bu noktada mimari daha önce olmayanı, farklıyı ortaya çıkarma adına birtakım arayışlar içine girmiştir. Kendini ifade etme biçimi, konut cephelerinde etkili olmaya başlamış, kişinin toplum içerisindeki varlığını ve sosyal statüsünü gösterme kaygısı konut seçimlerinde etkisini göstermiştir. Aradığı özellikleri yaşadığı konutta bulamayan kullanıcı, kendi müdahaleleriyle 'etkileyici', 'güzel' ve 'farklı' olanı bulmayı denemiştir.

Konut tasarımını, kullanıcının birtakım gereksinimlerine cevap bulma eylemi olarak nitelendirirsek; yapılan tüm konut tasarımı çalışmalarında, '*kullanıcı ihtiyaçlarının belirlenmesi*' ve '*kullanım sorunlarının neler olduğu*' gibi soruların ne kadar önem arz ettiğini anlayabiliriz. Kullanıcı tarafından yapılan müdahalelere engel olabilme, ancak onların yaşam gereksinimlerinin ve

konut kullanım sıkıntılarının neler olduğunun bilinmesi sonucu yapılacak doğru tasarımlarla mümkündür.

Günümüz müstakil konut çevrelerindeki, ilk kimlik, tasarımcı yani mimar tarafından belirlenir. Çevresel bazı kararlarda söz sahibi olan mimar, kendi kimliği çerçevesinde tasarımlarını şekillendirirken, kullanıcının taleplerini ve kültürel değerlerini yadsıyamaz. Günlük yaşamdan kopuk, kullanıcı gereksinimlerinden uzak tasarımlar, daha üretim aşamasında 'kimliksiz çevre' yi oluştururken, daha sonraki konut kullanıcıları tarafından yapılan müdahaleler de bu 'kimliksizlik' noktasını, ikinci elden besler.

İnsanoğlu ürettiği her nesneye ister geleneksel, ister teknolojik olsun, kültürel bir anlam yüklemek istemektedir. Modern toplu konutta da görülmesi istenen bu toplumsal değerler olmuştur. Oysa Modernizm, kültürel sürekliliği reddederek, toplu konut uygulamalarında toplum ve bireyin kimliğini yadsımıştır. Bireyin kendi kimliğini yansıtabileceği tek nesne olan 'kendi evi' ise bu modernizmin genelliği içerisinde kaybolmuştur. Bu durum bazen kullanıcısının isyanı ile sonuçlanabilmektedir. 'Büyük turuncu leke' adlı çocuk kitabı [Pinkwater, 1977] bu isyanın güzel bir örneğidir. Bu kitap tüm evlerin birbirine benzediği bir caddede mutlu bir hayat süren Mr. Plumbean'ın hikâyesini anlatmaktadır. Bir gün Mr. Plumbean'ın evinin üzerinden uçan bir martı kazara çatının üzerine parlak turuncu renkte bir boya kutusu düşürür ve çatının üzerinde büyük bir leke bırakır. Bir kaç gün sonra Mr. Plumbean evini gerçek ve hayal ürünlerinden oluşan renkli figürlerle boyar: küçük turuncu lekeler, şeritler, filler, aslanlar, şirin kızlar ve buharlı vagonlar. Bir sonraki gün Mr. Plumbean çatısına büyük bir çalar saat koyar, bahçesini palmiye ağaçları ile yeniden düzenler ve bir hamak asar. Komşular onun gösteriminden oldukça etkilenerek kavuğundan çıkararak kendini aştığını söylerler. Kendisi 'Benim evim benim ve ben oyum. Benim evim olmak istediğim yer ve evim hayallerimdeki gibi.' diyerek komşularına cevap verir [Hummon, 1989: 207].

Bu çocuk hikâyesi kişisel kimlik ve kişinin kendini ifade etmesi konusunda ilginç bir örnektir. Burada verilmeye çalışılan konutun biçimi, tarzı, iç ve dış dekorasyonu ile kullanıcısının kimliğini yansıtması gerekliliğidir [Hummon, 1989]. Son elli yılda sosyal bilimciler ve tasarımcılar da aynı konuya değinmişlerdir; antropoloji [Perin, 1977], çevre psikolojisi [Altman ve Gauvain, 1981], sosyoloji [Csikszentmihalyi ve Rocberg-Halton, 1981] ve tasarım profesyonelleri [Alexander, 1977; Rapaport, 1982; Hayden, 1984].

Tezin başında literatür araştırması kısmında da belirtildiği üzere konut dış cephesinde uygulanmış malzeme kullanımı ve biçim müdahaleleri ile birlikte sosyal sembolizm kavramının ortaya konması farklı çalışmalarla gösterilmiştir. Kullanıcısının bir dereceye kadar kimliğini yansıtan bu durum, bu tez çalışmasında farklı bir şekilde ele alınmış, izleyenin gözüyle okutulmaya çalışılmıştır. Tez içerisinde de belirtildiği üzere popüler stil örneği niteliğinde ortaya konulan kooperatif konutlarının tekdüze görüntüleri kullanıcı tarafından yorumlanmış, değiştirilmiş ve bazı durumlarda ilk halinden oldukça uzaklaştırılmıştır. Çalışma bu değişiklikler beraberinde artan karmaşık görünümün mimar ve mimar olmayanlar tarafından nasıl yorumlandığını, ne kadar beğenildiğini ve ne kadar tanınabildiğini görmeyi amaç edinmiştir. Teorik araştırma kısmında gösterildiği üzere mimar ve mimar olmayanların yapılanmış çevreyi farklı yorumladıkları gerçeğinden hareket ederek, Berlyne'in (1971) ters "U" ilişkisi teorisi bağlamında çok karmaşık olanın değil, orta derecede değişikliğe uğratılmış olanın beğenileceği gösterilmiştir. Buna karşın aşırı karmaşıklık ve benzersiz olma halinin de ilgiyi dürtüklediği gerçeği Barış Sitesi No.11 örneği ile gösterilmiştir.

Mimarların kamunun beğeni değerlerini, yapılanmış çevreye yönelik anlamlarını paylaşmadıkları literatür araştırma kısmında aktarılmıştır. Kamuyu temsilen seçilmiş mimar olmayan grup çok belirgin olmamakla birlikte bu farklılığı bir kez daha bu tez çalışması ile bize göstermiştir.

Vitruvius'a göre (1960) mimarın amacı sağlamlık (firmness), kullanışlılık (commodity) ve güzellik (delight) kriterlerini yerine getiren yapılar tasarlamak olmalıdır. Vitruvius'a göre güzellik görüntünün onu izleyeni mutlu ettiği ve iyi bir tat verdiği durumdur ve görüntünün elemanları, simetrinin doğru prensiplerinde kullanıldığında uygun oranlarda olacaklardır. Güzellik, sadece mimarlar tarafından değil, toplumdaki bireyler tarafından da değerlendirilir. Şayet mimarlar halkın neden hoşlandıklarını anlayabilirlerse, onların beğerileri doğrultusunda tasarım yapma Şansı kazanabilirler.

Yapılan çalışmadan elde edilen sonuçlardan bir diğer: ilgi, belirsizlik ve karmaşıklıktan kaynaklı uyarım ile yükselir ve tercih uyarımla ters "U" biçimli ilişki içindedir. İlgi, uyarımla bir noktaya kadar yükselir ve sonra uyarımın en yüksek olduğu noktaya düşer. Uyarımın düşük olduğu durumda, kişiler azalan strüktür ve artan karmaşa yoluyla artan belirsizliğe, uyarımın yüksek olduğu durumda ise kişiler artan strüktür ve azalan karmaşa yoluyla artan belirsizliğe ilgi duyuyor olmalıdır. Bu durum Wohlwill 'in daha önce yaptığı çalışmayla da benzerlikler taşımaktadır [Wohlwill, 1976].

Konut yerleşimlerinin Şema niteliği taşımadan bireyin fiziksel ihtiyaçlarını karşılayıp, sosyal etkileşime yer vermesi gereklidir. Bu gibi çözümlerde toplumda kültürel süreklilik noktasında, daha yaşanılır çevreler oluşturulabilir.

Örneklerle de gösterilmeye çalışıldığı üzere, küçük firmalar eliyle inşa edilen toplu konut çözümlerinde, bireyler kimliklerini nesnelere yükledikleri biçimlerle bir Şekilde ifade etmeye çalışmaktadır. Günümüz farklı malzeme-teknoloji imkanlarından faydalanıp, kullanıcının barındığı konutta, sunulan rneği yorumlayarak kendi kimliğini ifade etmesi mümkündür. Fakat bu söylemlerin ifadesinde kullanıcı yorumlarının bir tasarımcı birlikteliğinde kontrolü mümkün kılınmalı, ekonomik gücün yorumlara sınırsız ve uyumsuz etkileri kontrol edilmeye çalışılmalıdır. Böylece kendi çevresiyle uyumlu ve kente aykırı olmayan, kentin kimliğine kendi kimliğinden bir Őeyler katan ve kent kimliğine de hizmet eden kısaca; kent-konut etkileşimi ile kimliğini bulan örnekler

ortaya çıkacaktır. Çevresel ilişkileri ve leği gözetme, kentsel ve tarihsel değerlere referans verme, malzemenin gerçekliğini koruma noktasında zamana direnen konutların üretimi, sürdürülebilir yaşam çevresi adına oldukça önemlidir.

KAYNAKLAR

Akar, N., Başkaya A., "Toplu Konut Örneğinde Kullanıcı Memnuniyeti Bağlamında Mimari Kimlik Arayışı : Ankara Çayyolu Atakent Sitesi", Apak, S., Ülken G., (ed.), **Konut Değerlendirme Sempozyumu**, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 229-242 (2004).

Aksoy Ö., "Biçimlendirme", **KTÜ yayınları**, Trabzon, 79 (1977).

Aksoy, E., "Mimarlıkta Tasarım İletim ve Denetim", KTÜ Yayınları, **Gün Matbaası**, Trabzon, 98 (1975).

Alexander, C. A pattern language, **Oxford Univ. Press**, New York (1977).

Altman, I. ve Gauvain, M. A Cross-cultural and dialectic analysis of homes, in Liben, L.- Patterson, A. ve Newcombe, N. (eds.) Spatial representation and behavior across the life span, **Academic Press**, New York, (1981).

Appleyard, D. Home, **Architectural Association Quarterly**, Cilt 2, 4–20 (1979).

Augee, M., "Yer-Olmayanlar, Üst modernliğin Antropolojisine Giriş", Ilgaz, T., (çev.), **Kesit Yayıncılık**, İstanbul, 83-123 (1992).

Bagozzi, R. P., Yi, Y., "On the evaluation of structural equation models", **Journal of the Academy of Marketing Science**, 16: 74–94 (1988).

Balamir, A., "Mimarın Kimlik, Meşrutiyyet, Etik Sorunları ve Mimarlığın Disipliner Buhranı", **Türkiye Mimarlığı Sempozyumu-II**, Mimarlar Odası, Ankara, 17-23 (1996)

Başkaya, A. Ne Devraldık ve Ne Bırakıyoruz? **Bülten**, , TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi No. 27, 40–43 (2004).

Başkaya, A., "Giriş", **Yüzey Sempozyumu**, Gazi Üniversitesi, Ankara, 5-9 (1999)

Başkaya, A., "Toplu Konut Yüksek Lisans Dersi" Yayınlanmamış Ders Notları, **Gazi Üniversitesi Mimarlık Bölümü**, Ankara (2005)

Baumeister, R.F., **"A self-presentational view of social phenomena."** Psych.Bull. 91:3-26 (1982).

Becker, F.D., **Housing Messages** . Stroudsburg, PA : Dowden, Hutchinson & Ross (1977).

Berlyne, D.E., ***Aesthetics and psychology***, Newyork, USA: Meredith (1971).

Berlyne, D.E., "Studies in the new experimental aesthetics", ***Newyork: Wiley***, (1974).

Bilgin, İ. Modernizmin Şehirdeki İzleri, ***Defter***, Sayı.23: 63, 78 (1995).

Bilgin, İ., "Anadolu'da Modernleşme Sürecinde Konut ve Yerleşme", Sey, Y. (ed.), Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, ***Tarih Vakfı Yayınları***, İstanbul, 472-490 (1996)

Bilgin, N., "Sosyal Bilimlerin Kavşağında Kimlik Sorunu", ***Ege Yayıncılık***, İzmir, 32-68, 113-114, 208-244 (1994)

Brown, B. B. ve Werner, C. M. Social cohesiveness, territoriality and holiday decorations: The influence of cul-de-sac. ***Environment and Behavior***, 17, 539–565, (1985).

Brunswik, E. Perception and the Representative Design of Psychological Experiments. ***Berkeley: Univ. of California Press***. (1956)

Buyhoof G. J. et al., Landscape architects interpretations of peoples landscapes preferences. ***Journal of Environments Management***. (1978)

Canter, D., The psychology of place. London: ***The architectural pres*** (1977).

Canter, C., "An intergroup comparison of connotative dimensions in architecture", ***Environment and Behavior***, Vol.1, 37-48, (1969).

Cherulnik, P.D. and Wilderman, S.K. Symbols of status in urban Neighbourhoods: contemporary perceptions of nineteenth-century Boston. ***Environment and Behavior***, Vol. 18 (5): 604–622 (1986).

Cooper, C. "The house as a symbol of self", J. Lang (ed.) ***Architecture and human behavior***, Stroudsburg, PA: Dowden, Hutchinson, & Ross., (1974).

Cooper, C. "The house as a symbol of self." In J. Lang et al. (Eds) ***Designing for human Behavior : Architecture and behavioral Sciences***. Stroudsburg, PA: Dowden, Hutchinson & Ross. (1976)

Crozier, J. B. Verbal and exploratory responses to sound sequences varying in uncertainty level. In D. E. Berlyne, (Ed.), ***Studies in the New Experimental Aesthetics. New York: Halsted***, pp. 27-90. (1974).

Csikszentmihalyi, M. ve Rochberg-Halton, F. **The meaning of things: Domestic symbols and the self**, Cambridge Univ. Press, Cambridge, 1981.
 Daldal, A., "Mimaride Renk Olgusu – Konut Cephelerinde Renk Kullanımı", Yüksek Lisans Tezi, **Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, İzmir, 65-107, 120-153 (2000).

Devlin, K., Nasar, J.L., "Beauty and the beast: Some preliminary comparisons of 'popular' vs. 'high' architecture and public vs architect judgments of same", **Columbus: Ohio State Univ., Working Paper**, Department of City and Regional Planning, (1987).

Devlin, K., & Nasar, J.L.; The beauty and the beast: Some preliminary comparisons of 'high' versus "popular" residential architecture and public versus architect judgments of same. **Journal of environmental psychology, 9**, 333–334 (1989).

Duncan, J.Jr., "Landscape taste as a symbol of group identity: a Westchester County village", **Geographical Review**, Vol. 63, 334–355, (1973).

Ersoy, Z., "Konut ve Ev Kavramlarının Karşılaştırmalı Analizi", Doktora Tezi, **Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, İzmir, 31-42, 129-142, 149-159 (2002).

Espe,H.Differences in perception of national, socialist and classicist architecture. **Journal of Environmental Psychology** 1,33-42 (1981).

Eyüce, E.Ö., toplu konut:sorunlar ve nedenleri, konut çevrelerinin mekansal gerekliliklerine bireyin tatmini açısından Psikolojik bir yaklaşım", Doktora Tezi, **D.E.Ü fen bilimleri ens.**, İzmir (1991).

Feimer,N.R.,Environmental perception:the effects of media,evaluative content and observer sample. **Journal of Enviromental Psychology**,9,333-344 (1984).

Flaschbart, P. C. and Peterson, G. L. "Dynamics of preference for visual attributes of housing environments, pp. 98–106 in W.F.E. Presier (ed.) Environmental Design Research Association 4, vol. 1 **Stroudsburg, PA: Dowden, Hutchinson and Ross**. (1973).

Foote,K.E.,Color in public spaces:towards a communion-based theory of the urban Built Environment.Chicago,IL,University of Chicago,**Department of Geography Research** 205 (1983).

Fush, R. And L.Ford "**Architecture and geography of the American city**"Geographical Rev.79:324–340 (1986).

Fussell, P. Class. New York: **Ballentine Books**.(1983)

Gans, **H.**, **Popular culture and high culture :An analysis and evaluation of taste**. New York :Basic Boks (1974).

Gans, H., "Towards a human architecture: a sociologist view of the profession", **Journal of Architectural Education**, 2: 26-31, (1978).

Garling, T. "A multi dimensional scaling and semantic diferential technique study of the perception of environmental settings." **Scandinavian J. Of Psicology** 17: 323–332 (1976).

Gaver, W.W.&Mandler, G.Play it again Sam. **Cognition and emotion**,1:259–282 (1987).

Geller, D. M., Cook, J.B., O'connor, M. A., & Low, S.K. Perceptions of urban scenes by small town and urban residents: A multidimensional scaling analysis. In P. Bart, A. Chen, & G. Francescato (eds.), **Knowledge for design: proceedings of the 13 th international conference of the environmental design research association** College Park, MD: EDRA 128–141 (1982).

Gifford, R. Enviromental dispositions and the evaluation of architectural interiors. **Journal of research in personality**, 14, 386–399 (1980).

Gifford, R., Hine,D., Clemm, W., Shaw, K., "Why Architects and Laypersons Judge Building Differently: Cognitive Properties and Physical Bases", **Journal Of Architectural and Planning Research**,19:2 Summer, 42 (2002).

Gifford, R., Hine,D., Clemm, W., Shaw, K., ' Decoding Modern Archhitecture: A Lens Approach for Understanding the Aesthetics Differences of Architects and Laypersons'**Environment and Behaviour** 32: N: 2, March. (2000).

Goffman,E.,The presantation of self in everyday life.New York:**Doubleday Anchor Books**. (1959).

Groat, L.and D. Canter."Does Post-modernism communicate." **Progressive Architecture** 12:84–87 (1979).

Groat, L., "Meaning in Post-Modern architecture: an examination using the multiple sorting task", **Journal of Environmental Psychology**, 2: 3-22 (1982).

Groat, **L.Public opinions of a contextual fit.Architecture**,73,72-74 (1984).

Groat,L., Contextual compatibility in architecture: An issue of personal taste? In J.L.Nasar (ed.), **Environmental aesthetics**: theory, research and applications (pp.228-253) Newyork: Cambridge university (1988).

Groat,L., &Despres.The significanceof architectural theory for enviromental design research.In E.H.Zube & G.T.Moore (Eds.) **Advances in environment, behavior and design**, 3-53 (1990).

Güneymen, Ş., “Kullanıcının Konut Yakın Çevresinde Kimlik Arayışına – Özel Mekan Oluşturmasına- Yönelik Yaklaşımlar”, Yüksek Lisans Tezi, **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara, 2-10, 28-31 (2001).

Gürsel, Y., “Mimarın Kimlik, Meşrutiyet, Etik Sorunları ve Mimarlığın Disipliner Buhranı”, **Türkiye Mimarlığı Sempozyumu-II**, Mimarlar Odası, Ankara, (1996)

Güzer, C.A., “The Limits of Architectural Criticism : Architecture as a Process of Representation, Commodification and Legitimation”, Yüksek Lisans Tezi, **Ortaoğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**, Ankara, 8-45 (1994).

Habraken, N.J., “**Supports : An Alternative to Mass Housing**”, Praeger Public, New York, 10-28 (1972).

Hayden, D. **Redesigning the American dream: The future of housing, work, and family life**. W.W. Norton, New York, (1984).

Hersberger,R.G.,A study of meaning and architecture.In H.Sanoff &S.Cohn (Eds.),EDRA 1:Proceedings of the First Annual Environmental Design Research Association Conference (pp.86-100)**Raleigh:North Carolina State University**. (1969).

Hersberger, R.G., Cass, R., “Predicting user responses to buildings”, in Carson, D.H. (ed.) Man-Environment Interactions, EDRA 5. Milwaukee, WI: **Environmental Design Research Association**, 117-143, (1974).

Herzog,T.R.,Kaplan,S & Kaplan,R.**The prediction of preference for familiar urban places Environment and Behavior**,8,627-645. (1976)

Herzog, T.R, Kaplan, S & Kaplan, R.The prediction of preference for unfamiliar urban places Environment and Behaviour, **Population and environment** 5,43–59 (1982).

Hesselgren, S. Man's perception of the **Man-Made environment**. Stroudsburg, PA: Dowden, Hutchinson and Ross (1975).

Horayangkura, Y. "Semantic dimensional structures: a methodological approach." **Environment and Behavior** 10: 555–583 (1978).

Hummon, D.M., "House, Home and Identity in Contemporary American Culture", Housing, Culture & Design : A comparative perspective, Low, S.M., Chambers, E. (ed.), **University of Pennsylvania Press**, U.S.A., 207-227 (1989).

Ikemi, M. The effects of mystery on preference for residential façades. **Journal of Environmental Psychology**, 25: 167–173 (2005).

Imamoglu, C., "Complexity, liking and familiarity: Architecture and non-architecture Turkish students' assessments of traditional and modern house facades", **Journal of Environmental Psychology**, 20, 5–16, (2000).

İmamoğlu, O. Konutlara ilişkin beğeni ve tercihler (liking and preferences for dwellings), in M. Pultar, (Ed.), **Çevre, Yapı ve Tasarım**. Ankara: Çevre Mimarlık Bilimleri Derneği, 321–345. (1979).

Jenks, C., **The Language of Post-modern architecture**. New York: Rizzoli. (1977).

Kaplan, S. "The dimensions of the visual environment: methodological considerations," in W. J. Mitchell (ed.) Environmental Design: research and practice. **Proceedings of the Environmental design research Association conference**, Los Angeles (1972).

Kaplan, S., & Wendt, R. Rated preference and complexity for natural and urban visual material. **Perception and Psychophysics**, 12, 354-356 (1972),

Kaplan, S., Kaplan, R., "Cognition and environment", **New York: Praeger**, (1982).

Kaplan, R., Kaplan, S., & Brown, T. Environmental preference: A comparison of four domains of predictors. **Environment and Behavior**, 21, 509-530 (1989).

Kaplan, S., & Kaplan, R., **Cognition and environment**. New York: Praeger (1983).

Kim, J.O., Jin, B., "Korean customers' patronage of discount stores: domestic vs multinational discount store shoppers' profiles", *Journal of Consumer Marketing*, 18: 236–255 (2001).

Kortan, E., "Mimarlıkta Estetik Değerler", Yapı Dergisi 211, Hasol D., Özer, B.(ed.), *Yem Yayınları*, İstanbul, 63-70 (1999).

Krampen, M., Öztürk, K., Özek, V. & Saltik, H. 'Eski ve' 'yeni' görünüşlerin öznel izlenimleri ve 'nes-nel' ölçümü (Subjective evaluations and 'objective' measurements of 'old' and 'new' facades). Mimarlık Bülteni, *Karadeniz Teknik Üniversitesi* (1979).

Lang, J. Creating Architectural Theory: The Role of the Behavioural Sciences in Environmental Design, **Van Nostard Reinhold Company, New York**, (1987).

Lang, J. Symbolic aesthetics in architecture. Toward a research agenda. In J.L.Nasar (Ed.) Environmental aesthetics: *Theory, research, and applications* (pp.11–26) New York: Cambridge University Press. (1988).

Langdon. *P.Suburbaties rating house styles*. New York Times (April 22):C12 (1982).

Lansing J.B., *Planned Residential Environments*. Ann Arbor: Univ. Of Michigan. Survey Research Center (1970).

Laumann, E.O & J.H. House., "Living room styles and social attributes :the patterning of material artifacts in a modern community "in H.H.Kassarjian and T.S.Robertson (eds.) *Perspectives in Consumer Behavior*. Glenview (1973) .

Leff, H., Deutsch, P., "Construing the physical environment: differences between environmental professionals and lay persons", in Preiser, W (ed.) *Environmental Design Research*: Vol. 1 Selected Papers EDRA 4. Stoudsburg: Dowden, Hutchinson & Ross, 284-297 (1973).

Lewicki et al. Abstract thought; Categorization, *problem solving and induction*. pp.189-223 (1988).

Lynch, K. E., Riwkin, M., The image of the city, camridge: **MIT press**, "A walk around the block." *Landspace* 8:24–34(1959).

Mandler, J. M., stories, scripts, and scenes : *aspects of schema theory*. **Hillsdale**, NJ: Lawrence Erlbaurn (1984).

Mehrabian, A. & Russell, J.A. A verbal measure of information rate for Studies in environmental psychology. *Environment and Behavior*, 6, 233–252 (1974).

Meiss, P., "Elements of Architecture: from form to place", Frampton, K., Oswald, F., *Van Nostrand Reinhold*, Londra, 102-155 (1991).

Michelson, W. "**Most people dont want what architects want**" *Transaction* 5 (8):37–43 (1968).

Michelson, W. *Man and his urban environment: A sociological approach* (2nd ed.), Addison-Wesley, Don Mills (1976).

Minsky, M., A framework for representing Knowledge. In P.H. Winston, Ed. *the Psychology of Computer Vision*. New York: McGraw Hill, pp. 211-277 (1975).

Morris, C., Foundations of the theory of Signs. Chicago. *University of Chicago Press*. (1938).

Nasar, J. "Visual preferences of elderly public housing residents: residential street scenes." *J. of Environmental Psychology* 1:303–313 (1981).

Nasar, J.L. Adult viewers preferences in residential scenes: A study of the relationship of Environmental attributes to preference. *Environment and Behavior*, 15, 589–614 (1983).

Nasar, J.L. Effects of signscape complexity and coherence on the Perceived visual quality of retail scenes. *Journal of the American Planning Association*, 53, 409–509 (1987).

Nasar, J. L., & Kang, J., symbolic meanings of building style in small suburban offices. In G. Hardie, R. Moore, & H. Sanoff (eds.), *changing paradigms: EDRA 20* (pp. 165–172) Oklahoma City, OK: EDRA. (1988)..

Nasar, J., 'Environmental Aesthetics: Theory Research, and Applications' *Cambridge University Press*, Cambridge, 78-310 (1988).

Nasar, J.L., "Symbolic meanings of house styles", *Environment and Behavior*, Vol. 21, 235-257, (1989).

Nemeroff, C. & Rozin, P., An Unacknowledged belief that "You are what you eat" among College students in United States: An application of the demand-free "impressions" technique. *Journal Of Psychological Anthropology* 17, 50-69 (1989).

Newman, O. Defensible Space: ***Crime Prevention Through Environmental Design***. New York: Macmillan (1972).

Norberg-Schulz, C., 'Intentions in Architecture', ***Cronkhal and Son***. Oslo, 42 (1966).

Onur, Z., Bayraktar, N., Sağlam, H., "Konutta Transformasyon", Yapı Dergisi 211, Hasol D., Özer, B.(ed.), ***Yem Yayınları***, İstanbul, 84-88 (1999).

Oostendorp, A. And D.E.Berlyne "Dimensions in the Perception of architecture: Identification and interpretation of dimensions of similarity." ***Scandinavian J. of Psychology*** 19:73–82.(1978).

Pinkwater, D. ***The big orange splot***, Hasting House, New York, (1977).

Purcell, A.T. Environmental perception and affect: ***Aschema discrepancy model Environment and Behavior***, 18, 3–30 (1986).

Purcell, A.T., Nasar, J.L., "Experiencing other people's houses: a model of similarities and differences in environmental experience", ***Journal of Environmental Psychology***, Vol. 12, 199–211 (1992).

Purcell, A.T. Experiencing American and Australian high and popular-style houses. ***Environment and Behavior***, 27, 771–801 (1995).

Purcell, A.T. & Nasar Subcultural and cross-cultural effects on the experience of affective houses. ***Environment and Behavior***, 30, 348-377 (1995).

Rapoport, A. Human Aspects of Urban Form. Oxford: Pergamon (1977).

Rapoport, A. Identity and Environment: A Cross-cultural Perspective, in Duncan, J. S. (ed.), ***Housing and Identity: Cross-cultural Perspective***, Croom Helm, London, 10 (1981).

Rapoport, A. House form and culture, Englewood Cliffs, ***NJ: Prentice-Hall***, (1959).

Rapoport, A. The Meaning of the Built Environment: A nonverbal communication approach, USA: ***Univ. of Arizona Press***, 194 (1982).

Rapoport, A., "Identity and Environment : a cross-cultural perspective", Housing and Identity, ***Croom Helm Ltd.***, London, Oxford, 7-12, 22-30 (1981).

Rapoport, A., The meaning of the Built environment : nonverbal communication approach . ***Tucson: University of Arizona Press***. (1990).

Royse,D.C."**Social inferences via enviromental cues.**" Doctoral Dissertation, MIT,Cambridge. (1969).

Russell,J.A.L.M.Ward, and G.Pratt "Affective quality attributed to environments:a factor analytic study."**Environment and Behavior** 13,3:259-288 (1981).

Russell, J. A. & Snodgrass, J. Emotion and the environment. In D. Stokols & I. Altman, (Eds), **Handbook of Environmental Psychology**, Vol. 1. New York: John Wiley and Sons, pp. 245^280 (1987).

Sadalla,E.K.,Vershure,B.,&Burroughs,J.Studies in the internal structure of categories.**Cognitive Psychology** 7,573-605(1987).

Sadalla, E. K. – Sheets, V. L. Symbolism in Building Materials: Self-Presentational and Cognitive Components, **Environment and Behavior**, Cilt. 25, No. 2,: 155–180 (Mart, 1993).

Sarısözen,C., “Seçilmiş Örneklerde Toplu Konut Uygulamalarının Değerlendirilmesi”, **TÜBİTAK fotoğraf Klişe Laboratuar ve Ofset Tesisleri**, Ankara (1986).

Schank ,R.C. & Abelson,R.P.,Scripts,Plans,Goals and Understanding.Hillsdale.NJ : **Lawrence Erlbaum**. (1977).

Scott Brown, D."Architects task in a pluralistic society."**Harvard Architectural** Rev.1:41–51

Snodgrass, J., Russell, J. A., & Ward, L. M. Planing, mood and place-liking . **Journal of environmental psychology**, 8, 209–222 (1988).

Stryker, S.Symbolic Interactionism. Menlo Park. CA: Benjamin/Cummings (1980) .

Tavşan, C., Sağsöz, A., ‘Kültür- Biçim- Simge Kavramları Arasındaki Etkileşimlerin Mimari Yüzeyle Yansıması’, Mimari Biçimlendirmede Yüzey Sempozyumu, **Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Yayını**, Ankara, 44 (1999).

Tekeli İ., **Türkiye’de Kentleşme Yazıları**, Tahran Kitabevi, Ankara, 1982.

Thayer,R.L.,Jr.&Atwood,B.G.,Plant complexity,and pleasure in urban and suburban environments.**Environmental Psychology and Nonverbal Behavior** 3,67-76 (1978).

Tuttle, D. P., Suburban fantasies. Unpublished master’s thesis, **Scholl of architecture, university** of Wisconsin, Milwaukee (1983).

Ulrich, R.S. Aesthetic and affective response to natural environment. I. Altman & J.F. Wohlwill (Eds.), *Behavior and the natural environment*. 85–125 (1983).

Ulrich, R.S. *View through a window influences recovery from surgery science*, 224, 420–421. (1984)

Venturi, R. *Complexity and Contradiction in Architecture*. New York: *Museum of Modern Art*. (1966).

Venturi, R., Rauch, D., "Signs of life: symbols in the American city", *Washington, DC: Aperture*, (1977).

Venturi, R., Scott, B.D., Izenour, S., "Learning from Las Vegas", *Cambridge, Mass.: MIT Press*, (1972).

Venturi, R.-Scott Brown, D.-Izenour, S., , *Learning from Las Vegas: The Forgotten Symbolism of Architectural Form*, *The MIT Press*, Cambridge Massachusetts, 33 (1972).

Ward, L.M. & Russell. The psychological environments. *Journal of Experimental Psychology: General*, 110, 121–152 (1981).

Wethman, C. "The social meaning of the physical environment." Doctoral Dissertation, *University of southern California*, Los Angeles (1968).

Whitfield, T.W.A. Predicting preference for everyday objects: An experimental confrontation between two theories of aesthetic behavior. *Journal of environmental psychology*. 3, 221–237 (1983).

Wilson, M.A., & Canter D.V. The development of central concepts during Professional education: An example of a multivariate model of the concept of the architectural style. *Applied Psychology: An international Review*, 39, 431–455 (1990).

Wohlwill, J.F. Amount of stimulus exploration and preference as differential functions of stimulus complexity. *Perception and Psychophysics*, 4, 307–312 (1968).

Wohlwill, J. F., & Kohn, I. The environment as experienced by the migrant: An adaptation-level view. *Representative research in social psychology*, 4, 135–164 (1973).

Wohlwill, J.F. The place of aesthetics in students of the environment. **Paper presented at the Symposium on Experimental Aesthetics and Psychology of the Environment at the Internatinal Congress of Applied Pschology**, Montreal (1974, July).

Wohlwill, J.F., "Environmental aesthetics: the environment as a source of affect", in I. Altman and J. F. Wohlwill (eds.) **Human Behavior and Environment**, Vol. 1, New York: Plenum, (1976).

Wohlwill,J.F.,The visual impact of Development in coastal zone areas.**Coastal Zone Management Journal**,9,225-248 (1982).

Yıldırım, K. ve Başkaya, A., "Evaluation of Main Living Room in Block Housing By Users of Different Revenue Groups", **Journal of The Faculty of Engineering and Architecture of Gazi University**, 21 (2): (2006).

Yıldırım, K. ve Başkaya, A., Problems Related with The Dimensions of Curved Areas in The Main Living Rooms of Apartment Housing, **Journal of Architectural and Planning Research**, 2006.

Yürekli, K. F., "Çevre Görsel Değerlendirmesine İlişkin Bir Yöntem Araştırması", Doktora Tezi, **İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü**, İstanbul (1977).

Zajonc, R. B. Attitudinal effects of mere exposure. **Journal of personalty and social psychology mono graph supplement**, 9, 2, pt. 2. (1968)

Zube,E.H., Pitt D.G., and Taylor J.G. "Landscape Perception: Research, application and theory. " **Landscape Planing** 9:1-33 (1982).

EKLER

EK-1. Kimlik

Kimlik Kavramı:

Sözlükte iki farklı anlama karşılık gelir; birinci anlamı değişen koşul ve durumlara göre bir şeyin değişmez hali ve diğer tanımı ise, diğeri değil, sadece bir şey olma halidir [Rapoport,1959]. Kimliksiz çevreler de kimlik kadar tanımı zor bir kavramdır. Mimarlık tartışmalarında kimliksiz çevre tanımı da kimlik gibi iki farklı anlamda ifade edilebilir. Bunlardan ilki kullanıcısının katılımı olmadan aynı görüntüyü sergileyen, monoton tekrarlarla oluşmuş çevreler, diğeri ise içinde karmaşıklığı barındıran, biri diğerinden farklı ama uyumsuz yapılanmış çevrelerdir. [Başkaya, 2005]

Kimlik kavramı sadece mimarlık alanında siyasi ve sosyolojik alanlarda da birtakım belirsizlikler ve sorunlar içerir. Bu anlamda, kimliğin tam anlamının yapılabilmesi ve net çizgilerle bir zemine oturtulması bir hayli güçtür. Soyut bir kavram olarak nitelendirilen 'kimlik' kavramı üzerinde, literatürde bazı tariflemeler yapılmıştır.

Musseun (1996) kimliği; bireyin kendi kendisini, davranışları, ihtiyaçları, motivasyonları ve ilgileri belirli ölçüde tutarlılık gösteren, kendi kendine sadık, diğerlerinden ayrı ve farklı bir varlık gibi algılanmasını içeren, bilişsel ve duygusal nitelikte bileşik bir zihinsel yapı olarak tanımlar [Bilgin,1994]. Ersoy'un da bahsettiği üzere; kimlik sadece bireysel bir durum değil, aynı zamanda toplumsal bir gerekliliktir [Ersoy,2002]. İnsanın kendi kimliği ile ilgili soruları, oynadığı roller, inanç ve değerlerinin neler olduğu, diğerlerinin ve kendi gözünde kim olduğu, diğer insanların aracılığını gerektiren bir nitelik taşımaktadır [Ersoy,2002]. Toplum içinde yaşayan insan, toplumun genel kural, kabul ve normlarına uymak zorunluluğu ile birlikte, kendini toplumun diğer bireylerinden ayırt edici özellikleri olduğunun bilincindedir. Bilgin'e göre; Bu düalist bilinç kimlik sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Toplum içinde yaşayan birey için farksızlaşma, bir tür kimlik kaybı anlamını taşır;

EK-1.(Devam) Kimlik

Arkaik bir yutulma, içerilme ve dolayısıyla yok edilme endişesine gönderir ve kendi öz bütünselliğini tehdit eder [Bilgin,1994].

Her toplumun geçmişten gelen birtakım gelenekleri vardır. Bu gelenekler ve kültürel donanımlar zaman içinde değişkenlik gösterebilir. Toplumunu oluşturan bireylerin mevcut kültür, gelenek ve anane birikimleri bazı etkilenmeler sebebiyle yerini zamanla başka değerlere bırakabilir. Bu etkilenme toplumsal veya toplumlar arası iletişim ve paylaşım ile daha da değişkenlik kazanır. Kişinin olaylara, kişilere ve mekânlara olan tepkilerinin değişiklik gösterdiği düşünülecek olursa, kimliğin durağan ve değişmez olmadığı, kendini yenilediği sonucu çıkarılabilir. Bireyin sosyal bir çevrede doğması, o çevreyle fiziksel ve sosyal etkileşimi kişinin kimliğini doğrudan etkilemekte ve bu konuda çevreye ve bireyin kendine ipuçları sunmaktadır [Güneymen,2001].

Bir başka ifadeyle; birey kimliği oluşturan birçok etkeni, bulunduğu sosyal çevre içinde hazır olarak alır, kültür ve benzeri ananeler kimliğin alt yapısını oluşturur. Bununla birlikte, çocukluktan başlayarak okul, konut, meslek seçimi, sosyal çevre gibi çoklu tercihlerle karşı karşıya kalmakta olan birey; bu seçimlerde, içinde bulunduğu sosyal çevrenin normlarına ve referans noktalarına uyarak bulunduğu grup içinde belirli bir statü kazanmakla, kendi bireysel seçimlerini özgürce yapabilmek arasında ikilem yaşamaktadır [Bilgin,1994]. Bireyin yaptığı tercihler, içinde bulunduğu toplumda onun sosyal kimliğini oluşturur. Bu sosyal kimlik, birey ile dünya arasında bir vasıta rolü oynar; olayları ölçen ve değerlendiren bir mekanizma gibi işler. Böylece bireyin motivasyonlarının, tutumlarının ve tepkilerinin belirlenmesinde hayati bir işlev görür [Güneymen,2001]. Toplum ve bireylerin kimliğini, coğrafyasında yaşadıkları ana dilleri, olaylara verdikleri tepkileri, kıyafetleri, müzikleri, beğenileri, mimarileri vs ile ifade etmek mümkündür. Bir başka deyişle toplumsal kimliği belirleyen bu etkenler toplumdaki değerler bütününe algılamamıza sebep olur. Kıyafetini, dinlediği müziği, dilini, tepkilerini,

EK-1.(Devam) Kimlik

beğenilerini bildiğimiz bireylerin kimlikleri hakkında da bilgi sahibi olmuş olunuz.

Modern uygarlık ile egzotik toplumların karşılaştırmasını değerlendiren Levi Strauss, hiçbir toplumda tözsel (kök, asıl) bir kimlik olmadığını, her toplumun bu kimliği birtakım parçalara, öğelere böldüğünü ve bunların sentezinin kültürün sorunu olduğunu vurgulamaktadır. Ona göre kimlik, bir vitruel yuvadır, gerçek mevcudiyeti yoktur, kimliğin mevcudiyeti teoriktir [Bilgin, 1995]. Kimlik duygusu, belirli bir etnik grubun, kendi farklılığını inşa etmek üzere kendisi için bir referans kaynağı olacak kollektif bir geçmiş yaratma çabalarıyla ilgilidir [Bilgin,1995].

Kimlik ve Mimarlık:

“...Mardin'leri, Kulaları ya da başka bir uygarlığı ele aldığımız zaman insanlar o kültürü, o kimliği, kimlikli olalım diye yaratmadılar. Böyle bir sorunları yoktu. Yani bazı şeyleri kendi tabu kuralları içinde yaşadılar. Çözmeye çalıştılar ve bunun sonucu bir kimlik çıktı ortaya...[Gürsel, 1996]”

(a)

(b)

Resim 1.1. Mardin / Midyat kent merkezinden geleneksel mimari eserleri

- a) Geleneksel konut cephesi örneği
- b) Geleneksel konut cephesi örneği

EK-1.(Devam) Kimlik

(a)

(b)

Resim 1.2. Mardin / Midyat kent merkezinden geleneksel mimari eserleri

- a) Geleneksel konut örneği
- b) Geleneksel konut örneği

İnsanlık, geçmişten günümüze mimarlıkla beraber yaşaya gelmiştir ve mimarlık, tarihsel süreç içinde, insanlığa hizmet etme misyonunu hiçbir zaman kaybetmemiştir. Mimarlık kendine yüklenen misyon içinde, her zaman bir düzen arayışı ve belirli kriterlerde yaşam koşulları oluşturma çabası içinde olmuştur. Belirli bir düzen içerisinde yaşam koşulları oluşturabilmek, içinde yaşanılan toplumun bazı kurallarıyla olur. Bu kurallar, bireysel veya toplumsal bazı unsurlar bütünü olarak, kimlik ifadesinin içeriğini doldürür. Kimlik ifade biçimlerinden en yaygın olanı hiç şüphesiz mimarlıktır. Mimarlık, mekân yaratma sanatı olarak tanımlanmaktadır. Diğer sanatlardan farklı olarak; toplumsal yaşayış biçimini düzenleme özelliğine sahiptir. İçerdiği belirli anlamlar ve semboller sayesinde mimarlık eski çağlardan beri toplumlarda ideoloji, erk, kimlik gibi kavramların ifade edilmelerinde ve gösterilmelerinde en çok başvurulan yöntem olmuştur. Özellikle son yıllarda mimarlığın sembolik fonksiyonu ile bireysel ve sosyal kimliklerin biçimi arasındaki ilişki; “kimlik olarak mimarlık” söylemini mimarlık alanında en çok tartışılan konulardan biri haline getirmiştir [Balamir,1996]. Birçok araştırmacıya göre mimarlığın asıl amacı; mekânın çağrısını anlamaktır. Bu şekilde dünyayı

EK-1.(Devam) Kimlik

korur ve kendimizi kapsamlı bir bütünün parçası haline getirebiliriz. Burada savunulan şey, çevresel bir belirleyicilikten öte, insanın çevrenin ayrılmaz bir parçası olduğunun ve bunun unutulması durumunda insanın aidiyetsizliğe itileceğidir [Kortan,1999].

İçinde yaşadığımız sosyal çevreye verdiklerimiz kadar o çevreden aldıklarımızda vardır. Bu noktada bireyin sosyal etkileşimde bulunduğu çevreler, bazı uyaranların oluşumuna olumlu veya olumsuz katkıda bulunur. Toplumsal hiyerarşi içinde etkisi altına girdiğimiz her türlü uyaran, çevreye verdiğimiz tepkileri sıradanlaştırabileceği gibi kabul edilemez, içinde yaşanılmaz bazı ortamlar da yaratabilir. Tüm bu sistematik içinde insan fiziksel çevreden aldıklarıyla, davranışlarına bazı adresler bulur.

İnsanın fiziksel çevresiyle iletişim kurması ve anlamlandırması sonrasında, çevrenin ayırt ediciliğiyle, kendi kimliği arasında ilişki kurulmaktadır. Yaşadığı çevre, insanın kendisine olduğu kadar çevresine de verebileceği bir etkileşim sistemi oluşturmaktadır. Bu nedenle yapılı çevre sadece fiziksel değil, bireyin psikolojik ve sosyo-kültürel yapısıyla da etkileşim içindedir. Çevresindeki bilgiyi yorumlayan birey, ona davranışları yoluyla tepki vermekte ve bu tepki, bireyin sosyal ve kültürel yapısı olarak değerlendirilmektedir. Kimlik, bireyin fiziksel çevreden aldığı referans ve ipuçları sayesinde tanımlanır ve geliştirilir. Böylece gerek birey ve gerekse de toplumlar kendilerini çevreyle bütünleşmiş olarak hisseder ve onun bir parçası olarak algırlar. Mimarlığın kimlik duygusunu güçlendiren veya düşürüp zayıflatan yadsınamaz bir rolü vardır [Meiss,1991].

İnsan ve kültür arasındaki etkileşimler var oldukları çevre içinde gerçekleşir. Çevrenin var olan iki ögesi insan ve doğayı bir mekân olarak kabul edersek; bu mekân doğal ve kültürel sistemlerin birleşiminden meydana gelir. Doğal çevre sistemi, arazi formu ve arazi örtüsü ile belirlenir. Kültürel çevre sistemi

EK-1.(Devam) Kimlik

ise insanın doğayı kullanım ilişkilerinden meydana gelen fiziksel etkilerin oluşumudur [Yürekli,1977]. İnsan bir anlamda doğaya şekil verirken, diğer yandan kendine bir çevre yaratmaktadır ki bu çevre içine kültürel çevre de girmektedir.

İnsan içinde bulunduğu çevre ile etkileşimini '*algılama_yorumlama-tanımlama*' süreci ile gerçekleştirerek biçimlendirme etkinliğini oluşturacak ilk adımı atmış olur [Aksoy,1977]. İnsan, çevresindeki bütün nesne ve olgularla karşılaştığında onları yaşayarak kullanır ve arkasındaki gerçekleri araştırır, gördüğü gerçeklerle yaşam deneyimini birleştirir. Böylece doğal kaynakları kullanım faaliyetleri ile çevre biçimlenişini ortaya koyar. Biçimlendirme ile toplumun yaşama ilişkin duygu, düşünce, eğilimleri ve bunun süreç olarak tarih boyunca sürekliliği gözlenebilir. Böylece insanların içinde buldukları belli bir birikimle kültürel çevre kavramı ortaya çıkar.

Toplumların süreç içindeki tüm etkinlikleri sonucu ortaya çıkan ve onun yapısını yansıtan öğelerin (sokak, meydan, kentsel alan vb.) varolduğu bütün, kültürel çevre olarak tanımlanabilir. Çünkü insan fiziksel çevreyi oluştururken bu çevre içinde, günün teknolojik, ekonomik, sosyal durumundan toplum beğenilerini, akımlarını, dinî görüşlerine vb. varıncaya kadar belli bir birikimini ve durumunu da yansıtır. Bir bakıma, kültürel çevrenin bir parçası olarak ortamı hem etkiler hem de ortamdaki etkilenerek sürekli bir etkileşime girer. Bu etkileşim insanın bulunduğu çevreyle ve dolayısıyla kültürel çevreyle ilişkisinin iki yönlü göstergesidir. [Tavşan ve Sağsöz, 1999]

Bireyler toplumsal kurallar içinde hem beraber, hem de tekil yaşamı benimsemiş olabilir. Bilgin'in de (1994) ifade ettiği gibi, psikolojik teorilerde açıkça belirtilmese de insanın dış dünyayla ve diğer insanlarla ilişkilerinde ortaya koyduğu davranışlar, bir uyum (adaptasyon) işlevine bağlanmaktadır

EK-1.(Devam) Kimlik

[Bilgin,1996]. Bireyler gerek davranışlarıyla gerekse de imajlarıyla dış dünya ile aralarındaki mesafeyi azaltmak istemektedirler. Bu eğilim, bireylerin veya toplumların dış dünyaya uymaya çalışmasının bir göstergesi olduğu gibi, yaşama alanını, çevresini kendi isteğine göre şekillendirmeye çalışması ve kendi iradesini dış dünyaya dayatmasıyla da bu çabasını göstermektedir.

Bilgin'e göre; her iki durumda da, yaşam çevresini kendilemek, dünyanın karşısında, dışında veya kenarında değil içinde olmak, ona katılmak, onda kendini hissetmek, tanıdıklık duygusuyla yaşamak isteğinin göstergesi olmaktadır. Hiç şüphesiz; kendine uymayan bir görüntüye sahip olmak, görüntüsü olmamak, hatta sosyal anlamda var olmamak anlamına gelmektedir [Güneymen,2001].

Aynı durum, şehircilik ve mimaride de kendini gösterir. Kendini veya çevresini tekrar eden, hassas mesleki değerleri göz ardı eden davranış ve tutumlar sergileyen birçok yapılanmayı 'kimliksiz' kavramına olan yakınlığıyla tarifleyebiliriz. Muğla evleri ve Safranbolu evleri birbirinden farklı kimliklendirmeler yaparken, aynı karakteristik özelliklere sahip olarak nitelendirilen bu evlerin, hiçbirinin diğerinin aynısı olmaması da önemli bir noktadır. Her birinin kendi kimliği olduğu gibi, kendi içlerinde de bir tutarlılık söz konusudur. Kültürel miras ve gelenekler, toplumsal ihtiyaçlar, kullanıcı kimlikleri, mimari kimliğin oluşturulmasında göz ardı edilmemesi gereken unsurlardır [Balamir,1996].

EK-1.(Devam) Kimlik

(a)

(b)

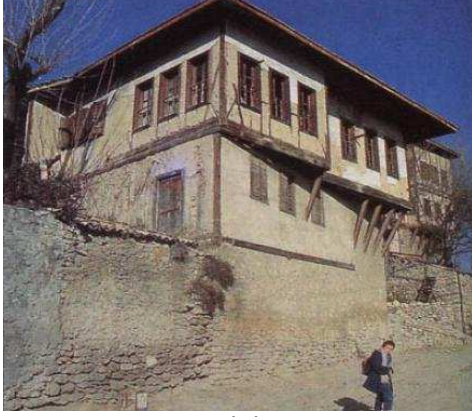
Resim 1.3. Safranbolu kent merkezi [Aysu AKALIN BAŞKAYA arşivinden

a) Kent merkezinden bir kesit

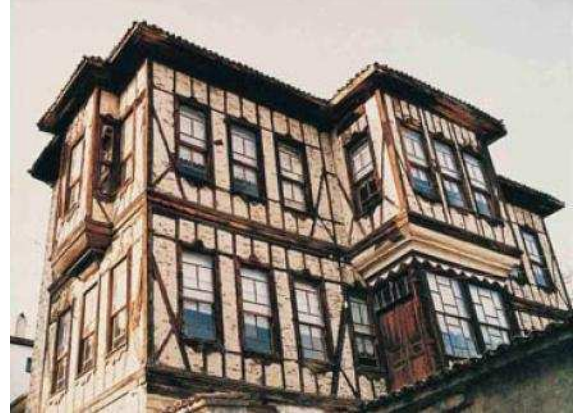
b) Kent merkezinden bir kesit

Geleneksel toplumlarda yüzyıllar içinde oluşmuş kültürel ideolojiler birlikteliğinde şekillenen konut anlayış ve kullanımının, çağımızda yeni bir ideoloji ve yeni teknolojiler beraberinde kullanımı toplu konutta kimlik sorununu gündeme getirmiştir. Toplumlara özgü tekrar eden konut plan tipleri ve malzemelerine rağmen geleneksel konutlarda bu düzenin sıradanlık, tek düzelik olarak nitelendirilmemesinin, genel beğeni düzeyine hitap etmesinin nedenlerinden biri de kuşkusuz birlik içinde çokluktan kaynaklanan yaratıcı zenginliktir. Bir temel kabul çerçevesinde yaşamın getirisi birlikteliğinde, bir takım farklılıklarla tekrarlanan her plan şemasında, bütünü bozmadan kullanıcının katmış olduğu çeşitlilik konut kimliğinin oluşumunu sağlamıştır. [Başkaya, 2005]

EK-1.(Devam) Kimlik

(a)

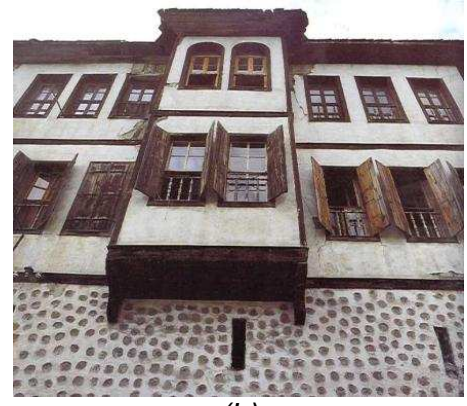

(b)

Resim 1.4. Safranbolu kent merkezinden geleneksel mimari eserleri
 a) Geleneksel konut ve sokak
 b) Geleneksel konut cephesi

(a)

(b)

Resim 1.5. Safranbolu kent merkezinden geleneksel mimari eserleri
 a) Geleneksel konut örneği
 b) Geleneksel konut cephesi

Birbirinden farklı değerlerle şekillenen farklı toplumlara ait kimlik modelleri kavramsal içerik olarak da birbirlerinden ayrılırlar. Modern toplumlarla kıyaslanınca, geleneksel toplumlarda, bireysel kimlik kaygısının çok daha zayıf olduğu gözlemlenmektedir [Rapoport, 1981]. Bu toplumlarda, kolektif, etnik, kabile veya aileye ilişkin kimlik duyguları gelişmekte ve bireyler,

EK-1.(Devam) Kimlik

kendilerini ait oldukları gruba ve bu gruptaki rollerine göre tanımlamaktadırlar. Bu tür toplumlarda, insanlar, etnik grup, din, cinsiyet, aile gibi temel kimlik gruplarını betimlerken hem olumlu nitelermelerde bulunmakta ve hem de grup niteliklerini “kendilerine uygun” saymaktadır; ayrıca grup içinde herhangi bir kişinin kendini diğerlerinden ayırmasına yarayacak “biz-onlar” tarzı bir alt grup oluşturma olgusu zayıflık göstergesi sayılmaktadır. Kolektif ile bireysel olanın Avrupa’da Rönesans sonrası XVI. ve XVII. yüzyıllarda yavaş ilerleyen bir süreç sonunda birbirinden ayrıldığı düşünülürse, bireysel kimlik ve bireysellik sorunu büyük ölçüde modern Batı toplumlarının bir özelliği olarak görünmekte ve geleneksel toplumlarda kimlik sorunu, günümüz toplumlarının aksine, daha ziyade kolektif bir düzeyde yaşanmaktadır [Güzer, 1994].

Geleneksel kültürlerde yaşamın gereklilikleri ile oluşmuş grup kimliği baskındır, kişilere özgü bir kimlik arayışı söz konusu değildir. Buna göre kimlik dışarıdan bakıldığında ‘negatif’ veya ‘pozitif’ olarak algılanabilir [Rapaport,1981]. Günümüz toplu konut yerleşimlerinin büyük çoğunluğu monoton ve aynı tekrarlardan oluşan birtakım uygulamaları içermektedir. Genel içerik itibarıyla şema niteliği taşıyıp, bireyin fiziksel ihtiyaçlarını karşılayamayan, sosyal etkileşime yer vermeyen bu uygulamaların ‘negatif’ bir kimlik taşıdığı söylenebilir. Modern öğretiyi savunan tasarımcılara göre, işlevin ana öge olduğu konut çözümlerinde teknoloji faydaları ile gelenekselden farklı, yaratıcı çözümlere ulaşmak mümkündür. Bu çözümlerde kültürel süreklilik yoktur, çünkü işlev ve teknoloji toplu konutu biçimlendirmektedir. Tasarımcıları tarafından özellikle tipleştirilen, prefabrike modüller ile çoğaltılabilen toplu konut projeleri, modern kuramlara göre oluşan biçimleriyle bireyin ruhsal (manevi) ihtiyaçlarına cevap vermekte yetersiz kalmıştır.

EK-1.(Devam) Kimlik

(a)

Resim 1.6. Özdere Yakamoz Sitesi / İzmir

a) Site Silüeti, [Aysu AKALIN BAŞKAYA arşivinden]

Geleneksel konutta kültürel sürekliliği nesnelere yükledikleri soyut anlamlarla devam ettiren birey için modern toplu konut örnekleri aynı şeyi ifade etmemiştir. Gelenekselde, kültürün ve kullanıcı isteklerinin birlikte yoğrulmuş yapılmış çevrenin şekillendiği göz önüne alınırsa, toplu konutta tasarımcının içgüdü ve keyfi istekleri doğrultusunda ortaya koyduğu, bir toplumun ya da bireylerinin değil, ancak mimarın kendi kimliğini görmek mümkün olacaktır [Başkaya, 2005].

Rapaport'a göre çağdaş Batı kültüründe kişisel kimlik daha ön plandadır ve bu anlamda konut, kişinin kendini sembolize ettiği bir elemandır [Rapaport,1981]. Tasarımcının, işveren isteklerini belli aşamalardan geçirerek şekillendirdiği toplu konut alanları kullanıcıya kendi kimliğini gösterme imkanı sunmaz. Bu kullanımların bazılarında, kullanıcının bireysel değişiklikler içerisinde girerek daha farklı ve kendi kullanımına ait fonksiyonu bulmaya çalıştığı görülür. Toplumda birey kendini diğerlerinden

EK-1.(Devam) Kimlik

farklılaştırmak için belirli objelerle kimliklendirir. Kimlik, insanların sembolik hayvanlar olması gerçeğine dayanır ve kültürün paylaştırılmış sembolleriyle doldurulmuşlardır [Habraken,1972]. Bu semboller sayesinde bireyin ve grupların farklılık duygusu ön plana çıkar ve kendini topluma gösterme, sunma ihtiyacını karşılar. Bir başka ifadeyle; kimliğin her biçimi; etnik, dinsel, bireysel ve her ne şekilde olursa olsun, farklı olanlarla veya farklı kimliğe sahip olanlarla bir kontrast oluşturmaya dayanır. Bu farklılıklar ayırt edilmeyi sağladığı gibi, etkileşim ve iletişimin belirli formlarına yöneltirler. Sosyal mekânda bunun oluşması anlamların kullanımı ile olmaktadır [Bilgin,1996]. Çağdaş konut kullanıcıları konutlarını, tasarımcı tarafından göz ardı edilmiş veya zaman içerisinde farklılaşan ihtiyaçları doğrultusunda revize ederler. Bu revizyonları yaparken aynı zamanda yaşadıkları mekânı kişiselleştirme adına ona kendi kimliklerini yansıtmaya çalışırlar [Appleyard,1979; Brown,1985].

İnsanoğlu ürettiği her nesneye ister geleneksel, ister teknolojik olsun, kültürel bir anlam yüklemektedir. Modern toplu konutta da görülmesi istenen bu toplumsal değerler olmuştur. Oysa modernizm, kültürel sürekliliği reddederek, toplu konut uygulamalarında toplum ve bireyin kimliğini yadsımıştır. Fakat her ne kadar, yaratmak istediği evrensellelikle birey veya gruplar arasındaki farklılıkları silmeye çalışan modernizmin kimliği yadsıdığı, geçmişi hatırlatan her türlü bağı kopartma gayreti içinde olduğu söylene de, 'kimlik' modern bir kavramdır. Modern kendi kimliğini genellikle, geleneksel olandan farklılaştırarak yapar ve kimlik her zaman farklılıkların olduğu yerde şekillenir. [Başkaya ve Akar, 2005]

Endüstrileşme ile birlikte, artan kentleşme ve farklılaşan kentsel mekânlar sonucunda, zaman ve malzeme bakımından kolaylık sağlaması nedeniyle bina yapımında da seri üretime geçilmesi, birbirinin benzeri kimliksiz yapıların

EK-1.(Devam) Kimlik

ortaya çıkmasına neden olmuştur. İnsanların çevreleriyle kendileri arasında bağ kuramaması, yeni üretilen mekânların kişiye çoğu zaman geçiciliği ve anlık olanı vadeden bir dünya sunması kullanıcıyı aidiyetsizliğe ve bireyselleşmeye itmektedir [Augee,1992].

İçinde yaşanan çevre, toplumsal gereksinimlerin karşılanmasında yetersizliğe yol açmamalıdır. Toplumu oluşturan bireyler, içinde yaşadıkları fiziksel çevrede her ihtiyaçlarını karşılayabilmelidirler.

Kimliksiz, monoton, tek düze çevreler kişilerin bu yaşam standartlarına olumsuz etki ederek sıkıntılar oluştururlar. Her kültürden insana '*tektip*' bir yaşam biçimi dayatılmakta, kimlikler, kültürler göz ardı edilmektedir [Onur, ve ark., 1999]. Bireye sunulan bu çevreler aidiyetsizlik, kimliksizlik duygularının yaşanmasına neden olmaktadır. Bunun yanında, birbiriyle uyumsuz, kaotik çevreler için de aynı durum söz konusudur [Kortan,1999].

EK-2. Anket Formu

Kişisel Bilgiler:

Tarih:.../.../.....

En uzun süre yaşadığınız il:

En uzun süre yaşadığınız konut tipi:

 Apartman Müstakil konut

Cinsiyet:

 Bay Bayan

Bölüm:.....

Sınıf:.....

1. Toplam 24 resim her denek için sırası değiştirilerek katılımcılara gösterilir ve sıfat skalalarını değerlendirmeleri istenir.

2. Bu size gösterilen 24 adet resim gerçekte 8 adet siteye aittir. Her bir siteden, zaman içerisinde kullanıcısı tarafından değiştirilen 3 adet resim (en az değişmişten en çok değişmişe göre sıralanan) bu set içerisinde yer almaktadır. Lütfen size tanınan 2 dakika içinde her bir siteye ait 3'er resmi bulup gruplar mısınız?

..... adet site tam olarak doğru gruplanabildi (...) (...) (...) (...) (...) (...) (...) (...)

3. Bu gruplar içinden 2 tane en fazla beğendiğiniz, 2 tane de hiç beğenmediğiniz resmi bulup seçer misiniz?

Beğenilen 2 resim (...) (...)

Beğenilmeyen 2 resim (...) (...)

4. Bu evlerin bulunduğu bir sokağa yakın bir çevrede yolunuzu kaybetmiş olsaydınız, bu evlerden hangisinin kapısını çalarak yardım isterdiniz. (SICAKLIK sorusu)

ilk gideceğiniz 2 : (...), (...) ve

son gideceğiniz 2: (...), (...) taneyi sıralayınız.

5. Ünlü biri olduğunuzu hayal edin (Bürokrat, iş adamı, siyasetçi, sanatçı gibi...). Bu evlerin bulunduğu bir semtte otursaydınız sizi yansıtabileceğini düşündüğünüz EV hangisi olurdu? (STATÜ sorusu)

.....

EK-2. (Devam) Anket Formu

	Resim 1	1	2	kararsız	2	1	
	Güzel						Çirkin
	Etkileyici						Etkileyici değil
	Mütevazı						Gösterişli
	Sade						Karmaşık
	Sıcak						Soğuk
	Nitelikli						Niteliksiz
	Resim 2	1	2	kararsız	2	1	
	Güzel						Çirkin
	Etkileyici						Etkileyici değil
	Mütevazı						Gösterişli
	Sade						Karmaşık
	Sıcak						Soğuk
	Nitelikli						Niteliksiz
	Resim 3	1	2	kararsız	2	1	
	Güzel						Çirkin
	Etkileyici						Etkileyici değil
	Mütevazı						Gösterişli
	Sade						Karmaşık
	Sıcak						Soğuk
	Nitelikli						Niteliksiz
	Resim 4	1	2	kararsız	2	1	
	Güzel						Çirkin
	Etkileyici						Etkileyici değil
	Mütevazı						Gösterişli
	Sade						Karmaşık
	Sıcak						Soğuk
	Nitelikli						Niteliksiz
	Resim 5	1	2	kararsız	2	1	
	Güzel						Çirkin
	Etkileyici						Etkileyici değil
	Mütevazı						Gösterişli
	Sade						Karmaşık
	Sıcak						Soğuk
	Nitelikli						Niteliksiz
	Resim 6	1	2	kararsız	2	1	
	Güzel						Çirkin
	Etkileyici						Etkileyici değil
	Mütevazı						Gösterişli
	Sade						Karmaşık
	Sıcak						Soğuk
	Nitelikli						Niteliksiz

EK-2. (Devam) Anket Formu

	Resim 8	1	2	kararsız	2	1	
	Güzel						Çirkin
	Etkileyici						Etkileyici değil
	Mütevazı						Gösterişli
	Sade						Karmaşık
	Sıcak						Soğuk
	Nitelikli						Niteliksiz

	Resim 8	1	2	kararsız	2	1	
	Güzel						Çirkin
	Etkileyici						Etkileyici değil
	Mütevazı						Gösterişli
	Sade						Karmaşık
	Sıcak						Soğuk
	Nitelikli						Niteliksiz

	Resim 9	1	2	kararsız	2	1	
	Güzel						Çirkin
	Etkileyici						Etkileyici değil
	Mütevazı						Gösterişli
	Sade						Karmaşık
	Sıcak						Soğuk
	Nitelikli						Niteliksiz

	Resim 10	1	2	kararsız	2	1	
	Güzel						Çirkin
	Etkileyici						Etkileyici değil
	Mütevazı						Gösterişli
	Sade						Karmaşık
	Sıcak						Soğuk
	Nitelikli						Niteliksiz

	Resim 11	1	2	kararsız	2	1	
	Güzel						Çirkin
	Etkileyici						Etkileyici değil
	Mütevazı						Gösterişli
	Sade						Karmaşık
	Sıcak						Soğuk
	Nitelikli						Niteliksiz

	Resim 12	1	2	kararsız	2	1	
	Güzel						Çirkin
	Etkileyici						Etkileyici değil
	Mütevazı						Gösterişli
	Sade						Karmaşık
	Sıcak						Soğuk
	Nitelikli						Niteliksiz

EK-2. (Devam) Anket Formu

	Resim 13	1	2	kararsız	2	1	
	Güzel						Çirkin
	Etkileyici						Etkileyici değil
	Mütevazı						Gösterişli
	Sade						Karmaşık
	Sıcak						Soğuk
	Nitelikli						Niteliksiz

	Resim 14	1	2	kararsız	2	1	
	Güzel						Çirkin
	Etkileyici						Etkileyici değil
	Mütevazı						Gösterişli
	Sade						Karmaşık
	Sıcak						Soğuk
	Nitelikli						Niteliksiz

	Resim 15	1	2	kararsız	2	1	
	Güzel						Çirkin
	Etkileyici						Etkileyici değil
	Mütevazı						Gösterişli
	Sade						Karmaşık
	Sıcak						Soğuk
	Nitelikli						Niteliksiz

	Resim 16	1	2	kararsız	2	1	
	Güzel						Çirkin
	Etkileyici						Etkileyici değil
	Mütevazı						Gösterişli
	Sade						Karmaşık
	Sıcak						Soğuk
	Nitelikli						Niteliksiz

	Resim 17	1	2	kararsız	2	1	
	Güzel						Çirkin
	Etkileyici						Etkileyici değil
	Mütevazı						Gösterişli
	Sade						Karmaşık
	Sıcak						Soğuk
	Nitelikli						Niteliksiz

	Resim 18	1	2	kararsız	2	1	
	Güzel						Çirkin
	Etkileyici						Etkileyici değil
	Mütevazı						Gösterişli
	Sade						Karmaşık
	Sıcak						Soğuk
	Nitelikli						Niteliksiz

EK-2. (Devam) Anket Formu

	Resim 20	1	2	kararsız	2	1	
	Güzel						Çirkin
	Etkileyici						Etkileyici değil
	Mütevazı						Gösterişli
	Sade						Karmaşık
	Sıcak						Soğuk
	Nitelikli						Niteliksiz

	Resim 20	1	2	kararsız	2	1	
	Güzel						Çirkin
	Etkileyici						Etkileyici değil
	Mütevazı						Gösterişli
	Sade						Karmaşık
	Sıcak						Soğuk
	Nitelikli						Niteliksiz

	Resim 21	1	2	kararsız	2	1	
	Güzel						Çirkin
	Etkileyici						Etkileyici değil
	Mütevazı						Gösterişli
	Sade						Karmaşık
	Sıcak						Soğuk
	Nitelikli						Niteliksiz

	Resim 22	1	2	kararsız	2	1	
	Güzel						Çirkin
	Etkileyici						Etkileyici değil
	Mütevazı						Gösterişli
	Sade						Karmaşık
	Sıcak						Soğuk
	Nitelikli						Niteliksiz

	Resim 23	1	2	kararsız	2	1	
	Güzel						Çirkin
	Etkileyici						Etkileyici değil
	Mütevazı						Gösterişli
	Sade						Karmaşık
	Sıcak						Soğuk
	Nitelikli						Niteliksiz

	Resim 24	1	2	kararsız	2	1	
	Güzel						Çirkin
	Etkileyici						Etkileyici değil
	Mütevazı						Gösterişli
	Sade						Karmaşık
	Sıcak						Soğuk
	Nitelikli						Niteliksiz

Not: Anket uygulaması esnasında sıfatların yanında yer alan resimler 9x13 ebatlarında, renksiz olarak gösterilmiştir.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : KILIÇOĞLU Önder
 Uyuğu : T.C.
 Doğum tarihi ve yeri : 29.05.1979 Dicle / DİYARBAKIR
 Medeni hali : Bekar
 Telefon : 0 312 419 80 30
 Faks : 0 312 419 82 75
 e-mail : onderkilicoglu@mynet.com
onderkilicoglu@yahoo.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Lisans	Dicle Üniversitesi/ Mimarlık Bölümü	2003-Şubat
Lise	Başkent Lisesi /ANKARA	1998

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2004-2005	Boyut Mimarlık İnş. Ltd. Şti /ANKARA	Mimar
2005-	4E Mimarlık Müh. İnş. Ltd. Şti/ANKARA	Mimar

Yabancı Dil

İngilizce

Hobiler

3D Modelleme&Animasyonlar, Fotoğraf Çekimi, Müzik, Gezi, Mesleki & Arkadaş buluşmaları.